KALP KATILIĞININ ZARARLARI

2. BASKI

teuhid
BASIM YAYIN

KALP KATILIĞININ ZARARLARI

MÜELLİF

İbni Receb EL-HANBELİ

ŞERH

Halis BAYANCUK (Ebu Hanzala)

teuhid
BASIM YAYIN

www.tevhidmeali.com
www.tevhiddersleri.org
www.tevhiddergisi.org
tevhiddergisi@gmail.com

KALP KATILIĞININ ZARARLARI

Müellif İbni Receb EL-HANBELİ

Şerh Halis BAYANCUK (Ebu Hanzala)

Teknik Hazırlık: **Dizgi**
Tevhid Basım Yayın, 42546

Derleme
Kerem ÇAĞLAR

Baskı: **Basım Yeri**
Şenyıldız Yayıncılık, 45097

ISBN: 978-605-63824-2-0
2. Baskı, Haziran/2020

İletişim: **E-posta**
tevhiddergisi@gmail.com

Telefon
+90 545 762 15 15

Posta
P.K. 51 Güneşli Merkez PTT
Bağcılar/İstanbul

Merkez
Kirazlı Mh. Mahmutbey Cd. No:120/A
Bağcılar/İstanbul

Satış Noktaları: Tevhid Kitabevi

İstanbul : Kirazlı Mh. Mahmutbey Cd. No: 120/A 34212 Bağcılar/İSTANBUL 0 545 762 15 15
Ankara : Piyade Mh. İstasyon Cd. No: 190 Etimesgut/ANKARA 0 543 225 50 48
Diyarbakır : Kaynartepe Mh. Gürsel Cd. No: 90/A 21090 Bağlar/DİYARBAKIR 0 543 225 50 43
Konya : Mengene Mh. Büyük Kumköprü Cd. No:78/A 42020 Karatay/KONYA 0 543 225 50 49

İÇİNDEKİLER

HUTBETU'L HACE 6

ÖN SÖZ 9

GİRİŞ: HAYATI VE ESERLERİ 11

BİRİNCİ BÖLÜM: MUKADDİME 19

Âlimlerin Kalp Katılığı Hakkında Eserler Vermelerinin Hikmeti 21

Kalp Katılığının Zararları 31

A. Kalbi Katılaşmış Kimse İstese de İstemese de Rabbinin Emirlerine İcabet Edemez 31

B. Kalbi Katılaşmış Kimse Bela ve Musibetlerden Gerekli Dersi Alamaz 33

C. Kalbi Katılaşmış Kimse Gaflet İçinde ve Hakkı Tahrif Etme Peşindedir 36

D. Kalbi Katılaşmış Kimse Fitnelere Daha Kolay Kapılır 38

Kalp Katılığının Naslarla İspatı 43

A. Ayetlerde Kalp Katılığı 43

1. Bakara Suresi'nin 74. Ayeti 43

2. Hadîd Suresi'nin 16. Ayeti 48

3. Zümer Suresi'nin 22. Ayeti 55

B. Hadisler ve Selefin Sözlerinde Kalp Katılığı 57

İKİNCİ BÖLÜM: KALBİN KATILAŞMASINA SEBEP OLAN HÂLLER 63

Çokça Boş Konuşmak 65

Allah'a Verilen Sözleri Bozmak 77

Allah'a Verilen Sözler! 78
A. Tevhid ve İman Üzerine Verilmiş Sözler 78
B. İbadet ve Taat Üzerine Verilmiş Sözler 82
C. Masiyetlerden Korunma Üzerine Verilmiş Sözler 85

Çokça Gülmek 91

Çokça Gülmenin Zararları 93
A. Çok Gülmek Kalbi Katılaştırır/Öldürür 93
B. Çok Gülmek Gafletin Alametidir 94
C. Çok Gülmek Vakarı Bozar, Heybeti Yok Eder 96
D. Çok Gülmek ile Muhabbet Farklı Şeylerdir 97

Çokça Yiyip İçmek 99

A. Mide ile Kalp Arasında Bağ! 101
B. Çok Yemek, İnsan Kalbini Nasıl Zehirler? 101
C. Çok Yemek, Davranışları Kabalaştırır 102

Sık Sık Günah İşlemek 105

Günahların Sebep Olduğu Diğer Kötü Hâller 109
A. Günahlar Kulu Allah'tan ve İnsanlardan Uzaklaştırır 109
B. Günahlar Kişi İçin Zillet Sebebidir 111
C. Günah, Günahı Doğurur 114
D. Günahlar İnsan İçin Mahrumiyettir 115
E. Günahlar Karada ve Denizde Fesada Sebep Olur 119

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: KALBİN KATILIĞINI GİDERECEK UNSURLAR 123

Allah'ı Çokça Zikretmek 125

A. Zikir nedir? 128
B. Allah'ı Zikretmenin Faydaları 133
a. Zikir, Kalbi Mutmain Kılar 133
b. Mümin Kul, Allah'ı Zikredince Allah da Onu Zikreder ...134
c. Allah'ı Zikretmek, Mümin için Sebat ve Başarı Vesilesidir 137
d. Zikir, Kulu Kıyametin Dehşetinden Koruyan Salih Amellerdendir 139
e. Kalbin Beş İlacı 140
(1) Kur'ân'ı Tefekkür Ederek Okumak 141
Kur'ân'ı Terk Etmek/Hecr! 145
(2) Mideyi Aç Bırakmak 146
(3) Gece İbadetine Devam Etmek 147
(4) Seher Vakitlerinde Allah'a Yönelerek İstiğfarda Bulunmak 147
(5) Salih İnsanlarla Arkadaşlık Yapmak 148

Yetimlere ve Fakirlere Yardımda Bulunmak 151

Yetimlere ve Fakirlere Yapılacak Yardımda Din, Irk vb. Ayrımların Bir Önemi Yoktur 158

Ölümü Çokça Hatırlamak 161

Kabirleri Ziyaret Etmek 167

A. Kabir Ziyareti Çeşitleri 176
B. Bildikleri ile Amel Etmek, Kişiye Bilmediklerinin Kapısını Açar 178
C. İnsan Neyi Düşünürse Hayatını Ona Göre Şekillendirir 179

Helak Olmuş Kavimlerin Yurtlarını Ziyaret Etmek 181

Helal Gıda Tüketmek 187

بِسْمِ للهَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ الْحَمْدَ لِلّٰهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ، وَنَسْتَغْفِرُهُ،
وَنَعُوذُ بِاللهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا، وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا،
مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلاَ مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يُضْلِلْ فَلاَ هَادِىَ لَهُ،
وَأَشْهَدُ أَنْ لاَ z إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ،
وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا
وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ
وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً
وَاتَّقُوا االلهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ االلهَ كَانَ
عَلَيْكُمْ رَقِيبًا.

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَقُولُوا قَوْلاً سَدِيدًا يُصْلِحْ
لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللهَ وَرَسُولَهُ
فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا.

أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ خَيْرَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللهِ، وَخَيْرَ الْهَدْيِ هَدْيُ
مُحَمَّدٍ، وَشَرَّ الأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا، وَكُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ،
وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلاَلَةٌ، وَكُلَّ ضَلاَلَةٍ فِى النَّارِ

HUTBETU'L HACE

Muhakkak hamd Allah'adır. O'na hamdeder, O'ndan yardım ve mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerrinden, amellerimizin kötülüğünden Allah'a (cc) sığınırız. Allah'ın hidayete erdirdiğini kimse saptıramaz. O'nun saptırdığını da kimse hidayete erdiremez.

Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur. O, tektir ve ortağı yoktur. Ve şehadet ederim ki Muhammed, O'nun kulu ve resûlüdür.

"Ey iman edenler! Allah'tan hakkıyla korkup sakının! Yalnızca Müslimler/şirki terk ederek tevhidle Allah'a yönelen kullar olarak can verin." [1]

"Ey insanlar! Sizleri tek bir nefisten yaratan, ondan da eşini yaratan ve o ikisinden de birçok erkek ve kadın türetip (yeryüzünde) yayan Rabbinizden korkup sakının. Kendisiyle istediğiniz Allah'tan ve akrabalık bağlarını koparmaktan korkup sakının. Şüphesiz ki Allah, sizin üzerinizde gözetleyicidir." [2]

"Ey iman edenler! Allah'tan korkup sakının ve doğru/sağlam/adil söz söyleyin. (Allah da buna karşılık) amellerinizi ıslah etsin, günahlarınızı bağışlasın. Kim de Allah'a ve Resûlü'ne itaat ederse, şüphesiz ki büyük bir kurtuluş ve kazanç elde etmiş olur." [3]

Bundan sonra, şüphesiz sözlerin en doğrusu Allah'ın kelamı, yolların en güzeli Muhammed'in (sav) yoludur. İşlerin en kötüsü sonradan çıkarılanlardır. Sonradan çıkarılan her şey bidattir. Her bidat sapıklıktır ve her sapıklık da ateştedir. [4]

---

1. 3/Âl-i İmran, 102
2. 4/Nîsa, 1
3. 33/Ahzâb, 70-71
4. Müslim, 867; Nesai, 1578

ÖN SÖZ

Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. En üstün salât ve selamlar Resûlullah'a, temiz Ehl-i Beyt'ine, seçkin ashabı ile sadık ve muhsin etbâsının üzerine olsun.

Elinizdeki eser, seçkin âlimlerimizden Hafız İbni Receb El-Hanbeli'nin (rh) **Kalp Katılığının Yerilmesi** isimli risalesine yapılan mütevazı bir şerh çalışmasıdır.

Farklı zamanlarda ilim halkalarına yönelik yapılan bu çalışmanın tamamı www.tevhiddersleri.org sitemizdeki derslerden derlenerek kitap hâline getirilmiştir.

Halis Hoca (Ebu Hanzala Hoca) tarafından yapılan bu çalışmada, Müslimleri en büyük hayırlara yönelten yahut kulu en sefih hâllere düşüren etkenlerin başında gelen kalbin; hâlleri, zemmedilen durumları ve inceliğe ulaşmasına vesile olacak söz ve amellerle ilgili -öğüt alacaklara yetecek kadar- nasihat ve açıklama yapılmıştır.

Allah'tan (cc) bu eseri her bir okuyucu için azami derecede faydalı kılmasını dileriz. Tevhid Basım Yayın olarak bu eseri istifadenize sunmayı kolaylaştıran, kalplerin sahibi yüce Allah'a hamdederiz.

GİRİŞ

HAYATI VE ESERLERİ

HAFIZ
İBNİ RECEB EL-HANBELİ'NİN
HAYATI VE ESERLERİ

Hafız İbni Receb El-Hanbeli (rh) fıkıh, hadis ve tefsir alanlarında değerli eserler telif etmiş büyük bir âlimdir. H 736 (M 1335) yılında Bağdat'ta doğmuştur. Tam ismi şöyledir: Zeynuddin Abdurrahman bin Ahmed bin Abdurrahman bin Hasan bin Muhammed bin Ebu'l Berekat Mesud Es-Selami El-Bağdadî El-Hanbeli.

İbni Receb El-Hanbeli yaşadığı dönemde abid ve zahid kişiliğiyle bilinen, dönemin devlet yöneticilerinden uzak durup onlarla görüşmeyen faziletli bir âlimdir.

Kendisinin yaşadığı asrı da kapsayan 7, 8 ve 9. asırlar, İslam tarihinde ilmin oldukça ilerlediği ve birçok âlimin yetiştiği belki de en verimli asırlardır. Bu yüzyıllarda yaşamış bazı önder şahsiyetleri şöyle sıralayabiliriz: İmam Nevevî, İbni Teymiyye, İbni Kayyım, İbni Kesir, İbni

Dakiku'l İyd, İzz bin Abdusselam, Hafız İbni Hacer, Zeynuddin El-Irakî ve daha birçok değerli âlim…

İbni Receb (rh) Bağdat'ta, ilim ehlinin olduğu bir çevrede yetişmiştir. İlk eğitimini muhaddis olan babası ve dedesinden almıştır. Henüz sekiz yaşındayken babası onu Şam'a götürmüş ve orada El-Mısrî ile Es-Subkî başta olmak üzere birçok âlimden ders almasını sağlamıştır. Buradan ayrıldıktan sonra Nablus'a, daha sonra da Kudüs'e geçmiş ve eğitimini oranın önde gelen âlimlerinin derslerine katılarak sürdürmüştür. Daha sonra da hacca giderek ilim tahsiline devam etmiştir.

Burada şu ayrıntı oldukça dikkat çekicidir: O dönemin ilim talebeleri hac için yola çıktıklarında, Mekke'ye varana dek yol üzerindeki beldelerde ikamet eden âlimlere uğrar, kısa süreliğine de olsa onların ilim halkalarına katılıp onlardan istifade ederlerdi. Hicaz'a vardıklarında da durum değişmez, hac ibadetinden sonra Hicaz âlimlerinin derslerine iştirak ederlerdi.

İbni Receb de böylelikle hem hac farizasını yerine getirmiş hem de yolculuğundan ilmî olarak istifade etmiştir. O dönem âlimleri hac yolunda ilim talebinin meşru olduğunu bildirmişler ve delil olarak da Bakara Suresi'nin şu ayetini göstermişlerdir:

"Allah'ın ihsan ve lütfunu elde etmek için (hac döneminde ticaret yapmanızda) bir sakınca yoktur…"[1]

Âlimler, "Hac yaparken ticarete izin verildiğine göre ilim tahsil etmek de meşrudur." **demişlerdir.**

1. 2/Bakara, 198

İbni Receb El-Hanbeli, hacdan döndükten sonra Şam'a yerleşerek İbni Kayyım El-Cevziyye'nin talebesi oldu ve onun vefatına kadar yanından ayrılmadı. İbni Kayyım'a talebelik yaptığı için aynı zamanda İbni Teymiyye'nin de öğrencisi oldu. Bununla beraber İbni Teymiyye'ye hakkıyla talebelik yaptığı söylenemez. Bazı öğrenciler vardır ki; onlar ilim aldıkları kaynakları unutup kendi isimleri ile ön plana çıkarlar. Bazıları da vardır ki selefini unutmaz, eserlerinde sürekli ona işaret eder, hocasından aldıklarını gelecek kuşaklara ulaştırır. İbni Kayyım, bu yönüyle İbni Teymiyye'ye olan talebeliğinin hakkını vermiştir. Ne yazık ki İbni Receb için aynı şeyi söylememiz mümkün değildir.

İbni Receb El-Hanbeli, hocası İbni Kayyım'ın vefatından sonra Kahire'ye geçti. Buradaki ilim tahsilinden sonra tekrar hacca gitti. Uzun süren ilim yolculuklarından sonra Şam'a döndü ve oraya yerleşti. Şam ve Filistin bölgesinde Hanbeli ekolünün önderliğini yapmış olmakla beraber mezhebî bir taassubunun olmadığı bilinen bir husustur. Bu konuda o devrin âlimlerinin yaptığı şahitlik bir tarafa, bizzat telif ettiği eserlerde Hanbeli mezhebi dışındaki âlimlerin görüşlerine yer vermesi, mezhebine muhalefet olsa dahi delilin desteklediği görüşü tercih etmesi, mezhebî taassubunun olmadığını gösterir.

H 795 (M 1393) yılında Şam'da vefat etmiştir.

İbni Receb El-Hanbeli'nin (rh) başlıca eserleri şunlardır:

❇ Câmiu'l Ulûm ve'l Hikem

İmam Nevevî'nin (rh) Kırk Hadis'ine bazı eklemeler yapıp

şerh etmiştir. Bu esere yapılmış en kapsamlı ve faydalı şerhlerden birisi olarak bilinmektedir. Bu kitabı okuyan bir kimse İbni Receb El-Hanbeli'nin (rh) ilminin derinliğini görür ve büyük faydalar elde eder.

❈ Fethu'l Bari Şerhu Sahihu'l Buhari

İmam Buhari'nin (rh) Sahih'indeki -Kitabu'l Cenaiz'e kadar olan- hadislerin şerhini içerir. Bu şerhi yaptığı sırada vefat etmiş, dolayısıyla Sahih'in şerhini tamamlayamamıştır. Kitabu'l Cenaiz bölümüne kadar olan şerhin muhtevasına bakıldığında; şu söylenebilir: Şayet bu eser tamamlansaydı, İbni Hacer'in Fethu'l Bari'sinden daha kapsamlı bir şerh olabilirdi.

❈ Şerhu Camiu't Tirmizi

İbni Receb'in bu eserinin yirmi cilt olduğu ve Kitabu'l Libas kısmından on sayfalık bir bölüm haricinde tamamının Moğol istilasında yok edildiği kaydedilmektedir.

❈ Şerhu İleli't Tirmizi

İmam Tirmizi'nin Sünen'inin son kısmı, onun ilal (illetler) konusundaki derin ilmini ortaya koyan bir eserdir. Hadis ilimlerinde de donanımlı olan İbni Receb, az sayıda âlimin yaptığı bir işe yönelmiş ve ilal hakkında İmam Tirmizi'nin yazdığı bu eseri şerh etmiştir.

❈ Mecmuatu'r Resail

Her birinde bir hadisin şerh edildiği toplam on sekiz risalelik bir eserdir.

❈ Kavaidu'l Fıkhiyye

Hanbeli mezhebine dair yüz altmış kaideyi ve ayrıca

yirmi bir kuralı ihtiva eden, her bir kaide ve kuralı da örneklerle açıklayan bir eserdir.

❄ Tabakatu'l Hanâbile

Bu kitabın asıl müellifi İbni Ebû Ya'lâ'dır. İbni Receb de buna zeyl (ekleme) yapmıştır. Ebu Ya'lâ'nın bu biyografi kitabına H 750 (M.1349) tarihine kadar yaşamış Hanbeli âlimlerinin biyografilerini eklemiştir.

❄ El-İstihrâc li Ahkami'l-Harâc

İslam'daki vergi hukuku alanında yazılmış faydalı bir eserdir.

İbni Receb El-Hanbeli'nin, saydığımız başlıca eserleri haricinde fıkıh, tarih, ahlak ve zühd ile ilgili olarak telif ettiği şu ana dek bilinen otuz iki adet kitap ve risalesi bulunmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MUKADDİME

ÂLİMLERİN KALP KATILIĞI HAKKINDA ESER VERMELERİNİN HİKMETİ

Metin

بسم الله الرحمن الرحيم

قال الإمام العلامة الحافظ زين الدين ابن الشيخ أبو العباس أحمد بن رجب

-فسح الله في مدته ونفع به-:

الحمدُ لله

رسالة في ذمِّ قسوة القلب، وذكرِ أسبابها، وما تَزول به.

"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

İmam Hafız Zeynuddin Ebu'l Abbas Ahmed bin Receb -Allah yaşadığı dönemi genişletsin ve onu faydalı kılsın- dedi ki: 'Allah'a hamdolsun. Bu, kalp katılığı, kalp katılığının sebepleri ve kalp katılığının kendisiyle giderileceği şeyler hakkında bir risaledir.' "

Açıklama

İbni Receb (rh) gibi birçok âlim, kalp bahsinde kitap telif etmeye önem vermiştir. Kimi kalbin katılığı ile ilgili, kimi kalbin hastalıkları ile ilgili, kimi de kalbin diğer hâlleriyle ilgili eserler kaleme almıştır.

Âlimlerimizi bu konuya önem vermeye iten sebep; Kitap ve sünnette kalp ile alakalı varid olan naslardır. Vahiy, kalbi insanın merkezi kabul etmiş, düşünmeyi, akletmeyi, kulluğu, teslimiyeti... yani bir Müslim'i yücelten hasletleri kalbe nispet etmiştir. Bununla birlikte kulu Rabbinden uzaklaştıran ve değersizleştiren hastalık, ölüm, duyarsızlaşmak ve akletmemeyi de kalbe nispet etmiştir.

Konuya dair ayetleri yakından inceleyelim:

"(Hatırlayın!) Hani İbrahim: 'Rabbim! Ölüleri nasıl dirilttiğini bana göster.' demişti. (Allah) demişti ki: 'İnanmadın mı?' Demişti ki: 'Hayır! Elbette inanıyorum. **Fakat kalbimin mutmain olmasını (istiyorum).**' "[1]

"Müminler ancak o kimselerdir ki; Allah anıldığında kalpleri ürpertiyle titrer, O'nun ayetleri okunduğunda imanlarını arttırır ve yalnızca Rablerine tevekkül ederler."[2]

"Hani Allah'tan bir güven içinde olasınız diye sizi bir uyku hâli bürümüştü. Ve (Allah) sizi onunla temizlemek, sizden şeytanın pisliklerini gidermek, **kalplerinizi (yakin ve kararlılık ile) pekiştirmek** ve ayaklarınızı sabit kılmak amacıyla gökten sizin için yağmur indirmişti."[3]

"Ey iman edenler! Sizleri, size hayat verecek şeylere davet

1. 2/Bakara, 260
2. 8/Enfâl, 2
3. 8/Enfâl, 11

ettiğinde Allah'a ve Resûl'e icabet edin. **Bilin ki Allah, kişiyle kalbi (düşünceleri) arasına girer.** Ve muhakkak (diriltilip), O'nun huzurunda toplanacaksınız."[4]

"**(Allah,) onların kalplerini birbirine ısındırdı.** Sen yeryüzündekilerin tamamını harcasaydın, yine de onların kalplerini birbirine ısındıramazdın. Ama Allah onların arasını ısındırdı. (Çünkü) O, (izzet sahibi, her şeyi mağlup eden) Azîz, (hüküm ve hikmet sahibi olan) Hakîm'dir."[5]

"İşte böyle ... Kim de Allah'ın (değer verilmesini istediği, O'nu hatırlatan) şiarlarını yüceltirse kuşkusuz bu, kalplerin takvasındandır."[6]

"**İman edenlerin, Allah'ın zikrine ve (Kur'ân ayetlerinden) inen hakka karşı kalplerinin yumuşamasının zamanı gelmedi mi?** Bundan önce kendilerine Kitap verilen, uzun bir zamanın geçmesiyle de kalpleri katılaşan ve birçoğu da fasık olan kimseler gibi olmasınlar."[7]

" ... Rablerinden korkanların, ondan dolayı derileri ürperir/tüyleri diken diken olur. **Sonra ciltleri ve kalpleri Allah'ın zikrine yumuşar.** İşte bu, Allah'ın hidayetidir. Onunla dilediğini hidayet eder. Kimi de Allah saptırmışsa, ona doğruyu gösterecek hiç kimse yoktur."[8]

"**Allah, kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir...**"[9]

"**Onların kalplerinde hastalık (şüphe ve şehvet) vardır.** Allah da onların hastalığını arttırmıştır ... "[10]

4. 8/Enfâl, 24
5. 8/Enfâl, 63
6. 22/Hac, 32
7. 57/Hadîd, 16
8. 39/Zümer, 23
9. 2/Bakara, 7
10. 2/Bakara, 10

"**Bu olaydan sonra kalpleriniz katılaştı. Kalpleriniz taş gibi hatta taştan da katıdır...**"[11]

"**... Küfürleri sebebiyle buzağı sevgisi onların kalplerine içirilmişti/kalpleri buzağı sevgisiyle dolup taşmıştı.**"[12]

"... Kim de şahitliği gizlerse şüphesiz ki o, günahkâr kalpli biridir. Allah, yaptıklarınızı bilmektedir."[13]

"Sana Kitab'ı indiren O'dur. O (Kitap)'tan bazı ayetler (kimsenin tahrif etmeye güç yetiremeyeceği şekilde sağlam, açık ve) muhkemdir. Onlar (Kitab'ın çoğunluğunu ve ana omurgasını oluşturan muhkem), Kitab'ın anası olan (ayetlerdir). Diğer bazısı da (kullarını imtihan etmek için açık kılmadığı) müteşabih ayetlerdir. **Kalplerinde eğrilik bulunanlar, fitne çıkarmak ve (ayetleri hevalarına göre) yorumlamak için müteşabih olan ayetlerin peşine düşerler...**"[14]

"**Hakkında hiçbir delil indirmediği şeyleri Allah'a ortak koşmaları nedeniyle, kâfirlerin kalbine şiddetli bir korku salacağız...**"[15]

"Allah'ın rahmeti sayesinde onlara karşı yumuşak oldun. **Şayet kaba, katı kalpli biri olsaydın etrafından dağılır giderlerdi...**"[16]

"Ey Resûl! Küfürde yarışan kimseler seni üzmesin! Onlar ki ağızlarıyla: 'İman ettik.' derler. **(Oysa) kalpleri iman etmemiştir...**"[17]

11. 2/Bakara, 74
12. 2/Bakara, 93
13. 2/Bakara, 283
14. 3/Âl-i İmran, 7
15. 3/Âl-i İmran, 151
16. 3/Âl-i İmran, 159
17. 5/Mâide, 41

"Andolsun ki, cinlerin ve insanların birçoğunu cehennem için yaratmışızdır. **Onların kalpleri vardır, onunla anlamazlar;** gözleri vardır, onunla görmezler; kulakları vardır, onunla işitmezler. Bunlar, hayvanlar gibidir hatta daha sapkındırlar. Bunlar gafillerin ta kendileridir."[18]

"**... Kalbini zikrimizden gafil bıraktığımız, hevasına uyan ve işleri hep aşırılık olan kimseye itaat etme.**"[19]

"**(Kendilerine verdiğimiz mal ve evlatları hayır zannedenler ise) onların kalpleri bundan (iman ve salih amelden) gaflet içerisindedir.** Onların (şirk dışında işledikleri kötü) amelleri de vardır ve o amelleri yapmaktadırlar."[20]

Mealini okuduğumuz ayetler hayrı ve şerri kalbe izafe etmiş ve insanın amellerine yansıyan güzellik ve çirkinliklerin önce kalpte başladığı ve onun kontrolünde diğer organlara yansıdığını ispat etmiştir. Kur'ân'ı beyan vazifesiyle gönderilmiş Nebi de (sav) bu hakikate işaret etmiş ve hikmet kaynağı olan sözlerinde kalbin önemine işaret etmiştir:

"Fitneler, tıpkı hasır gibi, insanların kalbine çubuk çubuk arz edilir/sunulur. Hangi kalp bu fitneleri kabul ederse onda siyah bir leke hasıl olur. Hangi kalp de onu reddederse onda beyaz bir nokta hasıl olur. Böylece iki ayrı kalp ortaya çıkar: Biri cilalı taş gibi bembeyazdır; dünyalar durdukça bu kalbe hiçbir fitne zarar vermez. Diğeri ise, alaca siyahtır. Tepetaklak duran bardak gibidir; bu kalp, ne iyiyi iyi bilir ne de kötüyü kötü. O, sadece hevasına uygun olanı doğru olarak bilir."[21]

18. 7/A'râf, 179
19. 18/Kehf, 28
20. 23/Mü'minûn, 63
21. Müslim, 144

"Allah Resûlü çokça şu duayı tekrar ederdi: 'Ey kalpleri evirip çeviren Allah'ım! Kalbimi İslam/taat üzere sabit kıl.' Biz dedik ki: 'Sana iman ettik, bizim için korkuyor musun?' Dedi ki: 'Kalpler Rahman'ın iki parmağı arasındadır. Dilediği kalbi doğrultur, dilediğini saptırır.' "[22]

"Muhakkak ki mümin günah işlediği zaman, kalbinin üzerinde siyah bir nokta oluşur. Eğer tevbe eder, yaptığından el çeker ve Allah'tan istiğfar dilerse, kalbi parlar. Eğer günahı artırır ve yapmaya devam ederse kalbindeki siyah noktalar da kalbinin tamamını kaplayana kadar artar. Bu öyle bir perdedir ki Allah bunu kitabında zikretti: 'Asla (onların söylediği gibi değil)! Bilakis işledikleri (günahlar), kalplerinde pas tutmuş (hakkı anlamalarına engel olmuştur).'[23] "[24]

Kalbin ehemmiyetini vurgulayan bunca nassı okuduktan sonra, şu hadisi daha iyi anlayacağız:

"Şunu iyi bilin ki, insan vücudunda küçük bir et parçası vardır. Eğer bu et parçası iyi/doğru/sağlam olursa bütün vücut iyi/doğru/sağlam olur; bozulursa bütün vücut bozulur. İşte bu et parçası, kalptir."[25]

Zikredilen tüm bu naslar nedeniyle âlimler, kalp konusuna ehemmiyet vermiştir. Zira o düzelirse, tüm kulluk düzelecek; o bozulursa, tüm kulluk bozulacaktır.

Bir kul namazlarında gevşeklik gösteriyorsa; bu, kalbinde gevşeklik olması sebebiyledir. Ona namazın ehemmiyetine dair ne anlatırsanız anlatın, faydasız olacaktır. Belki kısmi olarak ıslah olabilir, ancak bu ıslahın süreklilik

22. Ahmed, 12107, 13696; Tirmizi, 2140
23. 83/Mutaffifîn, 14
24. Ahmed, 7952; Tirmizi, 3334
25. Buhari, 52; Müslim, 1599

arz etmesi olanaksızdır. Ya da riyadan muzdarip birini düşünün; kalp, insanların beğeni ve takdirini yücelttiği için o insan riyakârdır. Siz onu bir odaya kapatıp, gizli amel yapmasını sağlasanız bile, ilk fırsatta onu insanlara duyuracaktır.

Bununla beraber, amellerden ziyade kalple ilgilenir ve Allah'ı tazim etmeyi, O'nun değer vermesini önemsemeyi öğretirseniz, durum farklı olur. Kalp ıslah olacağı için, namazı ve riyayı da ıslah eder...

Bu meseleyi şöyle bir örnekle de anlatabiliriz: Temiz ve berrak bir su kaynağının başında duran susamış bir insan düşünelim. Su içmek istediği için eline bir bardak alıyor. Ancak bardak kirli. Bardağa doldurduğu su ne kadar temiz ve berrak olursa olsun, bardağın kiri suyu bulandıracak ve nezih hâlini bozacaktır. Kaynağındayken iştah kabartan o güzel su, bardağın içinde mide bulandırıcı bir hâl alacaktır. Defalarca suyu boşaltıp yeniden doldursa da sorun çözülmeyecek ve her seferinde aynı manzarayla karşılaşacaktır. Çünkü sorun suda değil, bardaktadır. Bu sorunu çözmenin tek yolu vardır; o da, bardağı yıkayıp temizlemek ve sonra su içmeye çalışmaktır.

Kur'ân ve sünnet, ruhun manevi susuzluğunu gideren İlahi bir kaynaktır. İnsan onu kalbiyle içmeye/anlamaya çalışır. Şayet kalp şüphelerin kiri ve şehvetlerin bulanıklığıyla kirlenmişse içeriye giren vahiy, kişiye fayda sağlamayacak ve iyice azgınlığını arttıracaktır.

Bunun en güzel örneği Tevbe Suresi'ndeki şu ayetlerdir:

"Bir sure indirildiğinde onlardan bir kısmı: 'Bu sure hanginizin

imanını artırdı?' derler. İman edenlere gelince, onların imanını artırmıştır ve onlar (Allah'ın müminlere yönelik vaadleriyle) müjdelenmektedirler. Kalplerinde hastalık olanlara gelince, onların (kalplerinde bulunan) pisliklere pislik katmış ve onlar kâfir olarak ölmüşlerdir."[26]

Bu ayetlerde aynı pasaja muhatap olan iki ayrı zümre var. İki topluluk da kalpleriyle ayetleri anlamaya çalışıyor. Kalplerinde hastalık olanlar bu ayetlerle iyice azgınlaşıyor ve inkârları artıyor. Kalplerinde iman olanlarsa bu ayetlerle imanlarına iman katıyor ve müjdeleniyorlar.

Peki, neden? Birinin kalbi arınmış -yani bardak temiz- ve pak. Bu kalp, vahiyle -yani temiz su ile- buluşunca, hayat buluyor. Canlanıyor; iman ve takva bitiyor zemininde. Öteki kalp ise arınmamış - yani bardak kirli- ve pis. Bu kalp de vahiyle -yani temiz su ile- buluşuyor, ancak bu sefer su bulanıyor ve bardak suyu karartıyor. Vahiy, hastalığını -şüphe ve şehvetini- arttırıyor.

Düşünmeye devam edelim: Bir insanın kalbinde tevazu olduğunu varsayalım. Bu kişi Kur'ân'la buluşsun. Ne olur? Tevazusu artar. Allah'ı (cc) tanıdıkça, kendi hiçliğini fark eder. Öğrendikçe ahlakı güzelleşir.

Bu örneğin karşısına kibirli bir insan koyalım. Peki, bu kişi Kur'ân'ı öğrenince ne olur? İnsanlara Kur'ân bilgisiyle büyüklük taslamaya başlar, insanları küçümser ve Kur'ân, onun kibrini arttırır.

Hâliyle; kalp, Allah'ın (cc) güzel isimleri ve yüce sıfatlarıyla arınmaz; Nebi'nin (sav) sünnet ve siretiyle ahlaklanmazsa, sahibini ifsad eder, hüsrana uğratır.

26. 9/Tevbe, 124-125

Verilen tüm bu örnekler ve zikredilen sebepler; İslam âlimlerinin kalbe ve onun hâllerine neden bu kadar önem verdiklerini ve neden bu konuda eserler kaleme aldıklarını açıklamaktadır.

Daha önce de zikredildiği gibi İbni Receb (rh) bu konuda eser veren âlimler arasındadır ve kitabına kalplerin katılaşabileceğini naslarla ispat ederek başlamıştır. Biz, onun açıklamalarına geçmeden önce, kalp katılığının zararlarına değinmek istiyoruz. Bir kalp katılaşırsa neler olur?

KALP KATILIĞININ ZARARLARI

A. Kalbi Katılaşmış Kimse İstese de İstemese de Rabbinin Emirlerine İcabet Edemez

Kalbin, Rabbinin emirlerine icabet etmesi ve boyun eğmesi için, yaratılış sebebi olan kulluk üzere sıhhatini muhafaza etmesi gerekir. Günahların ve itikadi sorunların hastalıklı hâle getirdiği katı kalpler, Allah'ın (cc) emirlerine icabet etmekte zorlanır.

Çünkü emre icabet etmek, kalbin Allah'ın sevgisi ve korkusuyla yumuşamasına bağlıdır. Yumuşak kalp, rahat hareket eder. Rabbine doğru yol alır. Katı kalp ise, hareketsizdir. Kendisi için hayır olanı seçemez. Seçtiği takdirde, hayrı yapacak iradeyi gösteremez. Gösterecek olsa, hayırda sebat edemez…

İşte İsrailoğulları! Kalp katılığının en açık örneğiydi onlar. Kalpleri katılaştığı için, Allah'ın emrine icabet etmez, sorular sorarak işi yokuşa sürerlerdi:

"(Hatırlayın!) Hani Musa kavmine demişti ki: 'Allah, bir inek/sığır kesmenizi emrediyor.' Demişlerdi ki: 'Bizimle alay mı ediyorsun?' Musa: 'Cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım.' demişti. Demişlerdi ki: 'Bizim için Rabbine dua et de o ineğin sıfatlarını bize açıklasın.' Dedi ki: '(Allah) buyurdu ki: 'O ne yaşlı ne de körpe, bu ikisi arasında (orta yaşta) bir inektir. (Bu açıklama üzerine artık) emrolunduğunuz şeyi yapın.' ' Demişlerdi ki: 'Bizim için Rabbine dua et de bize onun rengini açıklasın.' Dedi ki: '(Allah) buyurdu ki: 'O, bakanlara (huzur verip) ferahlatan, rengi parlak, sapsarı bir inektir.' ' Demişlerdi ki: 'Bizim için Rabbine dua et de bize onun mahiyetini açıklasın. (Şu ana kadar anlattıkların nedeniyle) inek, kafamızı karıştırdı. Şayet Allah dilerse (ineği bulma konusunda) elbette doğru olanı yaparız.' Dedi ki: 'Allah buyuruyor ki: 'Tarla sürme ve ekin sulama işinde çalıştırılmamış, kusursuz, üzerinde benek olmayan bir inektir/boğadır.' ' (Onlar:) 'Şimdi doğruyu söyledin.' dediler ve ineği/boğayı kestiler. Fakat neredeyse onu kesmeyeceklerdi. (Hatırlayın!) Hani siz bir insan öldürmüş ve birbirinizi suçlamıştınız. Allah sizin gizleyip sakladıklarınızı açığa çıkarandır. 'Hayvanın bir parçasıyla cesede vurun.' diye emrettik. (O da dile gelip, katilini söyledi.) İşte böylece Allah, ölüleri diriltip ayetlerini sizlere gösterir ki akledesiniz."[1]

Bir sonraki ayet, bu tablonun asıl sebebini anlatmaktadır:

"Bu olaydan sonra kalpleriniz katılaştı. Kalpleriniz taş gibi hatta taştan da katıdır. Oysa öyle taşlar vardır ki ondan nehirler fışkırır. Öylesi vardır ki yarılır ve içinden su çıkar. Öylesi de

1. 2/Bakara, 67-73

vardır ki Allah'ın korkusundan yuvarlanır. Allah, yaptıklarınızdan gafil değildir."[2]

İsrailoğullarını emre itaatten geri bırakan şey, kalplerinin katılaşmış olmasıydı.

Ayet-i kerimeden, kalplerin sonradan katılaşabildiği açıkça anlaşılmaktadır. Kalp, sonradan katılaşabildiğine göre belli bir gayretle yumuşaması da mümkündür. Bu hususta istekli, gayretli ve ümitvar olmak gerekir.

B. Kalbi Katılaşmış Kimse Bela ve Musibetlerden Gerekli Dersi Alamaz

Yeryüzünde yaşayan insanların her biri mutlaka farklı bela ve musibetlerle sınanır. Allah'ın (cc), insanları sınama maksadıyla gönderdiği bela ve musibetlerin hepsi bir hikmete dayanır. Sınama vesilesi olan zorluk, işkence, savaş, yıkım, hastalık ve fakirlik gibi musibetlerin hikmeti; insanların öğüt alması, manevi kirlerden temizlenmesi ve ondan sonraki hayatlarına çekidüzen vermelerini sağlamaktır. Bunun gerçekleşmesi için de kalplerin yumuşaması gerekmektedir. Zira katı kalp, öğüt almaya ve ders çıkarmaya engeldir:

"Andolsun ki, senden evvelki kavimlere (de resûller) gönderdik. (Allah'a) yalvarır ve boyun eğerler diye onları sıkıntılar ve zorluklarla imtihan ettik. Bari imtihana uğradıklarında boyun eğip yalvarsalardı! **Ama kalpleri katılaştı ve şeytan yapmakta olduklarını onlara süslü gösterdi.**"[3]

Ayet, günahları sebebiyle çetin imtihanlara uğrayan bir toplumu anlatıyor.

2. 2/Bakara, 74
3. 6/En'âm, 42-43

Allah (cc), kendisine boyun eğip yalvarmaları ve Rablerine dönmeleri için onları sarsıyor. Fakat heyhat! Ne ders alıyor ne de Allah'a (cc) dönüyorlar. Çünkü kalpleri katılaşmış... Katılaşan kalp akletmez. Hayrı ve şerri ayırt edemez.

Nasların delaleti ve vakıanın şahitliğiyle kesin olan şudur ki; insanoğlu her daim bir sınanma sürecindedir ve bu süreç hayat boyu devam eder. Kul; darlık, zorluk, eziyet, yurdundan sürülmek, hapsedilmek, fakirlik, savaş ve öldürülmekle imtihan edilebildiği gibi; rahatlık, zenginlik, lüks bir hayat, makam ve mevkiyle de imtihan edilebilir. Nitekim, yüce Allah şöyle buyurur:

"O (Allah) ki; hanginizin daha güzel amel yapacağını denemek/ortaya çıkarmak için, ölümü ve hayatı yarattı ..."[4]

İmtihanlar neden vardır?

Hangimizin daha güzel amel yapacağını ortaya çıkarmak için... Öyleyse şunu diyebiliriz: Başımıza bir imtihan geldiğinde kendimize çekidüzen veriyorsak; bu, kalbimizin yumuşadığının alametidir. Eğer, imtihan bizi ıslah etmiyorsa; bu, kalbimizin katılaştığının ve şeytanın çalışma alanı olduğunun alâmetidir.

Bir başka açıdan baktığımızda şunu ekleyebiliriz:

Musibetlerin hem saptırıcı, hem hidayete yönlendirici, hem de olgunlaştırıcı etkileri vardır. Örneğin; kimi insanların kalpleri tıpkı kurumuş ot, ağaç dalları ve odun parçaları misali katılaşmış gibi görünür. Ancak yüce Allah'ın insanları sınamasındaki hikmetine binaen onlara isabet eden bir musibet, tıpkı bir kıvılcım etkisi yaparak

4. 67/Mülk, 2

nefislerinde açığa çıkmayı/çıkarılmayı bekleyen hayır potansiyelini harekete geçirir. İster geçmiş kavimlerden isterse de günümüzden olsun, birçok insanın hidayetle şereflenmelerinin arka planında benzer hikâyeler olduğu görülecektir.

Birçok insan da vardır ki; yüce Allah'ın açık ve anlaşılır ayetlerini düşünüp öğüt almaktan uzaktır. Bu durumun sebebi akletmeyen, fehmetmeyen ve tefekkür etmeyen bir topluluk olmalarıdır. Ki tüm bunların temelinde de kalplerinin katı olması vardır. Kalpleri katı olduğu için Allah'ın (cc) ayetlerini anlamaktan ve öğüt almaktan uzak olan bu insanlar, imtihan vesilesi olan türlü musibetlerin hikmetini idrak etmekten ve öğüt almaktan da nasipsiz kalmışlardır.

Musibetlerin katı ve yumuşak kalpler üzerinde nasıl bir etki oluşturduğuna dair pratik bir örneği inceleyelim:

İslam tarihinin en kritik savaşlarından olan Uhud Günü, iki büyük musibet yaşandı. O gün Resûlullah (sav), ashabından bin kişiyle birlikte yola çıktı. Medine ile Uhud Dağı arasında bir düzlüğe vardıklarında münafıkların elebaşı olan Abdullah bin Ubey bin Selûl, ordunun neredeyse üçte birini yanına alarak Resûlullah'tan ayrılıp Medine'ye geri döndü.

İkinci musibet ise, Resûlullah'ın "Ashabım! Size gösterilen yerden sakın ayrılmayın ... "[5] diye kesin bir şekilde okçulara emrettiği hâlde ve komutanları Abdullah bin Cubeyr'in (ra) engellemeye çalışmasına rağmen onların mevzilerini terk etmeleriydi. O gün, okçuların itaatsizliğinin de etki-

5. Ahmed, 18953

siyle aralarında Resûlullah'ın amcası Hamza bin Abdulmuttalib'in de olduğu altısı Muhacirlerden olmak üzere yetmiş Müslim şehit edildi. Öyle ki; o hezimet anlarında Resûlullah'ın (sav) hayatı tehlikeye girmiş, yakınına kadar ulaşan müşriklerin attığı taşlardan birisi yüzüne isabet edip dişini ve dudağını yaralamıştı. Allah Resûlü'nün siretine baktığımızda Uhud'dan sonra böyle bir tecrübenin bir daha yaşanmadığını görebiliriz. Peki, neden? Çünkü ashab gerekli dersleri aldı, nefislerini terbiye etti ve olgunlaşarak kulluk yürüyüşüne devam etti... Yumuşamış kalplere sahiplerdi ve yaşanılan musibeti akledebildiler...

Ne yazık ki, münafıklar bu musibetten hiçbir ders almadılar. Her seferinde benzer imtihanlara uğrayıp, her seferinde benzer yanlışlar yaptılar. Zira kalpleri katılaşmıştı ve akledemiyorlardı:

"Her yıl bir veya iki defa (Allah tarafından) imtihan edildiklerini, (buna rağmen) tevbe etmeyip öğüt almadıklarını görmüyorlar mı?" [6]

Uhud'dan sonra Hendek/Ahzab Savaşı gerçekleşti. Aynı yanlışları yaptılar... Sonra Tebuk... Aynı yanlışları yaptılar. Her yıl fitneye/imtihana uğradılar. Ancak kalpleri yumuşamadı. Ne tevbe edip Allah'a döndüler ne de öğüt alıp olgunlaştılar...

C. Kalbi Katılaşmış Kimse Gaflet İçinde ve Hakkı Tahrif Etme Peşindedir

Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

"Sözlerini bozmaları sebebiyle onlara lanet ettik ve kalplerini

6. 9/Tevbe, 126

katı kıldık. Kelimeleri yerinden oynatarak tahrif ediyorlar. (Ayrıca) emrolundukları şeyden paylarına düşen (ameli) terk ettiler. Onların azı hariç sürekli olarak onlardan ihanet görürsün ..."[7]

Okuduğumuz ayet, kalp hâlleriyle ilgili umde ayetlerdendir.

Yüce Allah, bu ayette hem kalp katılığının nedenlerini hem de sonuçlarını zikretmiştir.

Buna göre; Yahudiler sözlerini bozdukları için lanetlenmiş, dahası kalpleri bu sebeple katılaşmıştır.

Kalpleri katılaşan bu topluluk, Allah'ın (cc) ayetlerini tahrif etmeye başlamış, öğüdü unutmuş ve ihanet ahlakına saplanmıştır.

Tarihî veriler ışığında bu süreci şöyle aktarabiliriz:

Musa'ya (as) nazil olan Tevrat tek bir nüsha idi. İsrailoğullarından hiç kimsenin ezberinde de değildi. Yahudiler, savaşta yenildikleri Babillilere esir düşünce, Tevrat'ın tek nüshası da kayboldu. Aradan geçen uzun bir sürenin sonunda esaretten kurtulduklarında, hatırlarında kalan bazı bölümleri yeniden yazmaya başladılar. Birçok eklemelerde bulundular ve hahamların yaptığı eklemeleri de Allah'tan (cc) nazil olan Tevrat'ın aslıymış gibi kabul ettiler. Yahudi hahamları hem Tevrat'ın aslından kalan ayetleri ve ayetlerdeki sözlerin yerlerini değiştirdi hem de ayetlerin anlamı üzerinde tahrifat yaptılar.

Yani; "Allah'ın Kitabı"nı tahrif ettiler, tahrif ettiklerini de "Allah'ın kitabı" diye tedavüle soktular. Öyleyse çok iyi

7. 5/Mâide, 13

anlaşılması gereken bir mesele vardır: Kalbi katılaşmış bir insan, Allah'ın Kitabı'yla sağlıklı bir ilişki kuramaz. Zira Kur'ân, İlahi pınardır. O pınardan kalp bardağıyla su içilir. Şayet bardak sorunluysa, suyu da kirletecektir. Şu bir gerçektir ki; tüm yeryüzü toplansa, Kur'ân'ı tahrif edemez. O, Allah'ın (cc) koruması altındadır. Ancak, kalbi katı insan, onun lafzını tahrif edemese de anlamını tahrif eder. Yanlış anlar ve yanlış yaşar. Ki; bu da amelî tahriftir.

Katı kalpli insan vahyi okur, onun ayetleriyle yoldan sapar. Çünkü kalbi hastalıklı insan, muhkemi değil, müteşabihi görür:

"Sana Kitab'ı indiren O'dur. O (Kitap)'tan bazı ayetler (kimsenin tahrif etmeye güç yetiremeyeceği şekilde sağlam, açık ve) muhkemdir. Onlar (Kitab'ın çoğunluğunu ve ana omurgasını oluşturan muhkem), Kitab'ın anası olan (ayetlerdir). Diğer bazısı da (kullarını imtihan etmek için açık kılmadığı) müteşabih ayetlerdir. Kalplerinde eğrilik bulunanlar, fitne çıkarmak ve (ayetleri hevalarına göre) yorumlamak için müteşabih olan ayetlerin peşine düşerler. O (ayetlerin) tevilini/hakiki anlamını yalnızca Allah bilir. İlimde derinleşenler derler ki: 'Ona iman ettik. Hepsi Rabbimizin katındandır.' Ancak akıl sahipleri düşünüp öğüt alır." [8]

D. Kalbi Katılaşmış Kimse Fitnelere Daha Kolay Kapılır

Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

"Senden önce göndermiş olduğumuz tüm resûl ve nebiler, (Allah'ın Kitabı'nı) okumaya başladığında mutlaka şeytan,

8. 7/Âl-i İmran, 7

onun okumasına bir şeyler karıştırmak istemiştir. Allah, şeytanın karıştırmaya çalıştığı (vesvese ve zanları) giderir, sonra da ayetlerini muhkem kılıp sağlamlaştırır. Allah, (her şeyi bilen) Alîm, (hüküm ve hikmet sahibi olan) Hakîm'dir. **Allah, şeytanın araya katmak istedikleriyle, kalplerinde hastalık bulunan ve kalpleri katı olanları fitneye düşürmek için (böyle yapar).** Şüphesiz ki zalimler, (bir araya toplanmaları ve hakka dönmesi pek zor) uzak bir ayrılık içerisindedirler."[9]

Allah (cc) şeytani vesvese ve vehimlerden bütün peygamberlerini (as) korur. Böylelikle peygamberler de emrolundukları davet görevini kusursuz bir şekilde yerine getirir.

Ancak insanların çoğu bu vesveselerden etkilenir, şüpheye kapılır ve şeytani fısıltıların ardından savrulur. Onlar, kalbi hastalıklı ve katılaşmış kimselerdir.

Kalbi katılaşmış kimseyi bağışıklık sistemi zayıf olan bir insana benzetebiliriz. Onun da imani bağışıklığı zayıftır. Nasıl ki bağışıklık sistemi zayıf olan insan, en küçük bir virüsle yatağa düşerse; aynı şekilde insi veya cinni şeytanların ortaya attığı basit bir şüphe; kalbi katılaşmış kimseyi ters yüz eder, savurur.

Sorunun temelinde şu gerçek var denilebilir: Katı kalpli insan, kendi nefsiyle ilgilenmez. Çünkü hasta olduğunu kabul etmez. İşlediği günahlar, ona acı vermez. Kadavra misali… Bir kadavrayı kesip biçseniz bir şey hisseder mi? Acı duymasını sağlayan ruh artık yoktur. Ruh olmayınca da ceset yalnızca bir et parçasıdır… Kalbi katılaşmış insan da imanın kalbe ruh veren canlılığını yitirir. Taatlerden

9. 22/Hac 52-53

lezzet, masiyetlerden elem duymaz. Kendinden ve gidişatından habersizdir.

Bundan daha fenası ise kendi hastalığını başkalarında görüp manevi tedavi hükmündeki öğütlere hiçbir ihtiyacının olmadığına inanmasıdır. Bu anlayıştaki birisi kendisi dışındaki insanların çoğunun helak olduğuna inanır. Oysa helak olmakla itham ettiği insanlardan ziyade bu hâliyle kendisi helak olmaya daha yakındır. Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"Bir kimse, 'İnsanlar helak oldu!' derse kendisi onların en önce helak olanıdır."[10]

Allah'ın (cc) böyle bir kimseye hayır kapılarını kapatmış olmasından korkulur. Bu ahlaktaki insanlar kendi hatalarını görmez; ama bir başkasının, saçından omuzuna dökülmüş kepeğin tane tane hesabını tutar. Esasen bu da Yahudiler ve Hristiyanlara özgü bir ahlaktır. Onlar kitaplarını tahrif ettiler, peygamberlerini öldürdüler; ancak yine de ağızlarından şu cümleler dökülebildi:

"Yahudi ve Hristiyanlar: 'Biz, Allah'ın çocukları ve sevdikleriyiz.' der…"[11]

İşte bu, şeytanın en tehlikeli tuzaklarından birisidir. Bu hususta çok dikkatli olmak gerekir ve şu İlahi uyarı daima hatırda tutulmalıdır:

"Kitab'ı okuduğunuz hâlde insanlara iyiliği emredip kendinizi unutuyor musunuz?.."[12]

O hâlde kişinin yapması gereken şey, okuduğu ve din-

10. Müslim, 2623; Ebu Davud, 4983; Muvatta, 2815; Ahmed, 7685, 8514, 10005, 10697
11. 5/Mâide, 18
12. 2/Bakara, 44

lediği öğütlerden öncelikle kendi nefsi adına istifade etmeye çalışmasıdır. Bu da en başta, öğrendiklerini en güzel şekilde hayatına tatbik etmesiyle mümkün olur. Her kim halis bir niyet ile Allah'tan (cc) hidayet dilerse şüphesiz ki O, bağışı bol olandır.

Allah (cc) şöyle buyurmuştur:

"Ey kullarım, benim hidayette kıldıklarımın dışında hepiniz dalalettesiniz! O hâlde benden hidayet isteyin ki size hidayet vereyim." [13]

Hidayet talebi iki şekilde olur: İlki; dua ederek hidayet talebinde bulunmaktır.

Abdullah bin Mesud'un (ra) rivayet ettiği hadiste Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"Allah'ım! Senden hidayet, takva, iffet ve gönül zenginliği isterim." [14]

İkincisi ise; hidayet yollarını aramak ve bunun için çaba göstermektir. Bu, aynı zamanda fiilî dua hükmündedir. Doğru yola ulaşmak yahut doğru yolda sebat etmek için gayret göstermektir. Örneğin; bu gayretin bir parçası da İbni Receb gibi âlimlerin kitaplarını okuyup öğütlerini dinlemektir. Onların nasihatleri, tıpkı bir boy aynası mahiyetindedir. Kişi böylece eksiklerinin farkına varır ve hastalıklı hâllerini görmüş olur. Böylelikle, Allah'ın (cc) yardımıyla hidayette sebat etmesi daha da kolaylaşır ve eğer hidayetten uzaklaşmak gibi bir bahtsızlığa düşmüşse tevbesi mümkün olabilir, inşallah.

13. Müslim, 2577; Tirmizi, 2495; Ahmed, 21367
14. Müslim, 2721, Tirmizi, 3489; İbni Mace, 3832

KALP KATILIĞININ NASLARLA İSPATI

A. Ayetlerde Kalp Katılığı

1. Bakara Suresi'nin 74. Ayeti

Metin

أما ذمُّ القسوة:

" ... Kalp katılığına gelince ...

قال تعالى: {ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم مِّن بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً

Allah (cc) şöyle buyurdu:

' ... sonra kalpleriniz katılaştı. Kalpleriniz taş gibi, hatta taştan da katıdır ... '

ثم بيَّن وجه كونها أشدّ قسوة بقوله تعالى:

Sonra Allah (cc) bu sözüyle o kalplerin neden taştan bile daha sert olduğunun sebebini açıkladı:

وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ

'... Oysa öyle taşlar vardır ki ondan nehirler fışkırır. Öylesi vardır ki yarılır ve içinden su çıkar. Öylesi de vardır ki Allah'ın korkusundan yuvarlanır. Allah, yaptıklarınızdan gafil değildir.'[1]"

Açıklama

İbni Receb (rh), bu bölümde "Kalp katılığı/Kasvetu'l kalp" kavramının şer'i bir kavram olduğunu, Kur'âni ayetler ve nebevi sünnetle ispat etmeye çalışır. Bu kavramın Kur'ân ve sünnet tarafından Müslim'in gündemine taşındığının bilinmesini ister. Onun delil olarak zikrettiği bu nasları açıklayarak konuyu ele almaya çalışacağız.

Bakara Suresi'nin 74. Ayeti ve Açıklaması

"Bu olaydan sonra kalpleriniz katılaştı ... "

"Bu olay" denerek işaret edilen olay, inek kıssasıdır.[2] İsrailoğulları, kesilen ineğin ölüye dokundurulması ve ölünün dirilip katilini haber vermesi ayeti/mucizesi karşısında etkilenmişlerdi ve kalpleri yumuşamıştı... Ancak bu olaydan sonra tekrar eski hâllerine döndüler ve kalpleri katılaştı. İşte Allah (cc) "Sonra kalpleriniz katılaştı" diyerek bu gerçeğe işaret etmektedir. Bu da demek oluyor ki "Kalpler sürekli aynı hâl üzere kalır." diye bir kaide yoktur. Katılaşan kalp, insanın çabası ve Allah'ın (cc) yardımı ile yumuşayacağı gibi, selim olan bir kalp de kulun gafleti nedeniyle hastalık kapabilir, katılaşabilir. İnsanın, çabalarına rağmen kalbinde bir değişiklik hissetmeyince azmi

1. 2/Bakara, 74
2. bk. 2/Bakara, 67-73

kırılabilir. Buna rağmen asla pes etmemelidir. Çünkü bu durum -Allah muhafaza- kişiyi küfre kadar götürebilecek çok tehlikeli bir sapmadır. Bu sapmanın sebebi ise kişinin Allah'ın rahmetinden ümit kesmesidir. Hâlbuki kalp katılığı da dâhil, her türlü masiyetin tevbe ve istiğfarla Allah (cc) tarafından bağışlanacağına ve kalplerin ıslah olacağına dair ümitlerin daima korunması gerekir.

Allah (cc) şöyle buyurur:

"De ki: 'Ey (çokça günah işleyerek) nefisleri hakkında aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Şüphesiz ki Allah, bütün günahları bağışlar. Çünkü O, (evet,) O (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) El-Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan) Er-Rahîm'dir.' "[3]

Allah'ın (cc) isim ve sıfatlarını bilen ve bunlara gereği gibi iman eden bir müminin, bu şuuru daima canlı tutması hâlinde -Allah'ın yardımıyla- bu sapmadan korunması daha kolay olacaktır. Nitekim kalplerin katılığı kişinin hâline göre değişebilen geçici bir durumdur. Öyleyse kalp katılığından muzdarip kimse yukarıdaki ayette buyrulduğu üzere her daim ümitvar olmalı ve sadece ümitvar olmakla yetinmeyerek samimi bir tevbe ile kalp yumuşaklığını elde etmeye çalışmalıdır.

Hem İsrailoğullarının kaskatı kalpleri dahi bazen yumuşayabilmiş ise bizler niçin ümitsiz olalım?

"… Kalpleriniz taş gibi, hatta taştan da katıdır…"[4]

Görüldüğü gibi Allah (cc), kalp katılığının tam manasıyla

3. 39/Zümer, 53
4. 2/Bakara, 74

anlaşılması için "taş" örneğini veriyor. Böylece soyut bir kavram olan kalp katılığının, somutlaştırılarak daha iyi anlaşılması sağlanıyor.

Bu, Rabbani eğitimin temel asıllarındandır. Vahiy, örnekler vererek açıklar. Ancak bu örnekler alelade örnekler değildir. Evrenseldir, basit ve sadedir. Her çağ ve mekân için geçerliliğini korur:

Örneğin; kalp katılığının misali "taş" değil de; sert, parlak ve gümüşi renkte bir metal olan "kobalt" olsaydı misalin evrenselliği olmazdı. El-Hakîm ve El-Latîf olan Allah'a hamdolsun.

Örnekleri anlaşılırdır. Çünkü muhatabın çok iyi bildiği meselelerden seçilmiştir:

Söz konusu ayette hitap İsrailoğullarınadır. O İsrailoğulları ki, taş misalini en iyi anlayacak olan kavimdir. Çünkü Musa (as), Allah'tan kavmi için su istemiş, Allah da (cc) ona asasını belirli bir taşa vurmasını emretmişti. Musa asasını taşa vurunca taştan -Yahudi kabilelerinin gözleri önünde- on iki pınar fışkırmıştır:

"(Hatırlayın!) Hani Musa kavmi için su talep etmişti. Dedik ki: 'Asanı taşa vur.' (Asanın taşa değmesiyle) sular fışkırmış ve on iki pınar/çeşme oluşmuştu. Onlardan her bir topluluk kendilerine ait olan kaynağı bilmişti. Allah'ın rızkından yiyin, için ve yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık/düzensizlik/taşkınlık çıkarmayın." [5]

Kalbin taş gibi yahut taştan daha katı bir hâle gelmesi, bir kimsenin maruz kalabileceği en büyük musibetler-

5. 2/Bakara, 60

dendir. Çünkü; ayette ifade edildiği gibi, taş dahi Allah'a (cc) kulluk eder. Kimisi O'nun emriyle su çıkarır. Kimisi O'na (cc) olan saygı ve korkusundan yuvarlanır. Yani taşlar da kâinat korosuyla beraber Allah'ı (cc) tesbih eder, kendi lisanlarınca O'na (cc) kulluk ederler. Bu taşlar dahi Rablerini tesbih ediyorken kalbi katılaşmış insanların bundan mahrum kalmaları zarar ve ceza olarak onlara yeter.

"Yedi gök, yer ve bu ikisi içinde olanlar O'nu tesbih eder. O'nu hamd ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Fakat siz onların tesbihini anlamazsınız. Şüphesiz ki O, (kulların hak ettikleri cezayı erteleyen) Halîm, (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr'dur."[6]

"O Allah ki; (Her şeyi yoktan var edip yaratan) El-Hâlık'tır. (Kusursuz ve uyum içinde yaratan) El-Bâri'dir. (Yarattıklarına dilediği şekli veren) El-Musavvir'dir. En güzel isimler O'nundur. Göklerde ve yerde olan her şey O'nu tesbih eder. O, (izzet sahibi, her şeyi mağlup eden) El-Azîz, (hüküm ve hikmet sahibi olan) El-Hakîm'dir."[7]

"Gök gürültüsü O'nu hamd ile, melekler de korkularından tesbih etmektedirler. Yıldırımlar gönderir ve Allah hakkında tartışıp duranlardan dilediğini çarpar. O, azapla yakalaması çetin olandır."[8]

Kalbi katılaşmış insan ise, bu hayırdan mahrumdur. Allah'ı tesbih etmez, O'nu (cc) anmaz ve O'na hakkıyla kulluk etmez.

Öyleyse kul gözünü kâinatta gezdirmeli ve kendine şu

---

6. 17/İsrâ, 44
7. 59/Haşr, 24
8. 13/Ra'd, 13

soruyu sormalıdır: "Kâinattaki her bir zerre akıldan yoksun olmasına rağmen Rabbini tesbih ederken, ben en şerefli varlık olarak Rabbime nasıl kul olmam?"

Bu, kalbi yumuşatmak için iyi bir başlangıçtır.

2. Hadîd Suresi'nin 16. Ayeti

وقال تعالى: {أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَن تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ

"Allah (cc) şöyle buyurdu:

'İman edenlerin, Allah'ın zikrine ve (Kur'ân ayetlerinden) inen hakka karşı kalplerinin yumuşamasının zamanı gelmedi mi? Bundan önce kendilerine Kitap verilen, uzun bir zamanın geçmesiyle de kalpleri katılaşan ve birçoğu da fasık olan kimseler gibi olmasınlar.'[9] "

Açıklama

"Kalp katılığı" **hakikatine işaret eden bu ayet, üslubundan da anlaşılacağı üzere, bir uyarı ayetidir. Allah** (cc)**, bu ayetle yeryüzünün en hayırlı çağını ve en hayırlı topluluğunu ikaz etmiştir.**

İbni Ebi Hatim'in (rh) **Abdullah bin Abbas'tan** (ra) **naklettiğine göre o, şöyle demiştir:** "Muhacirlerin kalpleri ağırlaşınca, vahyin başlamasından on üç sene sonra Allah bu ayetle onları uyardı."[10]

Ayetin nüzulü ile alakalı başka bir nakil de Abdullah bin Mesud'dan (ra) **gelmiştir:** "Allah'ın bizleri bu ayetle uyarması

9. 57/Hadîd, 16
10. İbni Ebi Hatim Tefsiri, 18825; Mevsuatu't Tefsiri'l Mesur, 75655

ile iman ettiğimiz vakit arasında yalnızca dört sene vardı."[11]

Bu uyarının muhatapları, Allah Resûlü'nün (sav), "İnsanların en hayırlısı, benim çağdaşlarımdır..."[12], "Ağaç altında biat edenlerden hiç kimse cehennem ateşine girmeyecektir."[13] vb. övgülerine nail olmuştur. Açıkça görülüyor ki; kalplerin katılaşması, bu seçkin insanların dahi sorunu olmuştur. Onlar da bu uyarıyı üstlerine alınmış ve kendilerini ıslah etmeye çabalamışlardır. Onlar bile böyle bir uyarıya muhatap olmuşsa, hiç kimse nefsini kalp katılığından uzak görmemelidir.

Şunu zikretmeme müsaade edin: Sahabeyi sahabe yapan, inen ayetler karşısındaki eşsiz tutumlarıdır. Subhanallah! Ayeti üstlerine alıyor, sonraki nesillere de aktarıyorlar. Nefisleri cahiliye kirinden arınınca nasıl da güzelleşiyor! Tevazu nasıl da sahibini yüceltiyor! Hakka teslimiyet nasıl da insanı öncü ve örneklerden kılıyor!..

Sahabeyi sahabe yapan tam olarak budur. Onlar vahiyle yürüyen, vahiyle arınan, vahiyle hayat bulan bir topluluktu... Vahyin övgüsüyle şükürleri artıyor; uyarılarıyla inabeleri... Uyarılınca tevbeyle Allah'a yöneliyor ve Allah'ın (cc) gösterdiği tedaviyi nefislerine tatbik ediyorlardı... Güzel yürüdüler, güzel bir menzile vardılar...

Onların atmosferinden çıkıp bugüne dönecek olursak; her birimiz bu ayetin yeniden nazil olduğunu düşünelim! Bize iniyor ve direkt bizi muhatap alıyor gibi...

"Evet, zamanı geldi ya Rabbi!" diye cevap verelim ayete...

11. Müslim, 3027
12. Buhari, 2652; Müslim, 2553; Tirmizi, 3859, Abdullah bin Mesud'dan (ra)
13. Ebu Davud, 4653; Tirmizi, 3860; Ahmed, 14778

Sonra? Ayeti üstümüze alındığımız gibi, ayetin gösterdiği reçeteyi de alalım ve tedaviye başlayalım. Yüce Allah, sorunu gösterip kullarını o sorunla baş başa bırakmaz. Mutlaka onlara yol gösterir. Öyleyse kalp katılığını gidermenin yolu nedir?

"Bilin ki Allah, ölümünden sonra yeryüzüne hayat verir. Akletmeniz için ayetleri size açıkladık." [14]

Ayet zahiren, öncesiyle ilgisiz gibi görünüyor. Ancak iki ayet tedebbür edildiğinde aralarında kuvvetli bir bağ olduğu görülür. Şöyle ki; kışın, beyaz bir gelinlik misali yeryüzünü setrettiği ve onu bir ölü misali hareketsiz kıldığı her birimizin müşahede ettiği hakikatlerdendir. Baharla beraber yağmaya başlayan ve insanların hayat kaynağı olan yağmur, yerin canlanıp hayat bulmasına ve kıpırdayıp yeşermesine sebep olur:

"... Yeryüzünü kurumuş/çorak/hareketsiz görürsün. Üzerine su/yağmur indirdiğimizde hareketlenir ve kabarır. Hiç şüphesiz (kurumuş yere) hayat veren, elbette ölüleri de diriltecektir. Çünkü O, her şeye kadîrdir." [15]

Kalpler de böyledir. Şüphelerin ve şehvetlerin kuşattığı kalp ölü gibidir. Taatler karşısında iradesiz, hayra karşı isteksiz, Rabbine ve ahiret hayatına karşı soğuktur. Kalplerin hayatı olan Kur'ân ve sünnetten hikmet damlalarıyla buluştuğunda hareketlenir, kabarır ve canlılık göstermeye başlar.

Kalpler Kur'ân'a açılır ve onun şifa ayetleri kalbe içirilirse, katılaşan kalpler yumuşamaya başlar. Zira kalp de Kur'ân

14. 57/Hadîd, 17
15. 41/Fussilet, 39

da Allah'ındır. O (cc), Kur'ân'ı, kalplerin şifası, öğüdü ve rahmeti kılmıştır:

"De ki: 'Ey insanlar! Şüphesiz ki size, Rabbinizden bir öğüt, sinelerde olan (manevi hastalıklara) şifa, müminler için de hidayet ve rahmet olan (bir Kitap geldi).' "[16]

Yeter ki onu yaraya merhem çalar gibi; rahmete susamış gönüllere abıhayat sunar gibi; yolunu kaybetmiş kalplere hidayet arar gibi... okuyalım. Böyle bir okuma; kalbimizi toprak, Kur'ân'ı da yağmur kılacak ve orada iman nebatları bitirecektir.

Madem kalp katılığını Kur'ân'la tedavi edeceğiz; öyleyse önemli bir hakikati tekrar hatırlatalım:

Kur'ân, her okuyana şifa değildir; her okuyana yol göstermez, her okuyana rahmet olmaz... O, kapalı bir hazine gibidir. Ancak doğru anahtarla kapağı açan, ondan faydalanır. Elinde anahtarı olmayan, onun hazine olduğunu bilir, etrafında dolanır, ama ondan istifade edemez.

"Bu Kitap; kendisinde hiçbir şüphe olmayan, takva sahiplerine yol gösteren bir Kitap'tır."[17]

Evet, o anahtar takvadır. Allah'ın (cc) azabından sakınmak ve O'nun rahmetine nail olmak için Kur'ân okumaktır. Yani hassas bir kalp ve duyarlı bir vicdanla Kur'ân'ın kapağını açmaktır.

"Allah'ım! Seni seviyorum, rahmetini umuyor, azabından korkuyorum." diyerek, kurtuluşu onda arayarak, Rabbimizin, o kitap aracılığıyla bizimle konuştuğunu hissederek

16. 10/Yûnus, 57
17. 2/Bakara, 2

okumaktır... Kalbini takvayla Kur'ân'a açana; Kur'ân, hazinelerini açar.

Nefisler bıkmaya/usanmaya meyyaldir!

Müellifin kaydettiği ayetle ilgili diğer bir mesele, ayetin insanın fıtratından kaynaklı bir zafiyete dikkat çekmesidir. İnsan, yaratılışı itibarıyla, özellikle de nefse zor gelen hususlarda çabuk usanır. İlk andaki kuvvetli arzu, istek ve heyecan zaman geçtikçe zayıflamaya başlar. Bu türden gevşeme, ağırdan alma ve usanma gibi hâller hemen hemen her insanda zaman zaman ortaya çıkabilir.

Abdullah bin Amr'ın (ra) naklettiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"Her ibadet edenin bir coşkulu dönemi, her coşkunun da bir gevşeme dönemi vardır. Gevşeme dönemi benim sünnetime muvafakat eden kurtulmuştur. Bu dönemi bidate muvafakat eden ise helak olmuştur." [18]

Bu gevşeme ve bıkkınlık hâllerinde yapılması gereken, "Yol Gösterici Kitap"a ve hikmet membası olan sünnete müracaat etmektir. Bu yola çıkılan ilk günkü heyecana, canlılığa ve coşkuya tekrar kavuşabilmek için, sönmez ve bitmez hidayet kaynağından kana kana içmektir.

Öyleyse ne yapılmalıdır?

Canlılık döneminde yapılan amellerin en asgari sınırı belirlenmeli ve buna devam edilmelidir. "Az da olsa devamlı olan amel" kaidesine sıkı sıkıya yapışılmalıdır. Hadisin bir rivayetinde Allah Resûlü (sav) şöyle der:

"... Gevşeme döneminde orta yollu olan ve en iyiye yak-

18. Ahmed, 6958

laşmaya çalışandan hayır umunuz. Kendisine parmakla işaret ediliyorsa ondan ümidi kesiniz/ona değer vermeyiniz."[19]

Salih amel üzere olmayan kimseye iki şekilde parmakla işaret edilir. Birincisi, gevşeklik ve bıkkınlık döneminde dahi çok amel yapan ve hız kesmeyen kimse; ikincisi, ameli tamamen terk eden ve amelsiz bir şekilde yoluna devam eden kimsedir.

İkisi de Allah Resûlü'nün (sav) sünneti değildir. Sünnet ve hikmet, canlılık döneminde yapılabilecek tüm salih amelleri en güzel şekilde yapmak; canlılığın yitirildiği zamanda ise, orta yollu olup az ve devamlı olan amellerle yola devam etmektir. Böylece insan, tabiatına uygun bir şekilde ve amelden soğumadan kulluk yolunda seyretmiş olacaktır.

Ömer (ra) şu tavsiyede bulunmuştur:

"Kalplerin hayra yöneldiği ve hayırdan yüz çevirdiği dönemler vardır. Sizden biri böyle bir yöneliş döneminde nafilelere yapışsın. Yönelme olmayan zamanda farzlarla yetinsin."[20]

Ayrıca kul, zamanla zayıflayan canlılığının tekrar güçlenip artması için Rabbine çokça dua etmelidir. Şüphesiz ki kalpler El-Hayy ve El-Kayyûm olanın elindedir.

Allah Resûlü'nün (sav) duaları bu konuda yol gösterici olmalıdır:

"Allah'ım, ben senden hayrın her çeşidini isterim; yakın olsun, uzak olsun; bildiğim olsun, bilmediğim olsun. Bütün şerlerden de sana sığınırım; yakın olsun, uzak olsun; bildiğim şer

19. Tirmizi, 2453; Terğib ve Terhib
20. Medaricu's Salikin, 3/122

olsun, bilmediğim şer olsun. Allah'ım! Kulun ve Peygamber'i-nin senden istediği şeyleri senden ben de istiyorum. Kulun ve Peygamber'in hangi şerlerden sana sığınmışsa ben de o şerlerden sana sığınıyorum. Allah'ım! Ben senden, cenneti ve cennete götüren söz ve amel(de beni muvaffak kılman)ı istiyorum. Ateşten ve ateşe götüren söz ve fiillerden de sana sığınıyorum. Ve dahi benim hakkımda hükmettiğin her kaza ve kaderi hayırlı kılmanı senden diliyorum."[21]

Resûlullah (sav) **şöyle dua ederdi:**

"Ey Allah'ım! Beni, güzel amel işledikleri zaman (bunun mükâfatıyla) müjdelenen ve hata işlediği zaman da istiğfar edenlerden eyle!"

Allah'ım! Nefsime takvasını ver ve nefsimi (her türlü kötü şeylerden) temizle. Sen temizleyenlerin en hayırlısısın. Sen nefsimin dostu ve Mevla'sısın. AIlah'ım, korkmayan kalpten sana sığınırım, kabul edilmeyen duadan sana sığınırım, doymak bilmeyen nefisten, faydası olmayan ilimden sana sığınırım"[22]

"Allah'ım! Senden işte (dinde) sebat etmeyi, doğruluğa da azmetmeyi istiyorum. Keza nimetine şükretmeyi, sana güzel ibadette bulunmayı talep ediyor, doğruyu konuşan bir dil, eğriliklerden uzak bir kalp diliyorum. AIlah'ım, senin bildiğin her çeşit şerden sana sığınıyorum, bilmekte olduğun bütün hayırları senden istiyorum, bildiğin günahlarımdan sana is-tiğfar ediyorum!"[23]

"Ey diri olan, ey Kayyûm olan Rabbim! Rahmetinle yardımı-

21. İbni Mace, 3846; Ahmed, 25019, 25137
22. Müslim, 2722; Ahmed, 19308
23. Ahmed, 17114, 17133

nı talep ediyorum. Benim işlerimi ıslah et. Göz açıp kapama süresince bile beni nefsimle baş başa bırakma."[24]

"Allah'ım! Bize korkundan öyle bir pay ayır ki, bu, sana karşı işlenecek günahlarla bizim aramızda bir engel olsun. İtaatinden öyle bir nasip ver ki, o bizi cennete ulaştırsın. Yakininden öyle bir hisse lütfet ki dünyevi musibetlere tahammül kolaylaşsın."[25]

3. Zümer Suresi'nin 22. Ayeti

Metin

وقال تعالى: فَوَيْلٌ لِّلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُم مِّن ذِكْرِ اللَّهِ أُوْلَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

"Allah (cc) şöyle buyurdu:

'... Allah'ın zikrinden yana kalpleri katı olanların (Allah anıldığı hâlde kalpleri yumuşamayanların) vay hâline! Bunlar, apaçık bir sapıklık içerisindedirler.'[26]

فوصف أهل الكتاب بالقسوة، ونهانا عن التشبّه بهم

Allah (cc) Ehli Kitab'ı, kalplerinin katılaşmış olmasıyla vasıflandırdı ve bizleri de onlara benzemekten nehyetti.

قال بعض السلف: لا يكون أشدّ قسوة من صاحب الكتاب إذا قسا.

Seleften bazıları şöyle demiştir: 'Kitap sahibi olup da kalbi katılaşan kişiden daha katı kalpli bir kimse olamaz.' "

Açıklama

Bu ayette Allah (cc), Ehli Kitap'ın bir vasfına dikkat çeker ve onları kınayarak bizleri uyarmış olur. Çünkü; ilim sahibi birinin kalp katılığı, cahilin kalp katılığına benzemez. Cahil, Allah'ın zikrinden yüz çevirmesi ya da masiyetleri

24. Şuabu'l İman, 745; Hakim, 2000
25. Tirmizi, 3502
26. 39/Zümer, 22

nedeniyle kalbini katılaştırır. Öğrenerek, hâlini düzelterek, tevbe ederek… ise kalp katılığından kurtulur. Kalp katılığı çoğunlukla cehaletten ileri gelir. Cehalet izale edilince sebep olduğu katılık da ortadan kalkar.

Âlimin ise, cehalet sebebiyle değil, bildikleriyle amel etmediği için kalbi katılaşır. O; haktan yüz çevirir, Allah da (cc) ondan yüz çevirir. İlmin fazileti ne denli büyükse, onunla amel etmemenin cezası da o denli büyüktür.

Bu sebeple her bilgi sahibi, Allah'tan korkmalı, öğrendiklerinde ve öğrettiklerinde Rabbani olmalıdır. Aksi hâlde bildikleri, onu Allah'tan uzaklaştıran ve kalbini katılaştıran bir cezaya dönüşür.

Medine münafıkları, bu konuda etkili bir örnek olabilir:

Allah (cc) şöyle buyurmuştur:

"Bir sure indirildiğinde onlardan bir kısmı: 'Bu sure hanginizin imanını artırdı?' derler. İman edenlere gelince, onların imanını artırmıştır ve onlar (Allah'ın müminlere yönelik vaadleriyle) müjdelenmektedirler. Kalplerinde hastalık olanlara gelince, onların (kalplerinde bulunan) pisliklere pislik katmış ve onlar kâfir olarak ölmüşlerdir."[27]

Münafıklar, Resûlullah'a (sav) vahiy geldiğine şahitlik ediyor, mescidde onun öğütlerini dinliyor ve yaptığı tebliğe bizzat tanıklık ediyorlardı. Ancak katılaşmış kalpleri, vahyin bereketinden faydalanmalarına engel oluyordu. Yüz çevirmelerinden ötürü dünya hayatında karşılaşabilecekleri en büyük musibete maruz kalıyor ve tevbe kapısı hayatta iken onlara kapanmış oluyordu.

27. 9/Tevbe, 124-125

Hidayet kaynağına bu denli yakın olmalarına ve ondan istifade etme imkânına sahip olmalarına rağmen kalplerindeki hastalık buna mâni olmuştur. Bundan ötürü ahiretteki cezaları da kat kat artırılmıştır. Münafıklar, cehennemin en alt tabakasındadır ve onların hiçbir yardımcısı da yoktur. İşte bu, hastalıklı/katı kalbin neticesi olarak hak ve hidayetten yüz çevirmiş olmalarının karşılığıdır.

B. Hadisler ve Selefin Sözlerinde Kalp Katılığı

Metin

وفي الترمذي من حديث ابن عُمر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا تُكثروا الكلام بغير ذكر الله، فإنَّ كثرة الكلام بغير ذكر الله قسوةٌ للقلب، وإنَّ أبعد الناس من الله القلب القاسي.

"Tirmizi'de İbni Ömer'in (ra) rivayet ettiği bir hadiste Resûlullah şöyle buyurmuştur:

'Allah'ı zikretmek dışında çok konuşmayınız. Çünkü Allah'ı zikretmeden çokça konuşmak kalbi katılaştırır. Şüphesiz ki Allah'tan en uzak olan kimse, kalbi katı olandır.'[28] [29]

وفي مسند البزَّار عن أنس، عن النبي صلى الله عليه وسلم قال:

أربعة من الشقاء: جمود العين ، وقساوة القلب، وطول الأمل، والحرص على الدنيا،

Bezzar'ın Müsned'inde Enes'ten (ra) rivayetle Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

'Dört şey şekavettendir. Gözlerden yaş akmaması, kalp katılığı, uzun emel ve dünyaya karşı hırslı olmak.'[30]

28. Tirmizi, 2411
29. Bu hadisin senedindeki "İbrahim bin Abdullah El-Hatib" isimli ravi hususunda ihtilaf edilmiştir Bazıları onun meçhul olduğunu söylerken bir kısım âlim de farklı ithamlar yöneltmiştir. Dolayısıyla hadis zayıftır, ama manası birçok nas tarafından doğrulanmıştır.
30. Bezzar, 6442

وذكره ابن الجوزي في الموضوعات من طريق أبي داوود النخعي الكذَّاب، عن إسحاق بن عبدالله بن أبي طلحة ، عن أنس.

İbnu'l Cevzi 'Mevzuat'[31] kitabında, bu hadisin senedinde Ebu Davud En-Nehai isimli kazib/yalancı bir ravi olduğunu zikretmiştir... '[32] [33]

وقال مالك بن دينار: ما ضُرب عبد بعقوبة أعظم من قسوة القلب. ذكره عبدالله بن أحمد في الزهد.

وقال حُذيفة المرعشي: ما أُصيب أحدٌ بمصيبة أعظم من قساوة قلبه. رواه أبو نعيم.

Ahmed bin Hanbel, 'Zühd' isimli kitabında Malik bin Dinar'ın, 'Kula, kalp katılığından daha büyük bir ceza verilmemiştir.' dediğini nakletmiştir.

Huzeyfe El-Mer'aşi dedi ki: 'Kul, kalp katılığından daha büyük bir musibete düçar olmamıştır.' "

Açıklama

Bu bölümü açıklamaya başlamadan önce, bir noktaya temas etmek isterim: İbni Receb (rh) **bu bölümde, hadislerde ve selef ulemasının sözlerinde** "kalp katılığı" **kavramının olduğunu ispat etmek istemiştir. Bu sebeple, kalp katılığı lafzının geçtiği bazı nakiller yapmıştır. Bu nakillerin açıklaması bir sonraki bölümde geleceği için, bazı kısa açıklamalarla yetineceğiz.**

İbni Ömer'in (ra) **rivayetinin açıklaması:**

31. Zayıf ve mevzu (uydurma) hadisleri topladığı eserin adı
32. İbnu'l Cevzi, bu naklin senedindeki Ebu Davud en-Nihaî'nin yalancı olduğunu öne sürerek, rivayeti zayıf ve uydurma nakilleri topladığı kitabında zikretmiştir. O yüzden bu metne "hadis" yerine "söz" demek daha uygun olur.
33. Mevzuat, 1590 ve 1591 rivayetlerin ta'likinde

"Allah'ı zikretmek dışında çok konuşmayınız. Çünkü Allah'ı zikretmeden çokça konuşmak kalbi katılaştırır. Şüphesiz ki Allah'tan en uzak olan kimse, kalbi katı olandır."[34]

İnsanın yakalandığı her bir hastalığın bazı belirtileri olur. Hekimler, hastada ortaya çıkan bu belirtileri değerlendirerek teşhiste bulunmaya çalışırlar. Bu yöntem, hem bedensel hem de psikolojik hastalıklar üzerinde uygulanır.

Bir kalpte manevi bir hastalığın var olup olmadığı da bazı zahirî belirtilerden rahatlıkla anlaşılabilir. Müellifin aktardığı ilk hadisteki durum da bu belirtilerden birisidir.

Boş söz ve uğraşlarla meşgul olan insanların arasında vakit geçirmek; dinine, takvasına ve ahiretine hiçbir faydası olmayacak şekilde çok konuşmak; hakkın konuşulduğu ortamlarda sıkılmak veya bu tür hayır meclislerini mazeretsiz olarak terk etmek de kalbin katılığının görünür belirtilerindendir:

"Allah, bir olarak (tevhid üzere) anıldığı zaman, ahirete inanmayanların kalpleri (nefret ve) ürpertiyle tiksinir. Allah dışındaki (sahte ilahlar) anıldığı zaman, (bir de bakarsın) sevinç içindedirler."[35]

Kur'ân dinlemekten sıkılıyorsak; Allah'ı anmaktan sıkılıyorsak; Allah'ı (cc) hatırlatan öğütten sıkılıyorsak… tehlike çanları çalıyor demektir. Kalp hastalanmış ve katılaşmıştır. Şayet kalp bunlardan sıkılıyor ve boş söz, şarkı, faydasız/malayani sohbetlerden lezzet alıyorsa, tehlike daha büyüktür. Samimiyetle Allah'a yönelip, sağlam bir iradeyle kalbi ıslaha başlamak gerekir.

34. Tirmizi, 2411
35. 39/Zümer, 45

İkinci hadis ve açıklaması:

"Dört şey şekavettendir. Gözlerden yaş akmaması, kalp katılığı, uzun emel ve dünyaya karşı hırslı olmak." [36]

Enes'in (ra) rivayetinin metninde (شقاء) şeklinde geçen sözcük, mutluluğa zıt bir mana içerir. Bir darlık, güçlük, bedbahtlık, zorluk veya sıkıntı hâli içinde olmak yahut böyle bir şeye maruz kalmak anlamındadır. Bu manaya uygun olarak şu ayeti örnek olarak verebiliriz:

فَقُلْنَا يَا آدَمُ إِنَّ هٰذَا عَدُوٌّ لَّكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْقٰى

"Demişti ki: 'Ey Âdem! Şüphesiz ki bu, sana ve eşine düşmandır. Sakın sizi cennetten çıkarmasın! Şaki/Bedbaht olursun.' " [37]

Metinde sıralanan bu dört hasleti nefsinde barındıran bir kimse şekavet ehlinden sayılmıştır. Bununla birlikte bu dört maddeden ikisi arasında güçlü bir bağ vardır.

Kalp kaynamayınca göz yaşarmaz. Katı kalpli bir kimsenin, ne Allah korkusundan ne günahlarından ne de Allah'ın vadettiği ebedî kurtuluş ve saadet ayetlerini okumasından dolayı gözleri yaşarır. Gözler, kalbin aynasıdır. İnsan, kalbini gözlerinde izleyebilir. Gözlerinin kuruluğu oranında kalbinin kuruluğunu anlar.

Şekavetin bir diğer alemeti, tûl-i emeldir. Yani, geleceğe dair planlar yapmak. Uzun emellere sahip olmak, kişi için şekavet sebebidir. Zira tıpkı gökkuşağına dokunabilmek için koşmaya başlayan bir çocuğun saf hayaline benzer tûl-i emel. O çocuk büyüdüğünde oyun niyetiyle yaptığı

36. Bezzar, 6442
37. 20/Tâhâ, 117

bu safiyane davranışının ne kadar çocukça olduğunu hatırlar. Çünkü ömrü boyunca koşmuş ya da zıplamış olsa da gökkuşağına dokunamayacağını anlamıştır artık.

Tûl-i emel sahibi de büyüyen çocuğun gerçeği idrak etmesi gibi, vefat ettiğinde kendisi için dünya hayatındaki cürümlerinin ve günahların telafi imkânının bitmiş olduğunu anlar. Katı ve kasavetli kalp, şeytanın da yönlendirmesiyle sahibini fani dünyanın değersiz birkaç metasına yöneltirken, ona asli kulluk vazifesini ihmal ettirmiş ve dönüşü olmayan çıkmazlara sokmuştur. Tûl-i emel sahiplerinin en büyük mahrumiyetleri, peşin olan -dünya- için çok çalışırken, ilerideki hayat -ahiret- için farz amellerin ifasını dahi çoğu zaman ucu ucuna yapabiliyor olmalarıdır.

Tûl-i emel sahibi bir kimse gecesini gündüzüne katıp dişini tırnağına takarak olağanüstü bir gayret göstermek suretiyle emek sarf etse dahi kendisi için tayin edilmiş rızıktan bir dirhem fazlasını elde edemeyecektir.

Tûl-i emel hastalığı bazen de "ileriye dönük çok hayırlı hizmetler yapma" temennileri şeklinde ortaya çıkıp, kişiyi an itibarıyla mevcut hayırlardan mahrum bırakabilir. Elifbaya yeni başlamış bir talebenin, harfleri ve heceleri sökmekte zorlanırken daha fazla çalışması gerektiğini unutup "Bir gün gelecek hafız olacağım!" demek suretiyle mevcut hayırdan istifade etmeyi bırakması, bu duruma örnektir.

Şunu unutmamalı: Güzel şeyler isteyip hayra niyet edebiliriz. Bu, Allah katında bir ecir olarak amel defterimize kaydedilir. Ancak, muhtemel hayra niyet, bizi mevcut

sorumluluklardan alıkoyuyorsa; bu, tûl-i emeldir. Şeytanın bir tuzağıdır ve bizi Allah'la (cc) aldatma yollarından biridir.

Şekavetin bir diğer nedeni, dünyaya karşı hırslı olmaktır. Çünkü dünyaya karşı hırslı bir kalp, ahirete karşı isteksiz olur. Tüm emek ve çabasını dünyaya harcar. Ahireti ya tamamen ihmal eder ya da dünya işlerinin arasına sıkıştırır. Bu da o kalbin Allah'tan kopuk olduğunu, katılaştığını gösterir.

İbni Receb'in kaydettiği selef sözleri ise, kalp hâllerini önemseyenler için birer öğüt mesabesindedir. Zira kalp katılığı, yüce Allah'ın insandan intikam alması, onu masiyeti karşılığında cezalandırmasıdır. Hiç şüphesiz bu, cezaların en ağırıdır. Çünkü sahibini sayısız hayırdan mahrum eder. Kalbi katılaşmış bir kimse; taatlerden lezzet almaz. Günahtan acı duymaz. Allah'ın (cc) kelamından etkilenmez. Musibetten ders almaz. Öğüdü üstüne alınmaz. Gidişatını dert edinmez…

Bazı âlimlerin işaret ettiği gibi (İbni Kayyım), Allah (cc) böyleleri için cehennem ateşini yaratmıştır. Onların kalp katılığını ancak ateş giderecektir. O ateş ki, kalplere/yüreklere sirayet eder ve çeliğin erimesi gibi kalpleri eritir.[38]

38. bk. 104/Hümeze, 5-7

İKİNCİ BÖLÜM

KALBİN KATILAŞMASINA SEBEP OLAN HÂLLER

ÇOKÇA
BOŞ KONUŞMAK

Metin

وأما أسباب القسوة .. فكثيرة:

منها: كثرة الكلام بغير ذكر الله، كما في حديث ابن عمر السابق.

"Kalbi katılaştıran unsurlara gelince … Onlar çoktur.

Allah'ın zikri olmaksızın çok fazla konuşmak, kalbi katılaştıran unsurlardandır. Daha önce zikredilen İbni Ömer (ra) hadisinde olduğu gibi."

Açıklama

Dil ile kalp arasında bir etkileşim vardır. Dil hayır söylüyorsa, kalp hayırla âbâd olur. Dil şer söylüyorsa, kalp şerle harap olur.

"Ey iman edenler! Allah'tan korkup sakının ve doğru/sağlam/adil söz söyleyin. (Allah da buna karşılık) amellerinizi ıslah etsin, günahlarınızı bağışlasın. Kim de Allah'a ve Resûlü'ne

itaat ederse, şüphesiz ki büyük bir kurtuluş ve kazanç elde etmiş olur."[1]

Görüldüğü gibi Allah (cc), sözünü ıslah edenin amellerini ıslah eder. Zira dilden kalbe giden manevi bir hat vardır. Bu hat, yüce Allah'ın elindedir. Dilde açığa çıkan ne varsa, kalbe azık olarak akar. Sonra kalpten organlara hayır veya şer akar. Allah Resûlü (sav) bu durumu şöyle ifade eder:

"İnsan sabahlayınca, bütün organları dile müracaat ederler ve (âdeta) şöyle derler: 'Bizim haklarımızı korumakta Allah'tan kork. Biz ancak sana bağlıyız. Eğer sen doğru olursan, biz de doğru oluruz. Eğer sen eğrilir, yoldan çıkarsan biz de sana uyar, yoldan çıkarız.' "[2]

Dil, vücudun diğer organları üzerinde etkili olmakla beraber aynı zamanda kalbin de tercümanıdır. Eskiler ne de güzel söylemişler: "Dervişin fikri neyse zikri de o olur." Dilin ameli olan konuşma, aslında kalpte tasarlananların ve kalpte saklı tutulan karar ya da fikirlerin açığa çıkmasıdır. Bu manada dil, kalbin sözcüsü olarak da nitelendirilmiştir.

Kalbin hâlleri ile dil arasındaki etkileşimle ilgili olarak İmam Ahmed'in (rh) Müsned'inde kaydedilen hadiste Resûlullah (sav) şöyle buyurmaktadır:

"Kalbi dürüst olmadıkça kulun imanı doğru olmaz. Dili doğru olmadıkça da kalbi doğru olmaz."[3]

Genel bir ifade olarak şöyle de söylenebilir: Herhangi bir insanın manevi/psikolojik durumu onun söz, tutum ve davranışları üzerinde etkili olabileceği gibi; o kimsenin

1. 33/Ahzâb, 70-71
2. Tirmizi, 2407
3. Ahmed, 13048

söz ve amellerinin de maneviyatını ve ruh hâlini etkilemesi söz konusudur. Yani zahirin bâtını, bâtının da zahiri etkilemesi kaçınılmazdır.

Yaygın olan tuhaf bir anlayışa göre insanların geneli, konuşmalarını amelden saymazlar. Oysa hadislerde sayılan büyük günahlara baktığımızda; birçoğunun dilin amelinden kaynaklandığını görmekteyiz. Örneğin; yalan söylemek, yalancı şahitlikte bulunmak, yalan yere yemin etmek ve ebeveynine lanet etmek bu günahlardandır. Yine gıybet, iftira, sövgü gibi günahlar da dil ile işlenen kötü amellerdendir.

Dilin, kalp ve dolaylı olarak organlar üzerindeki etkisinden dolayı; İslam, onu muhafaza etmeye önem göstermiştir.

Muâz b. Cebel'in (ra) rivayet ettiğine göre o, şöyle demiştir:

"Allah Resûlü (sav) ile bir yolculukta beraberdim. Yolda yürürken yanına yaklaştım ve şöyle dedim:

— Ey Allah'ın Resûlü! Bana öyle bir amel bildir ki beni cehennemden uzaklaştırıp cennete koysun.

Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu:

— Şüphesiz çok büyük bir şey istedin; ama bu (mesele), Allah'ın, kendisine kolaylaştırdığı kimseler için kolaydır. Allah'a ibadet eder ve ona hiçbir şeyi ortak koşmazsın, namazı kılar, zekâtı verir, Ramazan orucunu tutar ve haccedersin.

Sonra şöyle devam etti:

— Sana hayır kapılarını göstereyim mi? Oruç, kalkandır. Sadaka, suyun ateşi söndürdüğü gibi günahları söndürür

(yok eder) ve kişinin gece yarısı kıldığı namaz da (aynı şekilde günahları yok eder).

(Muaz dedi ki:) Sonra 'ya'melûn' bölümüne gelinceye kadar şu ayetleri okudu:

'Yanları (geceyi ibadetle geçirmek için) yataktan uzaklaşan, Rablerine korku ve umutla dua eden ve onlara verdiğimiz rızıktan infak edenler... Hiçbir nefis, yaptıklarının mükâfatı olarak, kendileri için hazırlanmış göz aydınlığı (nimetlerin) ne olduğunu bilmez.'[4]

Allah Resûlü (sav) devamında şöyle buyurdu:

— Sana bütün işlerin başını, direğini ve en yüce noktasını bildireyim mi?

Ben:

— Evet (bildir), ey Allah'ın Resûlü, dedim.

O (sav) şöyle buyurdu:

— Her işin başı İslam'dır. Direği namazdır. Zirvesi ve en yüce noktası da cihaddır.

Sonra şöyle devam etti:

— Sana tüm bunlara nasıl sahip olunacağını bildireyim mi?

Ben:

— Evet (bildir), ey Allah'ın Peygamberi, dedim. Allah Resûlü (sav) dilini tuttu ve şöyle buyurdu:

— Bunu tut (bundan sakın).

Ben:

— Ey Allah'ın Resûlü! Bizler konuştuklarımız sebebiyle he-

4. 32/Secde, 16-17

saba çekilecek miyiz, dedim. Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu:

— Annen sana yansın Ey Muaz! İnsanları yüzüstü ve burunları yerde süründürerek cehenneme dolduracak olan, dillerin kazandığından başka bir şey değildir."[5]

Bu hadiste Allah Resûlü (sav), birçok ameli bir kefeye, dili ayrı bir kefeye koymuştur. Dil korunursa sayılanlara denk bir ecir alınacağına işaret etmiştir. İlk etapta garip gibi görünen bu kıyaslama, üzerinde düşünüldükçe anlaşılır. Evet, gerçekten dile sahip çıkmak, bu hadiste sayılan amelleri yapacak iman gücüne sahip olmayı gerektirir. Bazı zamanlarda dile sahip çıkmak namaz kılmaktan, oruç tutmaktan ve infak etmekten çok daha zordur. Bu sebeple Allah Resûlü (sav) ısrarla onu korumayı ve ona sahip çıkmayı tavsiye etmektedir.

Ukbe bin Amir'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Dedim ki:

— Ey Allah'ın Resûlü! Kurtuluş (sebebi) nedir?

— Dilini tut, evin geniş olsun, hataların için de ağla, buyurdu."[6]

Hikmet ehli bazı zatlar, dilin bu etkisi ve önemini anladıkları için insanı şöyle tarif ederler:

"İnsan, bir dil ve bir de kalpten oluşan bir varlıktır."

Şöyle demiştir: "İnsanın vücudunda hacmi küçük olduğu hâlde cürmü çok büyük olabilen organ, dildir."

---

5. Tirmizi, 2616
6. Tirmizi, 2406

Dilin korunması için en önemli mesele, onun söyledikle-rinin yazıldığını ve ondan hesaba çekileceğimizi bilmektir.

Fudayl bin İyad (rh) der ki: "Her kim konuştuğunu amelden sayarsa onun sözleri/konuştukları azalır."[7]

Bir Müslim, her gün uyandığı andan başlayarak uyuyacağı saate kadar, diliyle konuştuğu her şeyi kaydedip sonra da neler söylediğini gözden geçirdiğinde, vücudunun gün içerisinde en çok çalışan organının dil olduğunu görecektir. Bir günün bütün konuşmalarını tekrar gözden geçirdiğinde yanlış, zararlı ve günah olan sözlerin ne kadar da büyük bir yer tuttuğunu hayretler içerisinde müşahade edecektir.

Allah ve Resûlü'nün hoşnut olmadığı şeyler konuşmamış, İslam'a sonradan sokuşturulmaya çalışılan bidatleri ihya eden yahut öven sözler söylememiş, Müslimleri incitici ve üzücü sözler sarf etmemiş, yalan söylememiş, hiçbir Müslim'in gıybetini yapmamış, hazırda yahut gıyabında hiçbir Müslim hakkında yalancı şahitlikte bulunmamış ve hiçbir Müslim'i töhmet altında bırakacak iftirada bulunmamış ise, o Müslim günlük karnesinden ötürü sevinmeyi hak etmektedir. Zira bu tablo sadece dilinin doğru ve temiz olduğunu göstermez; aynı zamanda kalbinin de selim ve yumuşak olduğunun delilidir.

Kul, nasıl ki vücudunun diğer organlarıyla yaptığı amellerin hesabını vermekle mükellef ise, kıyamet gününde diliyle kazandığı her bir amelden de mükellef olduğunu unutmamalıdır.

7. Müslim Şerhi, Nevevî, 2/20

Muaz bin Cebel'in (ra) rivayet ettiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"Sükut ettiğin sürece selamette olursun. Konuşmaya başladığın anda ise (bu konuştukların amel defterine) ya lehinde ya da aleyhinde kaydedilir."[8]

Hesap günü geldiğinde kişi, kalbinin katılığının bir eseri olan çirkin veya boş sözlerinin ağır bilançosunu karşısında bulacaktır:

"Bir söz telaffuz ettiği an, yanında hazır bulunan bir gözetleyici vardır."[9]

Dilin korunması için bir diğer yol, Allah Resûlü'nün (sav) şu öğüdüdür:

"Allah'a ve ahiret gününe iman eden ya hayır söylesin ya da sussun."[10]

Allah'a ve ahiret gününe iman etmiş bir kul büyük bir sorumluluk duygusuna sahip olur. Bu sorumluluk duygusuyla beraber kuvvetli bir hassasiyet de oluşur. Sorumluluk ve hassasiyet ise, kulu dilin afetlerinden korur. Asıl koruyucu ise, dili yönlendirmektir. Çünkü konuşmak insanın fıtri ihtiyaçlarındandır. Şayet bu ihtiyaç -hadiste olduğu gibi- hayra yönlendirilirse, insanı batıl ve boş şeylerden korur. Hele ki bu, Allah'a ve ahirete iman sorumluluğuyla yapılırsa, yalnızca dili değil, karakteri ve kişiliği de inşa eder. Kişiyi, hayrı şerre tercih edebilen olgun/raşit İslami kişiliğe ulaştırır. Burada bir meselenin altını çizmek istiyorum:

---

8. Müsned-i Ebu Davud et-Teyalisi, 562; Şuabu'l-İman, 4608.
9. 50/Kâf, 18
10. Buhari, 6018, 6138, 6475; Müslim, 47, 1468

Kalp katılığından kaynaklanan veya kalbin daha da katılaşmasına vesile olan dilin afetleriyle ilgili olarak yaptığımız bu açıklamalardan, "Kişi için en hayırlı olan şey, daima suskun kalmasıdır." şeklinde yanlış bir kanaat oluşmasın. Elbette suskunluk, kendisinde hiçbir hayır bulunmayan konuşmalardan daha iyidir. Ve gerekli olan da budur. Ancak bu, kişi için hayatının geri kalan kısmını böyle suskunlukla geçirmesinin gerekçesi olamaz. Nitekim Resûlullah (sav) gün boyu suskun kalmayı yasaklamıştır.

Ali bin Ebi Talib'in (ra) naklettiği hadiste Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"Bütün gün, geceye kadar susmak yoktur."[11]

Buradaki susmama yasağı, insanlarla her türlü iletişimi keserek bunu bir ibadet yahut fazilet olarak görenlere yöneliktir. Çünkü İslam'da böyle bir ibadet biçimi yoktur. Şayet bu, ibadet ve fazilet sayılarak yapılırsa, kişiyi bidate sürükler. Peki, öyleyse susmak ne zaman ibadet olur? Haramdan korunmak için sessiz kalındığında, hayır olmayan ve malayani lakırtılardan uzak kalmak için tercih edildiğinde...

Ancak bu suskunluk, bir yaşam biçimine dönüşür; dahası, insanı şer'i sorumluluklarından alıkoyarsa, sapkın bir bidate dönüşür. Çünkü konuşmanın ibadet olduğu, hem de farz ibadetlerden olduğu yerler vardır. Bir kimsenin hayırlı ve yararlı sözler konuşması, iyiliği emredip kötülükten nehyetmesi, ilim öğrenmesi veya ders vermesi, Allah'ı zikretmesi, Allah yolunda cihadı teşvik etmesi ve

11. Ebu Davud, 2873

bunlara benzer konuşmayı gerektiren ameller de ibadet kapsamındadır.

İslam'ın insanı terbiye metodu hep vasatlık üzerinedir. Uçlar arasında en makbul ve makul olana ulaşmanın ve orada sebat etmenin hedeflendiği bir yöntemdir. Kalp katılığı sebeplerinden olan "Allah'ın zikri dışında çokça konuşmak" hususunda da aynı metodu görüyoruz. Ne gün boyu susmak ne de sırf konuşuyor olmak için çokça ve boş konuşmak...

Her ikisi de yerilmiş ve yasaklanmıştır.

Bu noktada şöyle bir soru sorulabilir: Dilin afetlerinden sakınamayan ve nefsini ıslah etmek isteyen bir Müslim ne yapmalıdır? Şayet mutlak olarak susmak çözüm değilse nasıl bir yol izlemelidir?

Genel olarak ahlaki hastalıklara ve özelde dilin afetlerine karşı faydalı bir nasihat olduğunu düşündüğümüz İbni Kayyım'ın örneklendirmesiyle cevap verelim. İbni Kayyım (rh), Medaricu's Salikin isimli eserinde şu örneği kaydeder:

"Memleketin birinde kendi doğal mecrasında akıp giden bir nehir vardır. Bu nehir, toprağı sulamaya vesile olmakla beraber taştığı zamanlarda sele ve su baskınlarına sebep olmaktadır. Nehir yatağına yakın arazi sahipleri de bu nehir her taştığında, kendileri için bela, malları ve toprakları için de telef sebebi olmasından şikâyetçidir. İnsanlar bu taşkın nehrin ıslahı hususunda üç kısma ayrılırlar.

İlk grup; bütün güçlerini ve işçilerini bu nehrin taşkınlığını durdurmaya sarf ederek nehrin önüne set çekerler. Ancak set

gerisinde biriken su belli bir zaman sonra seddi aşar ve taşar. Hatta birikmenin tazyikiyle yıkım ve zararı çok daha fazla olur.

Bu boş çabayı gören ikinci grup da nehrin zararlarından korunmanın ancak onu kaynağından kesmekle mümkün olabileceğine inanır ve nehri kaynağından kurutmaya çalışır. Fakat bu iş onlara çok zor gelir. Nehrin tabiatı, onlara karşı direnir. Onlar ise daima nehri engellemeye ve kaynağından kurutma çalışmalarına devam ederler. Ancak çıkış noktası kapanan kaynak, içeride biriktirdiği itme gücüyle farklı bir yerden patlayıp daha baskın ve hızlı bir şekilde insanların ev ve arazilerine zarar verir.

Üçüncü grup ise iki yolun da zararını gördükleri için farklı bir yola tevessül eder. Kaynağın akış güzergâhında yeni dere yatakları oluştururlar. Su, birden fazla yataktan akınca azalmış olur. Bu su yataklarını tarlalardan geçirerek arazileri sular ve içme sularına kaynak olmasını sağlarlar. Böylece suyun tabiatına direnmemiş olur ve ona farklı bir mecra kazandırarak ondan faydalanırlar."

İnsanın fıtratında olan veya sonradan kazandığı olumsuz ahlaklar da böyledir. Bu ahlakların önüne set çekilirse biriken istek bir yerde seddi aşar ve sahibini normal zamandan daha kötü şeyler yapmaya zorlar.

Kaynağı kurutulan ahlaklar ise mutlaka açığa çıkacak bir yol bulur. Sonunda insanı "Başaramıyorum!" **düşüncesine ve ümitsizliğe düşürür.**

Bu olumsuz ahlakları hayırlı bir mecraya yönlendirmek ise insanı onlardan faydalanmaya sevk eder. Örneğin, öfkeli bir insan, bu duygularını Allah yolunda cihada yön-

lendirdiğinde düşmana korku salan, müminlerin gönlüne şifa olan işler yapar. Çok konuşma hastalığı olan Müslim, şer'i ilim talep edip İslam davetçisi olduğu takdirde bu kötü yönünü hayra yönlendirmiş olur. Zenginlik içinde olduğu için israf ehli olan biri, yardım kuruluşu ve sosyal faaliyetler içinde yer alıp, harcama duygusunu/tüketim çılgınlığını paylaşıma, infak ve cömertliğe çevirebilir.

Burada en önemli mesele şudur: Önce nefsimizdeki kötü hasleti tespit etmeli, sonra da o hasletin, hayırdaki karşılığını/zıddını bulmalıyız. Sonra, Allah'tan (cc) yardım isteyerek, azim ve iradeyle kötü hasleti, dengi olan o hayra yönlendirmeliyiz. Buna mukabil; şerrin önüne set çekmeye veya onu kaynağında kurutmaya çalışırsak, hiç ummadığımız bir zamanda ve hiç ummadığımız bir şekilde ortaya çıkacağını unutmamalıyız. Böyle bir durumda bize ve çevremize vereceği zarar çok daha fazla olacaktır.

Konumuza dönecek olursak:

Avurtlarını şişirerek çokça ve boş konuşmak kalbin katılaşmasına sebep olur. Bunu yapan bir kimse aslında mutedil çizgiyi aşmış ve uçlarda bir yerde konumlanmıştır. İbadet kastı olmasa da sırf fazilet olduğunu zannederek hayır konuşması gereken yerde dahi sükûtu tercih eden kimse de ayrı bir uçtadır. Bu tür yaklaşımlar sünnet-i seniyyeye aykırıdır ve yasaklanmıştır.

Bu hususta özenle tatbik edilmesi gereken ölçü yukarıda kaydettiğimiz hadis-i şerifte belirtilen çerçevedir:

"… Allah'a ve ahiret gününe iman eden ya hayır söylesin ya da sussun."[12]

---

12. Buhari, 6018, 6138, 6475; Müslim, 47, 1468

Konumuzu Hasan-ı Basri'nin (rh) **aktardığı şu söz ile tamamlayalım:** "Müminin kalbi dilinin önündedir. Konuşmak istediğinde kalbiyle düşünür, sonra da ona göre konuşur ya da susar. Münafığın ise dili kalbinin önündedir. Konuşacağı zaman kalbiyle hiç düşünmeden konuşur." [13]

13. Musannef, İbni Ebi Şeybe, 35190

ALLAH'A VERİLEN SÖZLERİ BOZMAK

Metin

ومنها: نقضُ العهد مع الله تعالى، قال تعالى: فَبِمَا نَقْضِهِم مِّيثَاقَهُمْ لَعنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً

"İnsanın Allah'a verdiği sözü bozması kalbi katılaştıran hâllerdendir.

Allah (cc) şöyle buyurmuştur:

'Sözlerini bozmaları sebebiyle onlara lanet ettik ve kalplerini katı kıldık ...'[1]

قال ابن عقيل يوماً في وعظه: يا من يجد من قلبه قسوة! احذر أنْ تكون نقضت عهدا! فإن الله يقول: {فَبِمَا نَقْضِهِم مِّيثَاقَهُمْ ..} الآية.

İbni Akil bir gün vaaz verirken dedi ki: 'Ey kalbinde katılık bulunan insan, Allah'a karşı sözünü bozmaktan sakın. Çünkü Allah (cc) diyor ki:

'Sözlerini bozmaları sebebiyle onlara lanet ettik ve kalplerini katı kıldık ...'[2] ' "

1. 5/Mâide, 13
2. 5/Mâide, 13

Açıklama

Verilen söze sadık kalmak, yani ahde vefa, esas itibarıyla İslam ahlakının temel ilkelerinden birisidir. Bu ilke, Müslim'in İslam'ının güzelliğinin, dürüstlüğünün ve toplum içerisindeki seçkin konumunun da bir göstergesidir.

Buna mukabil; verilen sözde durmamak, bir nifak alameti ve Yahudileşme temayülüdür. Her günahın bir karşılığı olduğu gibi, söz bozmanın da bir karşılığı vardır! O da; Allah'ın (cc) laneti ve kalplerin katılaşmasıdır.

Allah'a Verilen Sözler!

Allah (cc) ile kulları arasında üç temel hususta ahitleşme vardır. Bunları genel başlıklar hâlinde şöyle sıralayabiliriz:

- Tevhid ve iman üzerine verilmiş sözler
- İbadet ve taat üzerine verilmiş sözler
- Masiyetlerden korunma üzerine verilmiş sözler

Bu başlıkları biraz yakından incelemeye çalışalım:

A. Tevhid ve İman Üzerine Verilmiş Sözler

"(Hatırla!) Hani Rabbin Âdemoğullarının sırtlarından zürriyetlerini almış ve onları kendilerine şahit tutarak: 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' demişti. Demişlerdi ki: 'Evet! (Sen bizim Rabbimizsin!) Şahit olduk.' (Bu,) kıyamet günü: 'Biz bundan habersizdik.' dememeniz içindir. Ya da: 'Babalarımız daha önce şirk koşmuştu. Biz ise onlardan sonra gelen (ve onları taklit eden) bir nesiliz. Batıl ehlinin yaptıkları yüzünden bizi helak mı edeceksin?' dememeniz içindir."[3]

Bu misak, yani kuvvetlendirilmiş olan söz, kulun, Al-

3. 7/A'râf, 172-173

lah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, ibadetin de ancak bir ve tek olan Allah'a yapılabileceğine dair ikrarı ile gerçekleşir. Bu noktada akide de aynı manadadır. Akide; bir şeye sözleşme ile sımsıkı bağlanmak anlamına gelir. Ve bir Müslim, "Allah'ım! Seni birlenmesi gereken her hâlde ve her yerde birleyeceğim. Seni, tanıttığın şekilde tanıyacak ve sana, emrettiğin şekilde kullukta bulunacağım." diye Allah'a söz vermiş, bu sözünü akdetmiştir. Bir Müslim eğer -Allah muhafaza- iman akdini bozarsa tevhid dairesinden çıkmış olur. İman akdini bozmak aynı zamanda fıtratın da bozulmasına sebebiyet verir. Öyle ki bu ifsattan ilk olarak ve en çok zarar gören kalp, bu akdin -akidenin- bozulmasıyla gevşemeye ve kararmaya başlar. Bu olumsuz etkilenme kalbin katılaşıp ölmesine kadar devam eder. İsrailoğulları; ihanetlerle, ikiyüzlülüklerle, kötülüklerle ve isyanlarla Allah'a verdikleri ahdi bozdukları için akidleri de çözülmüştür. Bu hâlleriyle kalpleri katılaşmış ve tevhid dairesinden de çıkmışlardır. Kalpleri sadece katılaşmakla kalmamış, daha kötüsü bu hâl üzere mühürlenmiştir. Onlardan Allah'ın (cc) merhamet edip hidayete ulaştıracakları müstesna bu mühür cehennem ateşiyle açılacaktır:

"(Hatırlayın!) Hani bir zamanlar sizden söz almış ve Tur Dağı'nı tepenizde yükseltmiştik. (Ve demiştik ki:) 'Size verdiğimiz (Kitab'a) kuvvetle yapışın ve içindeki (öğütleri) hatırlayın ki sakınıp korunabilesiniz.' Bu (sözünüzden) sonra (yine) yüz çevirdiniz ..." [4]

"Her söz verdiklerinde onlardan bir grup sözünü bozmadı mı?.." [5]

4. 2/Bakara, 63-64
5. 2/Bakara, 100

Yahudiler kendilerine gönderilen peygamberleri yalanlıyor ve bazılarını öldürüyorlardı. Bir müddet sonra yeniden söz veriyor ve kendilerine peygamber gönderilmesini istiyorlardı. Ayetlerde de bildirildiği üzere her defasında verdikleri bu sözleri bozuyor ve gönderilmiş peygamberlere karşı hiçbir hukuk gözetmiyorlardı.

Akidelerini bozdukları için, yani tevhidlerine şirk, imanlarına küfür karıştırdıkları için kalpleri de her türlü fısk ve fücurun kaynağı ve konağı hâline geliyordu. Oysa iman ehlinin vazifesi Allah'a (cc) verdikleri sözü korumak ve onu bozmamaktı.

Bu nedenle Allah Resûlü (sav), sahabesinin tevhide dair verdiği sözü korumalarını onlara hatırlatır, sözlerine muhalefet olarak addettiği lafzi hatalarda dahi onları uyarırdı.

Zeyd bin Halid (ra) rivayet etmiştir:

"Resûlullah bize Hudeybiye dönüşünde gece yağan yağmurun ardından sabah namazı kıldırdı. Namazı bitirip bize dönerek şöyle buyurdu:

— Ey cemaat! Rabbiniz ne dedi, biliyor musunuz?

— Allah ve Resûl'ü daha iyi bilir, dediler.

— Kullarımdan bir kısmı mümin, bir kısmı ise kâfir olarak sabahladı. 'Allah'ın lütfu ve rahmetiyle bize yağmur yağdı' diyenler, bana iman etmiş ve yıldızları inkâr etmiş oldu. 'Falan falan yıldız sayesinde bize yağmur yağdı' diyenler ise beni inkâr etmiş ve yıldızlara inanmış oldular." [6]

Bir anlık gafletle ve eski cahiliye alışkanlığıyla söylenmiş bir söz… Hem de önderi Allah Resûlü, ordusu sahabe ve

6. Buhari, 846, 1038, 4147; Müslim, 71; Ebu Davud, 3906; Nesai, 1525

ortamı İslam'ın zirvesi olan bir amel -cihad- sırasında... Hemen uyarı geliyor ve sahabe uyarılıyor. Bu demek oluyor ki şeytan, hiç boş durmuyor. Her an, İslam akidesine uymayan sözleri kulağımıza fısıldıyor. Demek ki kul, hassasiyet -takva- içinde yaşamazsa en hayırlı ortamda ve en hayırlı amelde dahi Allah'a verdiği söze muhalefet edebiliyor.

Bu, gerçekten önemli bir meseledir. Buyrun, tevhid imamı ve enbiya atası İbrahim'in (as) duası:

"(Hatırlayın!) Hani İbrahim şöyle demişti: 'Rabbim! Bu beldeyi güvenli kıl. Beni ve çocuklarımı putlara tapmaktan uzak tut.' "[7]

Mümin, bir İslam toplumu içerisinde de olsa kalp, ismiyle müsemma olduğu gibi evrilip çevrilir. Bu durum imanın canlılığını ve parlaklığını koruyabilme hususunda da yaşanabilir ve bu sebeple imanın korunması konusunda Allah (cc) müminleri uyarır:

"Ey iman edenler!.. iman edin... "[8]

Abdullah bin Amr'ın (ra) rivayet ettiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"Sizden birinde iman, elbisenin eskimesi gibi eskir. Allah'tan kalplerinizdeki imanı yenilemesini dileyin!"[9]

Sözün özü: Allah'a (cc) verilen tevhid sözü bozulunca, kalpler katılaşır. Katılaşan kalpler, daha fazla söz bozmaya sebep olur. Şerli bir kısır döngü içinde insanı fitneler arasında savurup durur. Buna mukabil sözünde duran

7. 14/İbrahîm, 35
8. 4/Nîsa, 136
9. Taberani, Mucemu'l Kebir, 14668; Hakim, 5

istikamet ehli, yiğit muvahhidler vardır ki; dünyada da ahirette de bahtiyar olanlar onlardır:

"Şüphesiz ki: 'Rabbimiz Allah'tır.' deyip sonra da istikamet üzere olanların üzerine melekler iner (ve der ki): 'Korkmayın, üzülmeyin, size vadolunan cennetle sevinin. Bizler, dünya hayatında da ahirette de sizin dostlarınızız. Orada canınızın istediği her şey sizindir ve orada olmasını arzuladığınız her şey de sizindir. Bağışlayan ve merhametli (olan Allah'tan) bir ağırlanma olarak (oraya girin).' "[10]

"Müminlerden öyle yiğitler vardır ki; Allah'la yaptıkları sözleşmeye sadık kaldılar. Onlardan kimisi adağını yerine getirdi (şehit oldu), kimisi beklemektedir. Kesinlikle (sözlerini) değiştirmemişlerdir. Allah, sadık olanları, doğrulukları nedeniyle mükâfatlandıracak; münafıklara da dilerse azap edip dilerse tevbelerini kabul edecektir. Şüphesiz ki Allah, (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan) Rahîm'dir."[11]

B. İbadet ve Taat Üzerine Verilmiş Sözler

Tevhid ve iman üzere verilen misak tutulmayınca akd (akide) nasıl bozuluyor ve kalbi katılaştırıyorsa; ibadet ve taat üzere verilen sözlerin bozulması da kalbi katılaştırır.

Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

"İçlerinden kimi de Allah'a şöyle söz vermişti: 'Andolsun ki Allah bize lütuf ve ihsanından verirse hiç şüphesiz Allah yolunda sadaka verecek ve salihlerden olacağız.' Onlara lütfundan ve ihsanından verince de cimrilik ettiler ve ilgisiz bir hâlde yüz çevirip gittiler. Allah'a verdikleri sözü bozmaları ve yalan

10. 41/Fussilet,30-32
11. 33/Ahzâb, 23-24

söylemelerine karşılık, onunla karşılaşacakları güne kadar kalplerinde var olacak olan bir nifakla cezalandırdı onları."[12]

Bu insanlar, Allah'a (cc) bir söz verdiler. Şayet Allah onları zengin kılarsa, infakta bulunacak ve Allah'ın dinine yardım edeceklerdi... İnsan söylediği her sözden imtihan edilir ya! İşte bunlar da imtihan edildiler ve zengin kılındılar. Ancak zengin olunca sözlerini unutup cimrilik ettiler. Ceza olarak ise kalpleri nifakla mühürlendi. Allah ile karşılaşacakları kıyamet gününe kadar münafık kimliğini üstlerinde taşıyacaklardı...

Bunun bir misali de Talut ve Calut Kıssası'nda karşımıza çıkmaktadır. Onlar Peygamberlerinden, sancağı altında cihad edecekleri ve zalimlere başkaldıracakları bir yönetici istediler. Allah (cc) onlara Talut'u yönetici olarak gönderdiğinde sözlerini bozup türlü bahanelerle itaate yanaşmadılar:

"Musa'dan sonra İsrailoğullarının ileri gelenlerini görmedin mi? Hani onlar nebilerine demişlerdi ki: 'Bize bir komutan tayin et, (onun komutanlığında) Allah yolunda savaşalım.' O da demişti ki: 'Ya savaş size farz kılındıktan sonra savaşmazsanız?' Demişlerdi ki: 'Biz yurtlarımızdan sürülmüş ve evlatlarımızdan menedilmişken nasıl olur da Allah yolunda savaşmayız?' Savaş onlara farz kılınınca azı hariç (savaşmaktan imtina ederek Allah'ın emrinden) yüz çevirdiler. Allah, zalimleri bilendir. Nebileri onlara demişti ki: 'Allah, size komutan olarak Talut'u atadı.' Demişlerdi ki: 'O bizim başımıza nasıl yönetici olabilir? (Oysa) biz yöneticiliğe ondan daha layığız. Hem o mal konusunda kendisine genişlik verilmiş (bir zengin de)

12. 9/Tevbe, 75-77

değildir.' Demişti ki: 'Şüphesiz Allah, onu sizin için seçti ve onun ilim ve beden gücünü arttırdı. Allah mülkünü dilediğine verir. Allah (ihsanı ve lütfu bütün varlığı kuşatacak kadar geniş olan) Vâsi', (her şeyi bilen) Alîm'dir.' "[13]

Onlar sözlerini bozunca, iradesizlikle cezalandırıldılar. Allah (cc) onları ilk imtihanda döktü ve yolun dışına savruldular...

Söz bozmanın cezasını bildikleri için, ashabın bu konuda çok hassas olduğunu görüyoruz.

Onlar Allah'a (cc) bir söz vermişse, mutlaka onu yerine getiriyorlardı. İşte Enes b. Nadr (ra)! O, Bedir Günü'ne katılamamıştı. Bunun için sık sık hayıflanır ve "Eğer Allah beni yaşatırsa neler yapacağımı herkes görecek!" **derdi.**

Kasım bin Abdurrahman (ra) onun şehadetini şöyle nakletmiştir:

"Uhud Savaşı yapılıpta Müslimler dağılınca 'Allah'ım, bunların yaptığından ötürü senden özür diliyorum. Öbürlerinin yaptığından da sana sığınıyorum.' dedi. Sonra ilerledi. Yolda Sa'd b. Muaz ile karşılaştı. 'Sa'd!' dedi. 'Nadr'ın Rabbine yemin olsun ki cennet! Ben Uhud'un ötesinden cennetin kokusunu alıyorum.' dedi. Sa'd (Peygambere olayı anlatırken) 'Ey Allah'ın Resûlü, ben onun yaptığına cesaret edemedim.' demişti. Enes diyor ki:

'O gün amcamda seksen küsur kılıç, mızrak ve ok yarası bulduk. Öldürülmüş ve müşrikler onun burnunu ve kulağını kesmişlerdi. Onu yalnızca kızkardeşi parmak uçlarından ta-

13. 2/Bakara, 246-247

nıyabildi. Biz biliyoruz –veya zannediyoruz ki- Ahzap Suresi 23. ayet o ve onun gibiler hakkında indi." [14]

Bu hadiseden sonra şu ayet nazil oldu:

"Müminlerden öyle yiğitler vardır ki; Allah'la yaptıkları sözleşmeye sadık kaldılar. Onlardan kimisi adağını yerine getirdi (şehit oldu), kimisi beklemektedir. Kesinlikle (sözlerini) değiştirmemişlerdir." [15]

C. Masiyetlerden Korunma Üzerine Verilmiş Sözler

Burada kastedilen, kişinin işlediği günahtan tevbe etmesidir. Her bir tevbe, esasında yüce Allah ile yapılan yahut yenilenen bir ahittir.

Tevbe; kulun işlediği bir hatadan, suç ya da günahtan pişmanlık duyarak bir daha yapmamaya karar ve söz vermesidir. Tevbenin makbul olması için üç şart gerekir. Bu şartların başında tevbenin samimi olması gelir. Yani kişi tevbe ettiği günahtan dolayı kalbi lime lime parçalanırcasına pişmanlık duymalıdır. Pişmanlıktan sonra ikinci şart olarak tevbeyi gerektiren masiyeti bütünüyle terk edip vazgeçmesi gerekir. Üçüncü şart olarak da yapmış olduğu masiyeti o andan itibaren bir daha işlemeyeceğine dair kesin bir kararla söz vermelidir. Şayet işlediği günahla kul hakkına girmişse, bu üç maddeye dördüncüsünü eklemelidir: Zararı telafi etmek veya helallik almak.

Şartları yerine gelmiş makbul bir tevbeyle tevbe eden kimse; tekrar aynı günahı işlerse, sözünü bozmuş olur. Ancak tevbe edenin sözünü bozarak tekrar günaha dönmesi,

14. Buhari, 2805; Enes'ten nakledilmiştir.
15. 33/Ahzâb, 23

kişinin tevhid ve taatlar husucundaki sözlerini bozması gibi değildir. Şüphesiz ki bunun böyle olması, El-Kerîm ve Et-Tevvâb olan Allah'ın kullarına olan merhameti ve lütfundandır. Eğer yüce Allah'ın bu lütfu ve ihsanı olmasaydı, yeryüzünde Allah'a ibadet edecek insanların sayısı çok az olurdu. Nitekim Allah (cc) Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır:

"O (muttakiler) ki; bir kötülük yaptıklarında yahut (günah işleyerek) kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı anar ve günahları için bağışlanma dilerler. Allah'tan başka kim günahları bağışlayabilir? Ve bile bile yaptıkları (yanlışta) ısrar etmezler."[16]

Kişi günaha dönmemeye azmetmelidir. Ancak olur da dönerse, tekrar tevbeyle Allah'a yönelmelidir. Zira bu, Allah'ın (cc) kuluna bir lütfu ve ikramıdır. Kul, bu ikramı kabul etmelidir:

"Müslim bir kul günah işler. Günah işledikten sonra da der ki: 'Allah'ım, benim günahımı bağışla!' Allah bu sözü işittiğinde der ki: 'Benim kulum bir günah işledi, ama günahları affeden ve insanları günahlarla yargılayan bir Rabbi olduğunu bildi. Ben bu kulumu affettim.' Sonra o kul tekrar aynı günaha döner. Tekrar günah işler. Tekrar günah işledikten sonra der ki: 'Ya Rabbi! Benim günahımı benim için bağışla!' Allah yine, 'Benim kulum bir günah işledi. Onun, günahları bağışlayan ve insanları günahlarla yargılayan bir Rabbi olduğunu bildi. Ben kulumu tekrar bağışladım.' der. Kul bir daha günah işler. 'Allah'ım günahımı bağışla!' der. Allah, 'Kulum bir günah işledi. Günahları bağışlayan ve insanları günahlarla yargılayan bir Rabbi olduğunu bildi.' der. Sonra şöyle devam eder: 'Ne ya-

16. 3/Âl-i İmran, 135

parsan yap! Bundan sonra senin günahını bağışlamışımdır.' "[17]

Günahın tekrar etmesi, kişiyi ümitsizliğe sevk etmemelidir. Allah'ın rahmetinden ümit kesmek, günahların en büyüğüdür. Bilmelidir ki; insanın olduğu yerde mutlaka günah olacaktır. Günahsız bir toplum/birey şer'i açıdan mümkün değildir.

Ebu Hureyre'nin (ra) rivayet ettiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, eğer günah işlemeseydiniz, Allah sizi yok eder, yerinize günah işleyip tevbe eden, Allah'ın da bağışladığı başka bir kavim getirirdi."[18]

Burada mühim olan şudur: Tevbe ederken samimi olmak ve o günaha dönmeyeceğine dair yakini bir inanç ve samimi bir sözle Allah'a tevbe etmek.

Bu çerçevede tevbe iki kısma ayrılır. Sadık olanların tevbesi ile zahiren tevbe edip de bunda samimi olmayanların tevbesi.

Sadık kimsenin yaptığı tevbede ihlas ve samimiyet vardır. Tevbe ile beraber geçmişte işlemiş olduğu günahlardan dolayı kalbinde, daha önce hissetmediği ve tanımadığı türden bir üzüntü ve hüzün duymaya başlar. Bu hüzün ve üzüntü kendisini yüce Allah'ı razı ve hoşnut kılacak hayırlı amellere yöneltir.

Tevbesinde samimi olmayan şahıs ise, bu tür derinlikli ve ince duyguları hissetmez. Böyleleri ya çevreye uymak

17. Buhari, 7507; Müslim, 2758
18. Müslim, 2749; Ahmed, 8082

ya da vicdanından yükselen sesi bastırabilmek adına tevbe eder.

İbni Kayyım (rh) şöyle der: "Bu tür insanlar tevbe ederken dahi içlerinde bir ses, aynı günaha tekrar döneceklerini onlara fısıldar."

Yani "Allah'ım sana tevbe ediyorum." derken bile, söylediği söze kendisi inanmaz. Aslında hiç söz vermemiş olur. Bu sebeple mümin, tevbesinde hassas olmalıdır. Tevbesinin, onunla Allah (cc) arasında bir sözleşme olduğunu bilmelidir. Eğer, bu tevbede samimi olursa, sadece günahı bağışlanmaz. Dahası; yüce Allah, kötülüklerini iyiliğe çevirir.

Allah (cc) şöyle buyurmuştur:

"Onlar, Allah'la beraber başka bir ilaha dua etmez, (İslam'ın izin verdiği kısas gibi meşru bir) hak olmaksızın, Allah'ın haram kıldığı cana kıymaz ve zina da etmezler. Kim de bunları yaparsa bir cezayla karşılaşacaktır. Kıyamet gününde azabı kat kat arttırılacak, (azabın içinde) aşağılanmış bir hâlde ebediyen kalacaktır. **(Fakat) tevbe eden, iman eden ve salih amel işleyenler bunun dışındadır. Allah, bunların günahlarını sevaba çevirir (ya da şirklerini imana, cinayetlerini ıslaha, zinalarını iffete çevirir).** Allah (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan) Rahîm'dir. Kim de tevbe edip salih ameller işlerse şüphesiz ki o, tevbesi makbul olarak Allah'a dönmüş olur." [19]

İşte, El-Vahhâb ve El-Ğafûr olan Rabbimizin büyük bir ihsanı daha! Kalpleri mutluluğa boğan büyük bir vaat...

19. 25/Furkân, 68-71

İradeleri güçlendiren olağanüstü bir motivasyon. Bu vaat, okuyan yahut dinleyen bir insanın âdeta kalbinde saklı bulunan cennet tohumunun çatlayıp yeşermesine vesile olur.

Abdurrahman bin Cubeyr (ra) **şöyle rivayet etmiştir:**

"Ebu Ferve -isminde birisi- Resûlullah'a geldi ve (kendisini kastederek):

— Büyük küçük, işlemediği günah kalmayan birisini gördün mü? Böyle birinin tevbesi kabul olunur mu, dedi.

Resûlullah şöyle buyurdu:

— Bundan sonra salih amellerde bulun ve günahları da terk et. Allah bütün kötülüklerini iyiliğe çevirir.

— Peki, daha önce yaptığım haksızlıklar ve işlediğim günahlar da mı, dedi.

Resûlullah:

— Evet, diye cevap verdi.

Resûlullah'ın verdiği bu cevap üzerine Ebu Ferve gözden kaybolana kadar tekbir getirerek yürüyüp uzaklaştı." [20]

20. Taberani, Mu'cemu'l-Kebir, 7235

ÇOKÇA GÜLMEK

Metin

ومنها : كثرةُ الضَّحك، ففي الترمذي عن الحسن، عن أبي هريرة، عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: (لا تُكثروا الضحك، فإن كثرة الضحك تُميت القلب)، وقال: رُوي عن الحسن قوله.

وخرَّج ابن ماجة من طريق أبي رجاء الجَزَري، عن برد بن سِنان، عن مكحول، عن واثلة بن الأسقع، عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (كثرة الضحك تُميت القلب)، ومن طريق إبراهيم بن عبدالله بن حُنين، عن أبي هريرة، عن النبي صلى الله عليه وسلم .

"Çokça gülmek, kalbi katılaştıran etkenlerdendir. Tirmizi, Sünen'inde Hasan'dan (Hasan-ı Basri), o da Ebu Hureyre'den Nebi'nin (sav) şöyle buyurduğunu nakletti:

'Gülmeyi çoğaltmayınız, çünkü çokça gülmek kalbi öldürür.'

İmam Tirmizi dedi ki: 'Bu söz bize Hasan'ın sözü olarak da nakledildi.' [1]

---

1. Hasan-ı Basri'nin (rh) Ebu Hureyre (ra) ile görüşüp görüşmediği hususunda muhaddisler arasında görüş ayrılığı vardır. Önemli bir kısmı Hasan'ı, tabiinin orta tabakası arasında

İbni Mace; Ebi Recaî'l Cezeri'den, o da Berd b. Sinan'dan, o da Mekhul'den, o da Vasile bin Eska'dan, o da Ebu Hureyre'den (ra) rivayet ettiğini tahric etti. Resûlullah (sav) dedi ki:

'Çokça gülmek kalbi öldürür.'

Aynı hadisi İbrahim bin Abdullah bin Huneyn, Ebu Hureyre'den, o da Resûlullah'tan (sav) nakletti."

Açıklama

İbni Receb'in (rh) sözlerini açıklamadan önce, bir noktaya temas etmemiz gerekir. Hiç şüphesiz İslam'ın yasakladığı şey kahkahayla ve çokça gülmektir. Bu, güler yüzlü ve mütebessim olmayla karıştırılmamalıdır. Beşuş, yani güler yüzlü olmak, Resûl'ümüzün (sav) sözlü ve fiili sünnetlerindendir. O kadar ki; Allah Resûlü'nün isimlerinden biri, güler yüzlü, çokça tebessüm eden anlamına gelen "Dahuk"tur.

Tirmizi'nin rivayet ettiği başka bir hadiste ashab, Resûlullah'ın (sav), "Yüzünden tebessümün hiç eksik olmadığını, hatta insanların en çok tebessüm edeni olduğunu" söylemektedir.

Aişe (r.anha) şöyle demiştir:

"Resûlullah'ın küçük dili görünecek şekilde kahkahayla güldüğünü hiç görmedim. O, sadece tebessüm ederdi." [2]

Güler yüzlü Peygamber (sav), ümmetinden de birbirlerini tebessüm ederek karşılamalarını istemiş ve bu şekilde

zikreder. Orta tabakadaki tabiin hem ashabdan hem de tabiinin büyüklerinden çokça rivayette bulunan kimsedir. Yukarıda zikredilen hadisi nakleden Tirmizi (rh) ise Hasan'ın (rh) Ebu Hureyre (ra) ile görüşmediği kanaatindedir. Nitekim hadisin sonunda "Bu bize Hasan'ın sözü olarak da nakledildi." demiştir. Tirmizi ile aynı kanaatte olduğu için olsa gerek İbni Receb de (rh) bu rivayeti destekler mahiyette bir başka hadisi nakletmiştir.

2. Buhari, 6092; Müslim, 899

davranmanın küçümsenmemesi gereken bir iyilik olduğunu bildirmiştir.

Ebu Zerr'in (ra) rivayet ettiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"Kardeşini güler yüzle karşılamak şeklinde dahi olsa, hiçbir iyiliği küçük görme."[3]

Öyleyse nehyedilen husus tebessüm etmek değil; çokca gülüp, kahkaha atmaktır.

Çok Gülmenin Zararları

A. Çok Gülmek Kalbi Katılaştırır/Öldürür

"Gülmeyi çoğaltmayınız, çünkü çokça gülmek kalbi öldürür."

"Çokça gülmek kalbi öldürür."

Her iki hadisin ve başka nasların da delalet ettiği üzere çok gülmek kalbi öldürür. Kalbin ölümü, heva ve şehvet dolu şeylerle meşgul olmasıyla kademe kademe gerçekleşen bir vakadır. Bu manada kalp tıbben yaşıyor ve fonksiyonlarını sürdürüyordur. Ancak o manen ölmüştür. Allah'a karşı sevgi ve korku hissetmiyordur. Şerden kaçınmıyor, hayra rağbet etmiyordur. Taatlerden lezzet almıyor, günahtan acı duymuyordur…

Peki, çok gülmek kalbi neden öldürür?

Kalp, beden gibidir. Manevi sıhhatini koruyabilmesi için, ihtiyaç duyduğu gıdaları alması; ona zarar veren şeylerden korunması gerekir. Onu besleyen gıdalar ve ona zarar veren şeyler ise, manevidir. Akılla, tecrübeyle, kıyasla bilinmez. Onu bilmenin tek yolu, kalplere hük-

3. Müslim, 2626; Tirmizi, 1833

meden Allah'a ve kalpleri arındırsın diye yollanan elçiye kulak vermektir.

Allah Resûlü (sav), çokça gülmenin kalbi öldürdüğünü haber vermiştir. Birçoğumuz bunu nefsimizde müşahede etmişizdir. Allah'a (cc) yakın olduğumuz zamanlarda; katıla katıla, kahkahayla gülemeyiz. Yüreğimizde bir sekinet ve onun yüzümüze yansıması olan bir tebessüm hissederiz. Çokça ve kahkahayla güldüğümüz zamanlar, Allah'tan (cc) uzaklaştığımız, manevi olarak yaprak döktüğümüz zamanlardır.

Cahiliyenin çokça gülme anlayışı!

Yukarıda zikrettiğimiz tutum, İslam'ın ölçüsüdür. Takdir edersiniz ki; bir yerde İslam varsa, mutlaka karşısında cahiliye vardır. Cahiliye der ki: "Çokça gülmek/kahkaha atmak çok yararlıdır. Bilimsel araştırmalar, çok gülmenin ömrü uzattığını, kalp krizi riskini azalttığını ispat etmiştir."

Hakikat şu ki; bu bilimsel olduğu iddia edilen araştırmalar, birer zan ve tahminden ibarettir. Doğruluğu ispat edilmemiş, iddia düzeyinde birer faraziyedir. Nice bilimsel olduğu iddia edilen "kesin" yargılar, üzerinden birkaç yıl geçmeden "kesin" bir dille yalanlanmıştır. Şu kadarını söyleme hakkımız da olmalıdır: Bilim, bilimin sahibi olan Allah'tan ve O'nun Resûl'ünden daha iyi bilecek değil ya!

B. Çok Gülmek Gafletin Alametidir

Çok gülmek, bir gaflet alametidir. Gaflet ise, kalbin sıhhatini bozan manevi bir illettir. Elbette tek bir kahkahayla kalp hastalanmaz ve katılaşmaz. Ancak bir ahlak hâline gelen çok gülme sebebiyle biriken hastalık, önce

kalbi katılaştırır. Daha sonra kalp kademe kademe ölüme yaklaşır ve nihayet ölür.

İnsan, amellerini ve Rabbiyle ilişkisini muhasebe aynasında izleyince, şunu anlar: İnsana yakışan gülmek değil, günahlarına için için ağlamak, ahüzar ile Allah'a tevbe etmektir. Dağlar cesametinde masiyet ortadayken, neye mukabil kahkahalarla gülecektir ki?

Kur'ân ve sünnet, bu konuda insanı düşünmeye davet eder:

"Öyleyse kazandıkları (günahlara) karşılık az gülüp, çok ağlasınlar." [4]

Enes bin Malik (ra) şöyle demiştir:

"Resûlullah, benzerini daha önce asla duymadığım çok etkili bir konuşma yaptı ve şöyle buyurdu:

— Eğer siz benim bildiklerimi bilseydiniz, mutlaka az güler, çok ağlardınız.

Bunun üzerine Resûlullah'ın ashabı, yüzlerini kapatıp hıçkıra hıçkıra ağladı." [5]

İslam ahlakının daha görünür olduğu ve sünnete daha fazla önem verilen bazı bölgelerde gençlerden birisi gülerken kendini kaçırır da kahkaha atacak olsa büyüklerden biri kendisini şefkatle uyarır ve şöyle derdi: "Evladım, cennet müjdesi mi aldın ki böyle kahkahayla gülüyorsun?"

Sonuç olarak: Gaflet ve onun dışa yansıyan hâli kahkaha, kalbi öldüren afetlerdendir. Gaflet, ahirete inanan bir Müslim'e yakışmaz. Zira o, Allah'a ve ahiret yurduna

4. 9/Tevbe, 82
5. Buhari, 4621; Müslim, 2359

inanmayan kavimlerin özelliklerindendir. Gaflet, emaneti yüklenmiş ve yalnızca Allah'a kul olacağına dair Rabbiyle sözleşmiş Müslim'e de yakışmaz. Zira gaflet ile ciddiyet, gaflet ile büyük sorumluluklar almak, gaflet ile Allah'ın şahidi olmak… bir arada olmaz. Mademki Allah (cc), Müslim'e değer vermiştir. Mademki Allah (cc), onu kendi için şahit, insanlık için en hayırlı ümmet seçmiştir. Mademki yeryüzünün hilafet ve imar vazifesini ona tevdi etmiştir. Mademki vahyi onun kalbine emanet etmiş ve emanetini ona teslim etmiştir… Öyleyse kul tüm bunların hakkını vermeli, vermeye çalışmalıdır. Bu da ciddiyet ve vakarla, samimiyet ve çok çalışmayla mümkündür. Gafletle değil…

C. Çok Gülmek Vakarı Bozar, Heybeti Yok Eder

Çok gülmek kişinin sosyal çevresinde ve içinde bulunduğu cemai yapı içerisinde vakarının bozulmasına sebep olur. Vakarının bozulması demek, insanlar tarafından hafife alınmak, önemsenmemek demektir.

Ömer'e (ra) nispet edilen sözde şöyle denilmiştir:

"İnsanlar arasında çokça gülen bir kimsenin heybeti kaybolur. Çokça şaka yapan kimseler de insanlarca hafife alınır."[6]

Müslim, çok gülmek suretiyle vakarını kaybettiğinde hem kendine hem de davasına zarar verir. Kendine zarar verir; çünkü, İslam şahsiyetine yakışmayan davranışlarda bulunmuş olur. Allah'a kul olmakla elde ettiği değeri, ahlaki yanlışları nedeniyle kaybeder.

Davasına zarar verir; çünkü, bir davanın değeri, onu temsil edenlerin değeriyle ölçülür. İnsanlar, anlatılandan

6. İhyau Ulumu'd Din, 3/128

ziyade anlatana ve onun yaşantısına bakarlar. O, değerli bir yaşam sürüyorsa, davasına değer verirler.

Sad bin Ebi Vakkas, oğluna şöyle tavsiyede bulunmuştur: "Ey oğlum, sakın mertebesi yüksek kimselere şaka yapma. Senden nefret ederler. Sakın basit insanlarla gülme. Onlar da sana karşı cüretkâr olurlar."[7]

D. Çok Gülmek ile Muhabbet Farklı Şeylerdir

Konu ile ilgili bir hatırlatma yapalım: İslam'a göre şekillenen bir muhabbet ortamında; edep, nezaket, hürmet ve karşılıklı saygı vardır. Müslimler, birbirlerine sevgilerini saygı ve nezaketle gösterir. Cahilî ortamlarda ise, kahkaha, el kol şakaları ve kaba saba sözcükler vardır. Cahiliye insanı sevgisini bu yolla göstermeye çalışır.

Çokça gülmenin olduğu bir yerde bu serbestlik ve ölçüsüzlük, orada bulunanlar arasında diğer münasebetlerde de kendini gösterir. Çok basit bir meseleden dolayı birbirlerine karşı kaba ve kırıcı olabilirler. Karşılıklı saygının yerini edepsizlik, samimiyetin yerini cüretkârlık, muhabbetin yerini nefret ve eğlencenin yerini pişmanlık alır.

Bir ortamdaki rahatlık ve semaya yükselen kahkahalar bizi yanıltmamalıdır. Bu sevgi değil, olsa olsa ölçüsüzlüktür. Haddini aşan her şey gibi, zıddına dönüşmesi an meselesidir.

Gerçekten ilginçtir; böyle ortamlardaki neşe havası, çok basit bir sebeple kaybolabilir ve yerini amansız bir düşmanlığa bırakabilir.

Bizim örneğimiz, her konuda olduğu gibi bu konuda da

7. Es-Samt, İbni Ebi Dünya, 395; Ayrıca Said bin As'ın sözü olarak varid olmuştur.

Allah Resûlü ve ashabıdır. Onlar; sürekli tebessüm eden, ölçülü konuşan, ölçülü şaka yapan, edep sahibi, insanlara karşı nazik ve ince davranışlı insanlardı. Cahiliye insanı nazarıyla mesafeli ve soğuk görünebilirlerdi. Ancak tarih onlar gibi güzel, içten ve sıcak seven bir topluluk görmedi.

Evet, çok gülmek ve kahkaha muhabbet değildir. Asıl muhabbet, edep ve nezakettir.

ÇOKÇA YİYİP İÇMEK

Metin

ومنها: كثرةُ الأكل، ولا سيما إنْ كان من الشُّبهات أو الحرام.

قال بشر بن الحارث: خَصلتان تُقسِّيان القلب: كثرة الكلام، وكثرة الأكل. ذكره أبو نعيم.

وذكر المرُّوذي في كتاب الورع قال: قلتُ لأبي عبدالله - يعني أحمد بن حنبل -: يجدُ الرجل من قلبه رقّة وهو شبع؟ قال: ما أرى.

"Kalbi katılaştıran unsurlardan bir tanesi de çokça yemek yemektir. Özellikle de haram ve şüpheli (yemeklerden) olursa (kalp katılığını daha da arttırır).

Beşir bin Haris dedi ki: 'İki özellik vardır ki kalbi katılaştırır. Bunlar çokça konuşmak ve fazla yemek yemektir.' Ebu Nuaym da bu sözü (Hilye isimli eserinde) zikretmiştir.

Mervezi[1] 'Ver'a' isimli kitabında dedi ki: 'Ben Ahmed bin Hanbel'e sordum: 'Bir adam midesi tok olduğu hâlde kalbinde rikkat (incelik) bulabilir mi?' Ahmed bin Hanbel dedi ki: '(Böyle bir şeyin olabileceğini) zannetmiyorum.' "

Açıklama

Müslim, her şeyinde ölçülü olduğu gibi, yemesinde de ölçüdür. O, yaşamak için yemek yer; yemek için yaşamaz. Yemek için yaşayanlar, kâfirlerdir. Zira onlar ruhu önemsemez, beden ve ten merkezli yaşarlar. Yani hayvanlarda olduğu gibi... Zaten Allah da (cc) **onların bu yeme anlayışını hayvanlara benzetir.**

"... Kâfirler ise keyif sürer, hayvanların yediği gibi yiyip (içerler). Ateş onlar için konaklama yeridir."[2]

Ebu Hureyre (ra) **şöyle demiştir:**

"Resûlullah, kâfir bir adamı misafir etti ve (ona ikram etmek için) bir koyun sağılmasını emretti. Adam sütü içti, sonra bir koyun daha sağıldı, onun da sütünü içti. Sonra biri daha sağıldı, onun da sütünü içti. Sağılan koyunların sayısı yedi oldu. (Adam) yedi koyun sütünü içtikten sonra ancak doydu. Sabah olunca adam Müslim oldu.

(Resûlullah adam için) Bir koyun sağılmasını emretti, onun sütünü içti, bir daha sağıldı, onun da sütünü içince doydu. Bunun üzerine (Resûlullah) şöyle buyurdu: 'Mümin tek mideyi doyurmak için yer, kâfir ise (âdeta) yedi mideyi doyurmak için yer.' "[3]

Ayetin Arapçasında kâfirin yemesi "temettu" **kelimesiyle**

1. Hanbeli ulemasından bir âlim
2. 47/Muhammed, 12
3. Buhari, 5396; Müslim, 2063; Malik, 2675; Tirmizi, 1819

ifade edilir. Temettu, bir şeyden keyif/zevk almak anlamına gelir. Yani kâfir için yemek, bir zevk alma aracıdır. Çünkü onun için yaşar. Ruhun açlığını çokça yiyerek gidereceğini düşünür. Ama heyhat! Yedikçe kalbi katılaşır; kalbi katılaştıkça ruhun açlığı artar. Ruh, ancak ubudiyetle doyabilir. Secdeyle, tesbihle, Allah'ın ayetlerini tefekkür etmekle... Yiyeceği çoğaltmak yalnızca onu ağırlaştırır...

A. Mide ile Kalp Arasında Bağ!

Mide ile kalp arasında bir bağ vardır. Kişi midesini yemekle doldurup, onu şerli bir kaba çevirirse; o şer, kalbe sirayet eder ve onu zehirler:

Mikdat bin Ma'dikerib'in (ra) rivayet ettiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"Âdemoğlu karnından (midesinden) daha şerli bir kap doldurmamıştır. Âdemoğluna belini doğrultacak birkaç lokma yeter. Bundan fazla yemesi gerekirse midesinin üçte birini yemek, üçte birini su, üçte birini de nefesine (ayırsın)."[4]

B. Çok Yemek, İnsan Kalbini Nasıl Zehirler?

Çok yemek, şehveti harekete geçirir. Kişi karşı cinse daha şiddetli ilgi duymaya başlar. Şehvet, midede başlasa da, kalbe/beyne hücum eder. Onu istila eder. Tüm duygu ve düşünceleri şehvete yönlendirir. Kalp, Rabbini anmak istese dahi şehvet müsaade etmez. Hepimiz biliyoruz ki insanın en güçlü güdüsü şehvettir. O, bir defa harekete geçti mi, önüne geçmek zordur. Bu zorluk, onun tüm duygu ve düşüncelerini, yani kalbi istila etmesindendir.

Çok yemek, vücudu ağırlaştırır. Hareket kabiliyetini

4. Tirmizi, 2380; İbni Mace, 3349; Ahmed, 17186

kısıtlar. Onu tembelleştirir. Bu, iradeye vurulmuş bir prangadır. Kalp her ne kadar hayra rağbet etse de, çokça yemiş ve ağırlaşmış beden ona tabi olmaz. Bununla birlikte kalbin Allah'a yönelik rağbetine de engel olur. Zira ibadetlere rağbet etmek, hafif bir bedenle mümkündür. Çokça yiyense bundan mahrum kalır.

Çokça yiyen, midesini doldurur. Allah Resûlü'nün (sav) ifadesiyle onu şerli bir kaba çevirir. Vücut, midenin dolgunluğunu görünce alarm verir. Tüm ekipmanlarıyla mideye yönelir; yenilenleri hazmetmek için çabalar... Böylece düşünen ve akleden kalp, ihtiyaç duyduğu enerjiden mahrum olur. Mideye yoğunlaşan kan, kalbin/beynin hakkından çalmış olur.

C. Çok Yemek, Davranışları Kabalaştırır

Abdullah bin Ömer'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Resûlullah'ın yanında bir kişi geğirdi. Bunun üzerine Resûlullah şöyle buyurdu:

— Yanımızda geğirme! Dünyada çokça doyanlar, kıyamette en uzun süre aç kalacak olanlardır." [5]

Davranışlar kabalaşınca, kalp de kabalaşır, katılaşır. Zira kalp nasıl davranışları etkiliyorsa, davranışlar da kalbi etkiler.

Çok yemek yiyen, merhamet duygusundan uzaklaşır. "Tok, açın hâlinden ne anlar?" atasözünde olduğu gibi, duyarsızlaşır. Bu da kalbi zehirler. Zira merhamet, kalbi yumuşatan ahlaklardandır. İleride geleceği gibi, Allah Resûlü (sav) kalp katılığını gidermek için ihtiyaç sahip-

5. Tirmizi, 2478; İbni Mace, 3350

leriyle ilgilenmeyi tavsiye etmiştir. Aslında gaye, kalpte merhamet duygusunu oluşturmaktır. Tok insanın göz pınarları kurudur. Çünkü kalp pınarları kurudur.

En güzel hayırları elde ettiğimiz Ramazan ayında kalplerin incelmesi, gözlerin daha çabuk yaşarması ve müminin daha bir duyarlı olması da midenin boş olması sebebiyledir…

Sözün özü; Yemek ile kalp sağlığı arasında sıkı bir bağ vardır. Müslim, yemesinde ölçülü olmalı, Müslimce hazırlanmış bir sofraya oturmalı, Müslimce beslenmelidir. Yiyeceklerin helal ve temiz olmasına dikkat etmelidir. Besmeleyle başlamalı, sağ eliyle ve önünden yemelidir… Yemek çeşitlerini sınırlamalı, yediklerinde ölçülü olmalıdır. Acıkmadan sofraya oturmamalı, doymadan kalkmalıdır. Midesinin üçte biri kadarını yemekle doldurmalı, kalan üçte ikisini su ve hava için ayırmalıdır. Şunu unutmamalıdır: Yediklerimiz, yeme usulümüz ve yeme miktarımız, kulluğumuzu belirler. Helal ve temiz, İslam adabıyla ve az yemek, kalbi canlandırır, ubudiyeti güçlendirir. Aksi hâlde kalp kararır, ağırlaşır ve hastalanıp katılaşır.

SIK SIK GÜNAH İŞLEMEK

Metin

ومنها :كثرة الذنوب، قال تعالى: {كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ}

وفي المُسند، والترمذي عن أبي هريرة، عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: (إنَّ المؤمن إذا أذنب كانت نكتةٌ سوداء في قلبه، فإنْ تاب ونزع واستغفر صُقل قلبه، وإن زاد زادت حتى يعلو قلبه، فذلك الران الذي ذكر الله في كتابه: {كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ}). قال الترمذي: صحيح.

قال بعض السلف: البدن إذا عري رقَّ، وكذلك القلب إذا قلّت خطاياه أسرعت دمعته.

"Sık sık günah işlemek, kalbi katılaştıran unsurlardandır. Allah (cc) buyurdu ki:

'Asla (onların söylediği gibi değil)! Bilakis işledikleri (gü-

nahlar), kalplerinde pas tutmuş (hakkı anlamalarına engel olmuştur).'[1]

İmam Ahmed'in Müsned'inde ve İmam Tirmizi'nin Sünen'inde Ebu Hureyre'den (ra) Nebi'nin (sav) şöyle dediği rivayet edilmiştir:

'Muhakkak ki mümin günah işlediği zaman, kalbinin üzerinde siyah bir nokta oluşur. Eğer tevbe eder, yaptığından el çeker ve Allah'tan istiğfar dilerse, kalbi parlar. Eğer günahı arttırır ve yapmaya devam ederse kalbindeki siyah noktalar da kalbinin tamamını kaplayana kadar artar. Bu öyle bir perdedir ki Allah bunu kitabında zikretti: 'Asla (onların söylediği gibi değil)! Bilakis işledikleri (günahlar), kalplerinde pas tutmuş (hakkı anlamalarına engel olmuştur).'[2] '[3]

Tirmizi dedi ki: 'Bu, sahih bir rivayettir.' Seleften bazıları dedi ki: 'Beden, soyunduğu zaman incelir. Kalp de bunun gibidir. Onun hataları azaldığında gözyaşları hızlanır.' "

وفي هذا المعنى يقول ابن المبارك – رحمه الله – :

رأيتُ الذنوب تُميت القلوب *** ويُورثك الــذُلَّ إدمانـهـا

وترك الذنوب حياة القلوب *** وخيرٌ لـنفـسـك عـصيانها

"Bu manada (Abdullah) İbni Mübarek şöyle demiştir:

'Günahların kalpleri öldürdüğünü gördüm.

Günahın üzerinde devam etmen sana zilleti miras bırakır.

Günahları terk etmek kalplerin hayatıdır.

Kendi nefsin için ona isyan etmen hayırlıdır.' "

1. 83/Mutaffifîn, 14
2. 83/Mutaffifîn, 14
3. Ahmed, 7952; Tirmizi, 3334

Açıklama

Allah (cc) kalbi bir fıtrat üzere yaratmıştır. O, taatlerle şifa bulur, masiyetlerle hastalanır. Taatler kalbi Allah'a (cc) yöneltir… Kalp, yüzünü Allah'a döndükçe sükûnet ve mutmainlik hisseder. Yuvasına dönen insan, annesine yönelen yavru gibi şen ve huzurlu olur.

Masiyetler ise kalbi Allah'tan uzaklaştırır. Yolunu kaybetmiş insan gibi huzursuz olur. Aradığını bulamayan kimse gibi hırçın olur. Zira masiyet, kul ile Allah arasında duvarlar örer. Bu, kalbe konan siyah noktadır. Her bir nokta bir perde, bir duvar gibi İlahi yardım ve rahmetin kalbe gelmesine engel olur.

Hadiste görüldüğü gibi, günahlarla kalbe işleyen siyah noktalar çoğaldıkça, kalbi istila eder. Onun rengini karartır. Sonunda onun tüm yüzeyini örter.

Bazı âlimler, hataları, kalbe giydirilen elbiseye/örtüye benzetmiştir. Bu gerçekten ilginç bir benzetmedir. Kıyafetle örtünen beden, nasıl dış etkilerden korunuyorsa, günahlarla örtülen beden de dışarıdan gelen (hayırlı) uyarıcılara karşı korunur. Yani duyarsızlaşır. Allah'ın şer'i ayetlerini okur, kalp teli titremez. Müjde ayetlerini okur, kalpte rağbet oluşmaz. Uyarı ayetlerini okur, kalp Allah'a sığınmaz… Kalp pınarı kuruyunca, göz pınarı da kurur. Dilinden hikmet değil, faydasız sözler akmaya başlar. Sussa can sıkar, konuşsa gönül incitir. Kişi tevbe eder ve elleriyle ördüğü korkunç duvarları bir bir yıkarsa, kalp parlamaya başlar. Katılaşan yumuşar. Kuruyan canlanır. Göze fer, dize derman, dile hikmet akmaya başlar. Kıştan

sonra, baharla canlanan tabiat gibi, önce kalp, sonra beden usul usul uyanır. Selefin ifadesiyle; "Gözyaşları hızlanır."

Günahını küçük görme!

Müslim, günahın etkisini bildiği için onu küçük görmez. Zira günah, kalbe yöneltilen zehirli bir ok, kalbi Allah'a bağlayan ubudiyet ipine atılan bir kılıç darbesi gibidir. Hangi darbenin kalbi öldüreceği ve o ipi kesip atacağı bilinmez. Bu nedenle Müslim, günaha karşı hassastır. Seleften öğrendiği gibi günahın küçüklüğüne değil, isyan ettiği Rabbinin büyüklüğüne bakar.

Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"Sizleri küçük günahlardan sakındırıyorum ... "[4]

Bu mesele hakkında şöyle bir örnek verdi:

" ... Çölde (yolculuk yaparken) konaklayan bir topluluğun oduna ihtiyacı oldu. Her birisi birer tane odun getirdi ve böylece büyük bir odun yığını oluşturdular. İşte aynı şekilde küçük günahlar da kul(un kalbi) üzerinde birikir ve o da bunları önemsiz görür. Neticede o küçük günahlar, o kulu helake götürür."[5]

İnsanın gözünde küçük gibi görünen birçok günah, bir araya toplandı mı, dağ cesametinde bir yığın olur. Bu gerçeği bilen Müslim sürekli tevbeyle temizlenir ve günahların birikmesine müsaade etmez. Zira biriken günahlar, insanın ayağını kaydırabilir.

"O (muttakiler) ki; bir kötülük yaptıklarında yahut (günah işleyerek) kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı anar ve günah-

4. Ahmed, 22808
5. Ahmed, 22808

ları için bağışlanma dilerler. Allah'tan başka kim günahları bağışlayabilir? Ve bile bile yaptıkları (yanlışta) ısrar etmezler."[6]

Günahların Sebep Olduğu Diğer Kötü Hâller

A. Günahlar Kulu Allah'tan ve İnsanlardan Uzaklaştırır

Günah, kulu Rabbinden uzaklaştırır. Çünkü Allah (cc), isyanı sevmez. İsyandan ve isyan ehlinden (manen) uzaklaşır. Günahın, insanı Allah'tan uzaklaştırmasını, zıddı olan taatler üzerinden anlayabiliriz. Nasıl ki her secde insanı Allah'a yaklaştırır, aynı şekilde her masiyet de insanı Allah'tan uzaklaştırır.

"... Secde et ve yakınlaş."[7]

"Kulun Rabbine en yakın olduğu an, secde hâlidir. Öyleyse secdede duayı çoğaltın."[8]

Allah'tan uzaklaşan kul, kendi nefsinden uzaklaşır. Öz nefsine karşı yabancılaşır:

"Allah'ı unuttukları (için), Allah'ın da onlara kendi nefislerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. Bunlar, fasıkların ta kendileridirler."[9]

İnsan Allah'ı (cc) unutunca, bir ceza olarak ona nefsi unutturulur. İnsanın kendi nefsini unutması, ona yabancılaşmasıdır. Artık neyin hayır neyin şer olduğunu bilemez. Sorumluluklarını unutur, unutmadığını erteler. Az ve değersiz olanı, çok ve kıymetli olana tercih eder.

Günahkâr insan, Allah'tan ve nefsinden uzaklaştığı gibi,

6. 3/Âl-i İmran, 135
7. 96/Alak, 19
8. Müslim, 482
9. 59/Haşr, 19

salih ve sadık insanlardan da uzaklaşır. Çünkü onun günahkâr kalbi salihlere; salihlerin muti kalpleri de ona tahammül edemez. O, daha çok kendi gibi fasıklarla arkadaş olur, onlara yakınlaşır.

Selef âlimleri, günahın kokusu olduğunu söylerler. Sağlıklı burun sahibinin mezbelede veya bir leş başında duramadığı gibi kalbi sağlıklı olanların da günahkârla bir arada olamayacaklarını belirtirler.

Rahmeti gazabını aşmış ve her şeyi kuşatmış Rabbimize, ümitlerimizi tazelemek için hatırlayalım: Günah; Allah'tan uzaklaştırıyorsa, tevbe Allah'a yakınlaştırır. Şayet şeytan ve nefisle olan mücadeleyi kaybetmiş ve günah işlemişsen, vakit kaybetmeden tevbeye sarıl. Çünkü hiçbir günah, Rabbinin merhametinden daha büyük olamaz. Günah seni bir adım uzaklaştırmışsa, tevbe kilometrelerce yakınlaştırır. Zira Allah (cc) tevbe edenleri sever ve tevbe ehlinin tevbesiyle sevinir:

"… Şüphesiz ki Allah, çokça tevbe edenleri sever. Çokça temizlenenleri de sever."[10]

"Bir adam; çorak ve tehlikeli bir yerde, yiyeceği ve içeceği üzerinde olan bineği yanındayken uyur. Uyuyup uyandığında bineğini gitmiş bulur ve susuzluktan artık öleceğini düşündüğü vakte kadar bineğini arar. 'Hiç olmazsa bulunduğum yere döneyim de ölene kadar orada uyuyayım.' der ve öylece ölmek üzere başını dirseğine koyar. Uyandığında ise bineğini üzerindeki yiyeceği ve içeceği ile birlikte yanında bulur. İşte

10. 2/Bakara, 222

Allah mümin kulunun tevbesine, bu kimsenin bineğine ve yiyeceğine kavuşmasındaki sevincinden daha çok sevinir."[11]

B. Günahlar Kişi İçin Zillet Sebebidir

" ... İzzet, Allah'ın, Resûlü'nün ve müminlerindir ... "[12]

İzzetin mutlak sahibi olan Allah (cc) kendisine ibadet ve taatleri en güzel şekilde takdim eden kullarını aziz kılar. Kulları arasında izzet ve şeref itibarıyla da en üstün olanlar Resûlullah (sav) ve diğer peygamberlerdir (as).

Allah (cc), insanlar için belirlemiş olduğu hudutları ihlal eden, günah ve masiyetlerde ısrarcı olan asi kullarına ise izzet ve şereften pay vermez.

Yüksek bir binanın tepesinden inerken, nasıl ki merdivenlerden basamak basamak iniliyorsa; günahlar da kişiyi izzetinden, derece derece mahrum bırakır. Bu düşüşü şöyle tasvir edebiliriz: İnsan günah işlemeye başladığında; ya da günahı işledikten hemen sonra iç sıkıntısı ve pişmanlık türünden bir şeyler hisseder. Günaha devam ettikçe bu duygular yavaş yavaş azalmaya yüz tutar. Bir süre sonra acıları hissedemeyen ölü bir kalp gibi olur. İşlediği cürümlerden, günahlardan duyduğu haz; fıtrattan gelen itirazları bütünüyle etkisiz hâle getirir. Bunun bir adım sonrası tam bir felakettir. Artık günahla övünme dönemi başlamıştır. Âdeta güzel bir şey yapmış gibi günahını insanlarla paylaşır ya da günümüzde olduğu gibi, kendi eliyle, kendi açtığı hesaplardan, günahını ifşa eder.

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

11. Müslim, 2744
12. 63/Münafikûn, 8

"İşlediği günahları açığa vuranlar dışında, ümmetimin tamamı affedilmiştir. Bir adamın, gece kötü bir iş yapıp, Allah onu örttüğü hâlde sabahleyin kalkıp 'Ey filan! Ben dün gece şöyle şöyle yaptım.' demesi günahı açığa vurmaktır. Oysa o kişi, Rabbi kendisinin kötülüğünü örttüğü hâlde geceyi geçirmişti. Fakat o, Allah'ın örttüğünü açığa vurarak sabahlıyor."[13]

Günümüz cahiliye toplumundaki durum bu açıdan endişe vericidir. Öyle ki; insanlardan bazıları, yapmaya güç ve imkân yetiremedikleri cürümleri, sırf fasık arkadaşları arasında övünmek için sanki yapmış gibi, ballandıra ballandıra anlatır duruma gelmiştir.

Günahlara bakışımızdaki bu açı farkı, müminle münafığı birbirinden ayıran ölçülerden biridir.

Müminin, küçük de olsa günaha bakışı Abdullah bin Mesud'un (ra) **şu güzel sözündeki gibidir:**

"Mümin kimse günahlarını, sanki kendisi bir dağın eteğinde oturuyormuş da, dağ üzerine çökecekmiş gibi görür. Günaha düşkün kimse/münafık ise, günahlarını burnunun üzerine konan bir sinek gibi görür."[14]

Dedik ki; taatler birer izzet vesilesi, masiyetler ise zillet sebebidir. Bunu anlamanın en güzel yolu, savaş meydanlarına bakmaktır:

Müşriklerin; en cüretkâr, cesur ve azgın olanlarının toplandığı savaş meydanlarındaki hâlleri güzel bir örnektir. Hem sayı olarak hem de en gelişmiş teknolojik savaş araçları bakımından açık ara üstün olmalarına karşın, çok

13. Buhari, 6069; Müslim, 2990
14. Buhari, 6308

az sayıdaki sadık müminlerden oluşan İslam ordusuna karşı her cephede zillet, hezimet ve azabı tadarlar.

İbni Kayyım (rh) **diyor ki:** "Farsların ve Rumların beden güçlerini düşün! Kendisine en fazla ihtiyaç duydukları zamanda onlara nasıl ihanet etti! Ve iman ehli bedenlerinin ve kalplerinin kuvveti ile onları nasıl yendi!"[15]

Bu büyük iki imparatorluk yüzleri açlıktan sararmış ama kalpleri takvaya doymuş Müslimler tarafından tarihin çöplüğüne gönderildi.

Ömer'in (ra) **kendisinden ek kuvvet isteyen ordusuna yazdığı mektup da aynı hakikate işaret etmektedir:**

"Sakın Allah'a isyan etmeyin. Takva ile kuşanın; çünkü siz takvayı ortadan kaldırırsanız sizinle düşmanınız arasında fark kalmaz. İş beden gücüne kalırsa da onlar size galip gelir."

Tabiin neslinden olan Cübeyr b. Nüfeyr (ra)**, Kıbrıs'ın fethinden sonra yaşanan şu hadiseyi aktarıyor:** "Fetih bitti, bir de baktım ki Ebu'd Derda hıçkırarak ağlıyor.

— Ey Allah Resûlü'nün sahabisi, Allah bizi aziz, onları ise zelil kılmışken niye bu gözyaşları, diye sordum. Bana dedi ki:

— Neden ağlıyorum biliyor musun? Allah, biz imana sahip çıktığımız için bizi aziz, karşımızdakileri ise imansız oldukları için zelil kıldı ve bugün iman inkâra galebe çaldı. Aklıma şöyle bir şey geliyor. Eğer Ümmet-i Muhammed içerisinde sonraki süreçlerde birileri imanı terk etse, terk ettikleri zaman da şu yenilen kavim gibi zelil duruma düşse, bugün aziz olanlar, yarın zelil olsa … Bunlar aklıma gelince gözyaşlarımı tutamadım."[16]

15. Ed-Dau ve'd Deva (Kalbin İlacı), 1/54
16. Hilyetu'l Evliya, 739

İster savaş meydanında olsun ister günlük hayatta olsun, her günah bir zillet sebebidir. Kişiyi kendi nefsinde ve insanlar nezdinde değersizleştirir. Bugün psikolojik anlamda yaşanan birçok hastalığın nedeni, tam da budur. İnsanlar, kendilerini değersiz ve aşağılanmış hissediyor. Bunun için, psikolog/psikiyatr kapılarında çare arıyorlar. Oysa bu, günahlar sebebiyle insana yapışan bir zillet ve değersizliktir. İlaç ve terapiyle ortadan kalkmaz. Zira "… Allah'ın değer vermeyip aşağıladığını, değerli kılacak kimse yoktur…"[17]; bu nedenle de günahla gelen değersizlik, ancak günahı silen tevbe ve izzete vesile olan taatlerle ortadan kalkar.

C. Günah, Günahı Doğurur

Bir kimse herhangi bir günah işlediğinde, zannetmesin ki günahı kendisini o hâl üzere bırakıverecektir. O günah kişiyi, nasuh bir tevbe olmadıkça asla terk etmeyecektir. Dahası, samimi ve kararlı bir tevbeyle neticelendirilmeyen her günah, peş peşe yeni günahlar işlemenin kapısını da aralayacaktır.

Yusuf'un (as) kardeşlerinin yaptıklarında bu manada ibretler vardır. Bir peygamber olan babaları Yakub (as) hakkında suizanda bulunmuşlardı. Bu zannın sebebi ise Yusuf ile küçük kardeşine karşı hissettikleri kıskançlıktı.

Kıskançlıkları, yalnızca babaları hakkında suizana götürmekle kalmadı onları. Yusuf hakkında kötü bir iş yapmaya da sevk etti. Küçük Yusuf, normal şartlarda bir çocuğun en çok itimat etmesi gereken ağabeyleri tarafından kör bir kuyuya atıldı. Yusuf'u kuyuya atan kardeşleri bu cürmü

17. 22/Hac, 18

işleyip babalarına dönünce, Yusuf'un akıbeti hakkında yalan söylediler. Yalanlarına da birbirlerini şahit gösterdiler. Bununla da bitmedi. Sonraki yıllarda Yusuf'la karşılaştılar. Yusuf (as) kardeşini almak için bir yola başvurdu. Allah'ın öğretmesiyle Kral'ın su kabını kardeşinin eşyaları arasına koydu. Bu sahne karşısında yine iftirada bulundular:

"Şayet çalmışsa (normaldir). Bundan önce kardeşi (Yusuf) da hırsızlık yapmıştı."[18]

Böylece günahlar silsilesine bir de iftirayı eklemiş oldular. İlk başta küçük kardeşlerine karşı duydukları kıskançlık, aynı zamanda bir peygamber olan babaları hakkında suizan etmeye, sonra babaları hakkında gıybet etmeye, daha sonra kardeşleri için düşündükleri kötülükte yardımlaşmaya, sonra babalarına ve Yusuf'a (as) ihanet ederek verdikleri sözü bozup kardeşlerini kuyuya atmaya ve babalarına döndüklerinde yalan söylemeye, hatta birbirleri hakkında yalancı şahitlikte bulunmaya ve en sonunda da Mısır'da Yusuf'un (as) geçmişte hırsızlık yaptığı iftirasında bulunmaya kadar günahtan günaha sürükledi.

Günah, eğer samimi ve kararlı bir tevbeyle kesilmezse başka bir günahın çıkış noktası olur. Günah, günahı doğurur. O yüzden facir ve fasıkların çoğunda günah işlemek âdeta bir alışkanlık, bir hayat tarzı hâline gelmiştir. Günah onlar için artık sadece hazdan ibaret bir olgu değil, aynı zamanda da bir yaşam biçimi olmuştur.

D. Günahlar İnsan İçin Mahrumiyettir

Günahta ısrar etmek, kişi için sayılamayacak kadar çok mahrumiyetlere sebep olur.

18. 12/Yûsuf, 77

Günahlar nedeniyle kalp; hakka karşı ağırlaşmaya, gevşemeye, kararmaya, zayıflamaya ve katılaşmaya başlar. Böylece imanı zayıflar ve kişi takvanın yok olmasıyla bu nimetten mahrum kalır. Kişiyi kendisine şah damarından bile daha yakın olan yüce Allah'ı hakkıyla tanımamaya, en güzel isimlerinden ve sıfatlardan dahi gafil olmaya sevk eder.

Günah işlemeye devam eden kimse; sanki yüce Allah'tan bir söz almış gibi, Allah'ın affına güvenerek bağışlanacağını hayal eder. Şeytan onu bu kuruntular denizinde boğmaya çalışırken, ecel gelir ve artık iş işten geçmiş olur:

"Kuşkusuz, Rabbinin yakalayışı pek çetindir."[19]

Günahlar kalbi karartıp katılaştırırken, kişide insanı helake sürükleyebilecek iki şeyi de ortaya çıkarır. Bunlar şüphe ve şehvettir. Şüphe ve şehvet, eğer yakin ve takva ile tedavi edilmezse, kişiyi daha büyük günahlara yöneltir. Kişi günah işledikçe şüphe ve şehvet, nefsi kontrol altına alır. Nefsi kontrol eden şüphe ve şehvet, kişiyi günahlara doğru âdeta dörtnala koşturur. Günah ve masiyet bozkırlarında dörtnala koşan facir ve fasık kimse bu durumda Allah'ın (cc) korumasından, yardımından, ikramından ve ihsanından mahrum kalır. O artık kendisi gibi pusulasını şaşırarak günah bozkırlarında bir o yana bir bu yana savruluveren diğer mücrim, facir ve fasıklarla yol arkadaşlığı yapar.

Günahın mahrum ettiği bir diğer nimet; salih, âlim ve mücahit kulların beraberliğidir. Ki; bir mahrumiyet olarak bu, insana yeter.

19. 85/Burûc, 12

Günahın mahrum ettiği diğer bir nimet ise şükürdür.

Kalbi selim fakir bir Müslim her hâlde Allah'a şükretmeyi ve hamdetmeyi gerektirecek bir vesile bulur. Bundan da büyük bir huzur ve saadet hisseder. Fena hâlde acıktığı zaman birkaç lokma ile rızıklandırıldığında Er-Rezzak olan Allah'a hamdeder, mutlu olur.

Mücrim ve günahkâr ise, böyle bir şeyden mahrum kalır. Her taraftan rızık kapıları açılıp nimetlendirilmiş olmasına rağmen; elindeki mülk ve sermayeden dolayı büyük bir korku ve endişe içerisinde yaşar. Elindeki mülkü ve sermayeyi korumak, işletmek, daha fazla kazanç elde edebilmek, şirketleşmek, holdingleşmek, uluslararası küresel bir marka hâline gelebilmek gibi ucu kapkaranlık bir hırs tünelinde yol alır. Bir tarafta sermayeleri artıyor, öte tarafta bereketi kalkıyor. Bir tarafta kazançları katlanıyor öte yanda huzur ve saadetleri tükeniyor. Kapasitelerini büyütürken çevrelerinde bulunanlar başta olmak üzere insanlara güvenleri ve gerçek dostları azalıyor.

Bir başka misal de ilim tahsil edenler için verilebilir. İlim talebesinin en fazla ihtiyaç duyduğu hasletler; öğrendiklerini anlamak ve hıfzetmek, bu malumatları yaşama aktarmak ve insanları bu güzelliklere davet etmektir. Bunların hiçbiri salt insan çabasıyla olacak şeyler değildir. Yüce Allah'ın (cc) yardım ve tevfikiyle mümkündür. İnsan bunların tamamından ya da bazılarından mahrum oluyorsa sebebi işlediği günahlardır. Kendisinden nakledilen bir sözde Abdullah bin Mesud (ra) şöyle demiştir: "Öyle zannediyorum ki, insanlar işledikleri günahlar yüzünden bildiklerini unutuyorlar."

Harama bir bakış, işlenen bir günah ve sair masiyetler adeta bir silgi olur ve kişi günah işledikçe kalbindeki ilim arşivinden sayfa sayfa, dosya dosya bilgiler belki de geri dönüşümsüz bir şekilde silinir, gider. Öyle ki; bu günahkâr ilim ehli, sanki yıllarca göz nuru akıtıp dirsek çürütmemiş gibi, ilimden ve dolayısıyla da birçok hayırdan mahrumiyetle cezalandırılır. İmam Şafii (rh) bir gün, ilmi anlama ve ezberleme hususunda Allah'ın (cc) ayetlerinden bir ayeti ne yaptıysa ezberleyemedi. Bu durum hocası Veki'in dikkatini çekti. Ona bir günah işleyip işlemediğini sordu. Evet, yanılmamıştı. Şafii (rh) yolda yürürken, açılan bir kadın ayağına nazar etmişti. Veki' (rh) ona nasihat etti. Öğrencisi Şafii'de (rh) o nasihati şöyle şiirleştirdi:

"Veki'e hıfzımın kötülüğünü sordum
Günahları terk etmemi söyledi
(ve ekledi:) İlim nurdur,
Ve Allah nurunu asiye vermez, dedi."

Allah yolunda cihad eden bir mücahid, ayaklarının sabit kalmasına ve gerisin geriye dönmeden sebat etmeye muhtaç olduğu anda, işlediği günahlar onu bu hayırdan mahrum bırakır:

"İki ordunun karşılaştığı gün, sizden (savaşı bırakıp) kaçanlar (var ya); şeytan onların ayaklarını kazandıkları bazı (günahlar) sebebiyle kaydırmak istedi. Andolsun ki Allah, onları affetti. Hiç şüphesiz ki Allah, (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr, (kulların hak ettikleri cezayı erteleyen) Halîm'dir."[20]

20. 3/Âl-i İmran, 155

Çalışan ve evinin rızkını temin etmeye çabalayan insan, umduğunu elde edemez. Sıkıntılar içinde yaşamını idame ettirir. Sebebi günahlarıdır:

"Kişi işlediği günahtan dolayı kendisine ait olan rızıktan mahrum bırakılır."[21]

Bazen günahlar, ihtiyacımız olan huzur ve saadetten bizi mahrum bırakır:

Sufyan-ı Sevri (rh) şöyle der: "Ben herhangi bir günah işlediğimde onu hanımımın ve bineğimin huyundan (yani huylarının değişmesinden de) anlıyorum."

Sözün özü: İhtiyaç duyduğumuz bir hayır var ve bundan mahrum oluyorsak, amellerimize bakmalıyız. Bir günah, bizimle Allah'ın (cc) rahmeti arasına girmiş ve bizi mahrum bırakmış olabilir. Tevbeyle günahı silebilir ve günahı ıslah ederek İlahi rahmetin bize ulaşmasını sağlayabiliriz.

E. Günahlar Karada ve Denizde Fesada Sebep Olur

Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

"İnsanların elleriyle kazandıkları (günahlar) sebebiyle, karada ve denizde bozgunculuk baş gösterdi ... "[22]

Karada ve denizde düzenin bozulması, insanların işlediği günahlar sebebiyledir. Bu günahların başında da Allah'ın ahkâmını iptal eden ve Allah'a (cc) kafa tutan küfür ve şirk sistemleri gelmektedir.

Ormanların talan edilerek yok edilmesi, ekolojik dengenin bozulmasıyla ortaya çıkan aşırı ısınma, kutuplardaki

21. Ahmed, 22386, 22413, 22438
22. 30/Rûm, 41

buzulların erimeye başlaması, mevsimlerin soğukluk ve sıcaklık değerleri ile yağış miktarlarındaki anormal değişiklikler… Bunların tamamı; başta mücrim kapitalist müşrikler olmak üzere, bizzat insanların kendi elleriyle yaptıkları kötülüklerin kısmi bir karşılığıdır. Başta verdiğimiz ayetin devamında şöyle buyrulmaktadır:

"… Belki (İslam'a) dönerler diye (Allah), yaptıklarının (cezasının) bir kısmını onlara tattırmaktadır." [23]

Yani günahlara batan insanların yeryüzünde karşılaştıkları durumlar, onların cezalarının sadece bir kısmıdır. Asıl azap ise kıyamet günüdür.

Resûlullah'ın (sav) eşlerinden, müminlerin annesi Zeyneb binti Cahş'ın (r. anha) anlattığına göre Resûlullah (sav) bir gün korkudan titreyerek onun yanına geldi ve başparmağı ile şahadet parmağını birleştirerek:

"— Allah'tan başka ilah yoktur. Yaklaşan şerden dolayı vay Arap'ın hâline! Bugün Ye'cüc ve Me'cüc'ün seddinden şu kadar yer açıldı, buyurdu.

Bunun üzerine ben:

— Ey Allah'ın Resûlü! İçimizde salihler de olduğu hâlde helak olur muyuz, diye sordum.

Resûlullah şöyle buyurdu:

— Kötülük ve günahlar çoğaldığı vakit, evet." [24]

Kötülük ve günahlar çoğalınca, beldeler harap olur. Azap, insanların üstünden ve ayaklarının altından onları kuşatır. Gökyüzünde kuşlar değil, ölüm kusan uçaklar

23. 30/Rûm, 41
24. Buhari, 3346, 3598, 7059, 7135; Müslim, 2880, 2187

uçuşur. Yerin altından çıkan zenginlikler refah değil, işgal ve yıkım getirir. Dünyanın (zahiren) en gelişmiş ülkelerinde çerez satın alır gibi insanlar uyuşturucu alır. Bir hobi faaliyeti gibi intihar eder…

Evet, kötülük ve günahlar çoğaldığında, aramızda salihlerin olması da fayda vermez. Tüm toplumu kuşatan ve yalnızca zalimleri değil, mazlumları da yakacak fitneler zuhur eder. Çoğu insan kabir ehline özenir. Yerin altı üstünden daha hayırlı olur…

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KALBİN KATILIĞINI GİDERECEK UNSURLAR

ALLAH'I ÇOKÇA ZİKRETMEK

Metin

وأمَّا مزيلاتُ القسوة فمتعددة أيضاً:

فمنها: كثرةُ ذكر الله الذي يتواطأ عليه القلب واللسان

"(Kalp) Katılığı(nı) giderecek olan unsurlar da farklı farklıdır.

Katılığı giderecek unsurlardan bir tanesi de; dilin ve kalbin birbirine uyumlu olarak Allah'ı zikretmesidir."

قال المعلَّى بن زياد: إنَّ رجلاً قال للحسن: يا أبا سعيد، أشكو إليك قسوة قلبي؟ قال: أدنه من الذكر.

وقال وهب بن الورد: نظرنا في هذا الحديث، فلم نجد شيئاً أرق لهذه القلوب، ولا أشد استجلاباً للحق؛ مِن قراءة القرآن لمن تدبَّره.

وقال يحيى بن مُعاذ، وإبراهيم الخوَّاص: دواءُ القلب خمسة أشياء: قراءة القرآن بالتفكر، وخلاء البطن، وقيام الليل، والتضرّع عند السحر، ومجالسة الصالحين.

"Mualla bin Ziyad dedi ki: 'Bir adam Hasan'a (Hasan-ı Basri), 'Ya Ebu Said! Sana kalbimin katılığını şikâyet ediyorum.' dedi. Hasan, 'Onu (kalbini) zikre yakınlaştır.' dedi.'

Vehb İbni Verid dedi ki: 'Biz bu söze baktık. Kur'ân'ı okuyup düşünmekten daha fazla kalbi incelten ve insanı hakka doğru çeken başka bir şey bulamadık.'

Yahya bin Muaz ve İbrahimu'l Havvas dediler ki: 'Kalbin ilacı beş şeydir. Bunlar; Kur'ân-ı tefekkür ederek okumak, karnı aç bırakmak, gece namazı kılmak, seher vakitlerinde Allah'a boyun eğmek ve salih olan insanlarla beraber oturmaktır.' "

والأصل في إزالة قسوة القلب بالذكر؛ قوله تعالى: {الَّذِينَ آمَنُواْ وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُم بِذِكْرِ اللّهِ أَلاَ بِذِكْرِ اللّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ}،

وقوله تعالى: {اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَاباً مُّتَشَابِهاً مَّثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ}،

وقال تعالى: {أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَن تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ}.

وفي حديث عبدالعزيز بن أبي روَّاد مُرسلاً، عن النبي صلى الله عليه وسلم: إنَّ هذه القلوب تصدأ كما يصدأ الحديد قيل: فما جلاؤها يا رسول الله؟ قال: تلاوةُ كتاب الله، وكثرة ذكره.

"Kalbinin katılığını giderecek unsurun zikir olduğunun asıl delili yüce Allah'ın şu sözüdür:

'Onlar ki; iman edip, kalpleri Allah'ın zikriyle mutmain/huzur ve güven içinde olanlardır. Dikkat edin! Kalpler ancak Allah'ın zikriyle mutmain olur.' [1]

1. 13/Ra'd, 28

Ve Allah'ın (cc) şu sözüdür:

'Allah, (ayetleri) birbirine benzeyen (ve ayetleri) tekrar eden, sözün en güzeli olan (Kur'ân'ı) Kitap olarak indirdi. Rablerinden korkanların, ondan dolayı derileri ürperir/tüyleri diken diken olur. Sonra ciltleri ve kalpleri Allah'ın zikrine yumuşar. İşte bu, Allah'ın hidayetidir. Onunla dilediğini hidayet eder. Kimi de Allah saptırmışsa, ona doğruyu gösterecek hiç kimse yoktur.'[2]

Allah (cc) buyurdu ki:

'İman edenlerin, Allah'ın zikrine ve (Kur'ân ayetlerinden) inen hakka karşı kalplerinin yumuşamasının zamanı gelmedi mi?..'[3]

Abdulaziz bin Ebi Ravad'ın aktardığı mürsel hadiste Resûlullah (sav) şöyle buyurdu:

'Muhakkak ki demirin paslandığı gibi kalpler de paslanır.' Denildi ki: 'Onun cilası nedir, ya Resûlullah?' Resûlullah dedi ki:

'Allah'ın kitabını okumak ve Allah'ı çokça zikretmektir.' "

Açıklama

Allah'ı zikretmek, kalp katılığını gideren sebeplerin başında gelir. Zira kalp, Allah'ı (cc) anmadığı için katılaşır. Zikir ise ona Rabbini hatırlatır. Böylece aslına, Allah'ın onu yarattığı yumuşak hâline döner. Bir insan için oksijen neyse, bir ağaç için su neyse, bir kalp için de zikir odur. Zikirden uzaklaşan kalp, manevi olarak can çekişir. Hastadır, katıdır, irade ve azmini yitirmiştir, sürekli kaygılı ve endişelidir. (Biz buna stres diyoruz.)

2. 39/Zümer, 23
3. 57/Hadîd, 16

A. Zikir Nedir?

İbadetlere dikkatle baktığımızda şu gerçek apaçık bir şekilde karşımıza çıkar: Tüm ibadetlerin özünde zikir vardır. Örneğin, neden namaz kılarız? Allah'ı (cc) hatırlamak, O'nu anmak için…

"… Beni zikretmek için namaz kıl."[4]

Neden oruç tutarız?

Takvaya ulaşmak için…

"Ey iman edenler! Sizden öncekilere oruç farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Umulur ki sakınıp korunursunuz."[5]

Sakınıp korunmak -takva- asıl itibarıyla Allah'ı (cc) hatırda tutarak ve O'na (cc) kul olma bilinciyle yaşamaktır. Yani takva, zikrin meleke hâlini almış biçimidir.

Listeyi uzatabiliriz… Ancak gerek duymuyoruz. Amacımız, zikrin, ibadetlerin özünü/nüvesini teşkil ettiğini anlamak.

Bu nedenle Allah'ı (cc) dille anmak, namaz kılmak, emr-i bi'l ma'ruf yapmak, cihad etmek… bunların hepsi bir zikirdir ve kalbi yumuşatır. Daha açık bir ifadeyle Allah'ı hatırlatan/Allah'a yapılan her şey bir zikirdir. İbni Receb'in (rh) buradaki kastı, hususi olarak dilin zikridir. Dil ile Allah'ı anmak; tesbih, tehlil, tekbir vb. lafızlarla Allah'ı (cc) zikretmektir. Dil ile yapılan zikrin kalp üzerindeki etkisi inkâr edilemez bir hakikattır. Ancak İbni Receb (rh) asıl etkili olanın, kalp ile dilin uyum içinde yaptığı zikir olduğunu belirtir. Bu da şu anlama gelir: Dil Allah'ı

4. 20/Tâhâ, 14
5. 2/Bakara, 183

zikrederken, kalp o lafızların manevi iklimini teneffüs edecektir. Böylece dilin söylediği ile kalbin meşgul olduğu, bir olacaktır. Dil, "Subhanallah" diyorsa; kalp, Allah'ın yüceliğini ve eksiklikten münezzeh olduğunu düşünecek, Rabbinin azameti karşısında küçüldükçe küçülecektir. Dil, "Elhamdulillah" diyorsa; kalp, Allah'ın (cc) maddi ve manevi, zahirî ve bâtıni nimetlerini hatırlayacak, şevk ve mutlulukla hamdetmeye iştirak edecektir. Böyle bir zikir; kalbin ilacı, hastalıkların devasıdır. Böyle bir zikir, toprağı besleyen bahar yağmuru gibidir. Bahar yağmurunun, kışın örttüğü ve âdeta bir ölüye çevirdiği toprağa hayat verdiği gibi, hasta ve katı kalplere hayat verir. Toprağın önce titreşmesi, sonra kıpırdaması ve nihayet bitkilerle canlanması gibi kalp de benzer şeyler yaşar. Zikir damlaları çorak kalplere damlayınca, tatlı bir hareketlilik olur. Sonra kalp kabarmaya başlar. Kirini, pasını, üstünü kaplayan manevi lekeleri silkeleyip atar. Sonra iman, takva, muhabbetullah, haşyet… bitkileri yeşermeye başlar. Kalp ve dil arasında uyum arttıkça, bitkiler kök salar, gövdesini kalınlaştırır ve yükseldikçe yükselir…

Bu bahisten sonra aklımıza şu soru gelebilir: Anlamı bilinmeden, ya da kalbin dile muvafakat etmediği -tefekkürsüz yapılan- zikir faydasız mıdır?

Elbette hayır! Zikir her halükârda faydalıdır. Onu yapan, ecrini alır. Ancak gafletle/alışkanlıkla/âdet olarak yapılan zikir, kalp katılığını giderecek kuvvette değildir. Kişi kalp ile dil arasında uyum olması için çabalamalı, elinden geleni ortaya koymalıdır. İstediği sonucu almasa

dahi, zikirden vazgeçmemelidir. Umulur ki Allah, kulun çabasını ve ısrarını, kalp kilidini açan bir anahtar kılar.

Her halükârda zikre devam edilmesi gerektiğine dair bazı naslar zikredelim:

"Ey iman edenler! Bir toplulukla karşı karşıya geldiğinizde sebat edin. Allah'ı çokça zikredin ki kurtuluşa eresiniz."[6]

Cihad meydanında yapılan zikir, çoğu zaman dille yapılan zikirdir. Zira el tetikte, göz düşmanda, kalp korku ve heyecanla yoğrulmaktadır. Buna rağmen Allah (cc)**, zikre devam etmeyi emretmiştir. Allah Resûlü** (sav) **de mutlak olarak zikri tavsiye etmiştir:**

"Bedevi Araplardan birisi bir gün Resûlullah'a gelerek şöyle bir soru sordu:

— Ey Allah'ın Resûlü! Hangi amel daha faziletlidir? Resûlullah şöyle buyurdu:

— Dilin, Allah'ın zikrinden dolayı ıslanmış olduğu hâlde dünyadan ayrılmandır."[7]

Abdullah bin Busr (ra) **şöyle rivayet etmiştir:**

"Bir adam Resûlullah'ın yanına gelerek şöyle dedi:

— Ya Resûlullah! İslam'ın emirleri çoğaldı. Bana sıkı sıkıya yapışacağım bir şey söyle, Resûlullah:

— Dilin Allah'ın zikriyle ıslansın, buyurdu."[8]

"İsra Gecesi'nde İbrahim'e rastladım. Bana şunu söyledi: 'Ya Muhammed! Ümmetine benden selam söyle ve onlara cennetin toprağının çok güzel, suyunun tatlı, arazisinin düz ve

---

6. 8/Enfâl, 45
7. Hilyetu'l Evliya, 6/111; Şerhu's Sünne, Beğavi, 1245
8. Tirmizi, 3375

geniş, ağaçlarının da 'Subhanallahi ve'l Hamdulillahi ve Lalaheillallahu ve Allahu Ekber'den ibaret olduğunu haber ver.' "[9]

Cabir'den (ra) rivayet edilen bir hadiste Resûlullah (sav) şöyle buyurur:

"Bir kimse 'Subhanallahi ve bi hamdihi (Ben Allah'ı her türlü noksanlıklardan tenzih ederim ve O'na hamdederim.)' derse cennette onun için bir hurma ağacı dikilir." [10]

Hatırlatma!

Yapılan zikir ve duaların tamamına yakını ya Kur'ân-ı Kerim ayetlerindendir ya da Resûlullah'tan (sav) nakledilen hadis metinleridir. Kur'ân-ı Kerim ve hadis-i şerifler de Arapça olduğu için ana dili Arapça olmayan Müslimler, yaptıkları zikir ve duaların anlamını bilemeyebilirler. Yaptıkları zikrin ayetlerden veya sahih hadislerden nakledilmiş olmasına dikkat etmekle beraber manasını da anlamaya çalışmaları en güzel olanıdır. Bir mümin eğer yaptığı zikrin anlamını bilmiyor veya bunu öğrenmekten aciz kalıyor olsa bile anlamını bilmediği zikirden ecir alamayacağı düşüncesine kapılarak zikri terk etmemelidir.

Bu, tıpkı şuna benzer. Örneğin, hasta bir kimse doktora gider. Belirti ve şikâyetlerine göre hastalığı teşhis edilerek tedavisi için doktorun uygun gördüğü bazı ilaçlar reçete edilir. Reçeteyi eline alan hastaların hemen hemen tamamı reçetedeki yazıyı okuyamaz. Okusalar dahi ne anlama geldiğini bilmezler. Reçetede yazılı ilaçların içinde neler olduğundan da habersizlerdir. Bununla birlikte

9. Tirmizi, 3462
10. Tirmizi, 3465 (Yukarıda zikredildiği şekli ile rivayet, Taberani'nin Ed-Dua kitabında 1675 No.lu hadis olarak zikredilmiştir. Tirmizi'nin rivayetinde "Subhanallahi'l azim ve bi hamdih" olarak geçer.)

reçeteyi yazanın, bir hekim olduğuna ve reçetedeki ilacı da bir eczaneden aldığına emin olduğu için Allah'tan şifa dileyerek ilacı içer. Allah da (cc) o ilacı, hastalığına şifa vesilesi kılar. Eğer hastalardan birisi "Bu ilacın içinde neler olduğunu bilmem gerekiyor, bilmezsem ilacı da içemem!" derse tedavisini geciktirmiş olur.

Şeytanın sinsi oyunlarından birisi de kişiyi hayırların hepsini bir çırpıda elde etmeye heveslendirmesidir. Eğer bu mümkün olmayacaksa hayırlardan tamamen yüz çevirtir. Hayırların tamamını bir çırpıda elde etmenin kul için mümkün olmadığı göz önünde bulundurulduğunda genellikle ikinci şık öne çıkmış olur. Yani eğer "hepsi" elde edilmeyecekse o zaman "hiçbiri" olmasın diye insanı amelden soğutur. Şeytan, Müslim'in anlamını bilmeden yaptığı zikir gibi bir ameli küçük, basit ve değersiz göstermeye çalışır.

Devamlı ve istikrarlı bir şekilde yapılan az ya da çok zikir, mümin için hayati bir gıda gibidir. Allah'ın rahmeti onların üzerine olsun, selefimizin bu konuda da oldukça ileride olduklarını görüyoruz. Onlar sabah namazından hemen sonra, güneşin doğuşuna kadar oturup Allah'ı zikreder ve bunu günün kahvaltısı olarak değerlendirirlerdi. İbni Teymiyye'nin de (rh) "Eğer bu (zikir) olmazsa yaşayamam."[11] dediği nakledilmiştir.

Sözün özü: Şeytanın insanı en çok sürüklediği hususlardan olan "Ya hep ya hiç" gibi bir anlayışın İslam'da ve Müslimlerin hayatında yeri yoktur. Böyle bir inanış, İslam'ın amel fıkhına da aykırıdır.

11. Taberani, Ed-Dua, 1675

B. Allah'ı Zikretmenin Faydaları

Kalp katılığını gidermesi yanında, zikrin birçok faydası vardır. Bunlardan bazılarına değinelim:

a. Zikir, Kalbi Mutmain Kılar

"Onlar ki; iman edip, kalpleri Allah'ın zikriyle mutmain/huzur ve güven içinde olanlardır. Dikkat edin! Kalpler ancak Allah'ın zikriyle mutmain olur." [12]

Mutmain olmak, (kaygı ve endişe verici) rahatsızlıktan sonra sükûnete ermektir. [13] Ayet, dolaylı olarak insana bir mesaj verir: İnsan kalbinde bir rahatsızlık hâli vardır. Buna kaygı dersiniz, endişe dersiniz, stres dersiniz, varoluşsal korku dersiniz… Oysa bu rahatsızlığın ilacı Allah'ı (cc) zikretmektir. Dil Allah'ı zikre koyulduğunda, kalp durulmaya başlar. Çünkü; o anda kalp, Rabbine kavuşur. Kaybolduktan sonra annesini bulan çocuk gibi, kelimelerin tarif edemeyeceği bir huzur hisseder.

Kalp, yaratılışı itibarıyla her an değişik hâllere girebilen bir yapıdadır. İyi ve kötü bütün duyguların karargâhı olan kalp, insanın manevi varlığının da merkezidir. Allah'ı zikretmek de bu manevi merkezde ortaya çıkan ve giderek insanın tüm benliğini saran, kalıcı güven ve huzur duygusu geçici olmayan, güçlü ve köklü bir duygu meydana getirir.

Bunu hissetmek isteyen Müslim; kaygı ve endişelerin çarkında savrulurken, bir kenara oturup Allah'ı (cc) zikretmelidir. Hayatın kıyıcı dalgaları arasında sürüklenirken, nasıl da rahatladığını ve güvenli bir limana demirlemiş gibi huzur duyduğunu anlayacaktır.

12. 13/Ra'd, 28
13. Müfredatu'l Kuran, t-m-n maddesi

b. Mümin Kul, Allah'ı Zikredince Allah daOnu Zikreder

"(Bu nimetlerime karşılık yalnızca) beni anın ki ben de sizi anayım ... "[14]

Ebu Hureyre'nin (ra) rivayet ettiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"Allah şöyle buyurdu: 'Ben kulumun (benim) hakkımdaki zannı üzereyim. Beni zikrettiği zaman onunla beraberim. Eğer beni tek başına zikrederse ben de onu yalnız anarım. Şayet beni bir toplulukla beraber zikrederse ben de onu daha hayırlı bir topluluk içinde anarım.' "[15]

Şimdi şöyle düşünelim: Bir kenara oturuyor ve Allah'ı (cc) anıyorsunuz. Kur'ân okuyor, dua ediyor veya tesbih çekiyorsunuz. Bu amele mukabil, Allah da sizi anıyor. Evet, El-Azîz ve El-Celîl olan Allah sizi nefsinde anıyor! Bu nasıl bir şereftir... Kalbinde hayat olan insanın, bu hayal karşısında titrememesi ne mümkündür...

Enes bin Malik'in (ra) rivayet ettiğine göre Resûlullah (sav) Ubey bin Ka'b'a (ra) hitaben şöyle buyurmuştur:

"— Allah 'Lem yekunillezine keferû' suresini sana okumamı emretti. Ubey bin Ka'b:

— Allah benim ismimi mi andı, dedi. Resûlullah (sav):

— Evet, buyurdu. (Bunun üzerine) Ubey bin Ka'b duygulanarak ağladı."[16]

Ya da şöyle: Bir topluluk içinde Allah'ı (cc) anıyorsunuz.

---

14. 2/Bakara, 152
15. Buhari, 7405; Müslim, 2675
16. Buhari, 3809; Müslim, 799

Belki Kur'ân okuyor, belki davet yapıyorsunuz. Şu müjdeye nail oluyorsunuz: " ... Şayet beni bir toplulukla beraber zikrederse ben de onu daha hayırlı bir topluluk içinde anarım."

Bu hayırlı topluluk, melekler topluluğudur ve müjde de yüce Allah'ın onların içinde kulunu anması, meleklere karşı zakir kuluyla övünmesidir.

Muaviye (ra) **şöyle rivayet etmiştir:**

" ... Bir gün Resûlullah bir ilim halkasında oturan ashabının yanına geldi ve onlara:

— Burada niçin oturuyorsunuz, diye sordu.

— Bize İslam'ı nasip ederek büyük bir lütufta bulunması sebebiyle Allah'ı zikretmek ve O'na hamdetmek için oturuyoruz, diye cevap verdiler. Resûlullah:

— Gerçekten siz buraya sadece Allah'ı zikretmek için mi oturdunuz, diye sordu.

— Evet, vallahi sadece bu maksatla oturduk, dediler. Bunun üzerine Resûlullah:

— Ben size inanmadığım için yemin verdirmiş değilim. Fakat Cibril bana gelerek Allah'ın melekler topluluğuna sizinle iftihar ettiğini haber verdi, onun için böyle söyledim, buyurdu." [17]

Bazen de Allah (cc)**, sizi daha hayırlı mümin topluluklar arasında anar; kulların sizi anmasını sağlar.**

Bunun en güzel örneklerinden birisi İbrahim'dir (as)**:**

"Sonradan gelecekler arasında (hayırla yâd edilmesi için ona güzel bir nam) bıraktık. Selam olsun İbrahim'e." [18]

---

17. Müslim, 2701; Tirmizi, 3379; Nesai, 5426
18. 37/Saffât, 108-109

İbrahim'in (as) en büyük özelliklerinden birisi, kimseciklerin olmadığı ıssız, kurak yerlerde Allah'ı çokça zikretmesidir. Bundan ötürü yeryüzünde bulunan gelmiş ve geçmiş tüm müminler için tevhid ve teslimiyet örneği olarak şanı yüceltilmiştir. Allah (cc) şöyle buyurmuştur:

"İman edip salih amel işleyenlere Er-Rahmân sevgi kılacaktır." [19]

Bu sevginin şekli, mümin gönüllerin çokça zikreden kimseye yönelmesi ve onun sevgisinin kalplerde yer etmesidir. Bunun daha ötesi ise Allah'ın, kulunu gök ehline (meleklere) sevdirmesidir. Zira Allah'ın (cc) sevgisi gizli kalmaz:

Ebu Hureyre'nin (ra) rivayet ettiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"Allah bir kulu sevdiği zaman Cibril'e, 'Allah filanı seviyor, onu sen de sev!' diye emreder. Cibril de o kulu sever, sonra gök ehline, 'Allah filanı gerçekten seviyor, onu siz de seviniz!' diye hitap eder.

Göktekiler de o kimseyi severler. Sonra da yeryüzündekilerin gönlünde o kimseye karşı bir sevgi uyanır." [20]

Düşünen bir mümin için Allah'ın (cc), kulunu zikretmesi ve başka kullarına da sevdirmesi çok büyük bir hadisedir:

"Sana vahyedilen Kitab'ı oku ve namazı dosdoğru kıl. Şüphesiz ki namaz, insanı fuhşiyat ve münkerden alıkoyar. (Kıldığınız namaza karşılık) Allah'ın sizi anması daha büyüktür. Allah yaptıklarınızı bilir." [21]

19. 19/Meryem, 96
20. Buhari, 7485; Müslim, 2637; Tirmizi, 3161
21. 29/Ankebût, 45

Rabbini anan ve Rabbinin de kendisini andığı kul, yalnızlık hissini bilmez. Belki de İslam âlimlerinin uzun zindan imtihanına dayanma sırrı budur. Serahsi (rh) ve İbni Teymiyye (rh) gibi birçok âlim, ömürlerinin büyük kısmını zindanlarda ve yalnız geçirmiştir. Ancak o yalnızlıkta dahi, bir ordu gibi çalışmış, üretmiş, gönüllere ümit tohumları eklemişlerdir. Teselli etmek için yanlarına giden, teselli olup dönmüştür. İmam Ahmed (rh), İmam Ebu Hanife (rh) ve diğerleri… Zindanın kahreden yalnızlığı ve zalimlerin alçaltan zulümleri karşısında dimdik durmuşlardır. Kanaatimizce bu, imanlarının ve Allah'ı (cc) çokça zikretmelerinin bereketiydi. Zira Allah (cc), birini anıyorsa o yalnız değildir. Yerlerin ve göklerin görünmez ordularıyla, bunlardan da öte Allah'ın rahmetiyle beraberdir.

c. Allah'ı Zikretmek, Mümin İçin Sebat ve Başarı Vesilesidir

Herhangi bir bela karşısında direnip sebat edebilmek için, her bir insanın ya da her bir topluluğun kendilerine has motivasyon vesileleri vardır. Müslimlerin böyle durumlarda sebat edebilme motivasyonları, Allah (cc) ile bağlarını güçlü tutan zikirdir.

Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler! Bir toplulukla karşı karşıya geldiğinizde sebat edin. Allah'ı çokça zikredin ki kurtuluşa eresiniz." [22]

Müminleri türlü zorluklar karşısında sabit kılan şey, yüce Allah'ı çokça zikretmekle beraber Allah (cc) hakkında kalplerinde olan hüsnüzandır. Müminler yeryüzündeki başka hiçbir topluluğun ummadığı ve beklemediği bir şekilde

22. 8/Enfâl, 45

Allah'ın yardımını umarlar. Çünkü onların yaptıkları daimi zikir, kalpteki marifet ağacını sular. Allah'a ve O'nun (cc) vaadine yakinen iman peyda eder. Allah'ı anmaktan gafil toplumlar ise, tam zıddı bir istikamette seyrederler. Onlar Allah'ın (cc) yardımını ve ihsan edeceği zaferi asla hesaba katmazlar. Onların yüce Allah'tan böyle bir umut ve beklentileri yoktur. Onlar ancak maddi güçlerine ve batıl ideolojilerine dayanırlar. Bu ise, kalpleri zikir gibi güçlü bir bağla Allah'a bağlı olan müminler karşısında kocaman bir hiç ifade eder. Buna hem İslam tarihi hem de son yıllarda yaşanan olaylar, şüpheye yer bırakmayacak bir şekilde tanıklık eder.

Allah'ı zikretmek müminler için savaşta, barışta, hicrette, cihadda, zaferde, yenilgide, başarıda veya esarette… her halükârda geçerlidir. Zikir, müminler için bir yaşam biçimi, kesilmeyen bir uluhiyet yoludur.

Müminler, şu hataya düşmemeye çalışır: Rahatlık anında Allah'ı unutup, sıkıntı anında hatırlamak… Bu, tüccar kulluğudur. Fayda ve zarar hesabı yapılarak Allah'a (cc) kulluk yapılmaz. Gerçi böyle bir kulluğun fayda verdiği de pek görülmemiştir ya! Olsa olsa, bir anlık refleksle Allah'a tutunan, ama bunu da sürdüremeyen örnekler olmuştur. Mümin, hadiste ifade edildiği gibi, rahatlık anında Allah'ı anan, darlık anında da Allah'ın kendisini andığı kimsedir:

"Rahatlık anında Allah'ı tanı ki, O da seni sıkıntı anında tanısın."[23]

Ancak rahat ve geniş zamanlarında Allah'ı zikirden gafil

23. Mucemu'l Kebir, Taberani, 11560

olan bir kimse, yaşadığı kötü bir hadise karşısında zikir ve duaya yönelmeye çalışsa da bunda muvaffak olması pek kolay olmaz. Zikir, âdeta kalp ve dilin doğal refleksi olmalıdır. Allah'ı zikretmek için tehlikeli bir durumla karşılaşmayı beklememelidir. Her anda ve hâlde dilini zikir ile meşgul etmelidir:

d. Zikir, Kulu Kıyametin Dehşetinden Koruyan Salih Amellerdendir

Ahiretin kalpleri sarsan dehşetli sahneleri vardır. Allah ve Resûl'ü kalplerdeki korkuyu Allah'a (cc) yöneltmek için bu sahneleri çokça zikreder.

Kur'ân-ı Kerim'in birçok ayetinde kıyametin dehşetli atmosferi tasvir edilmektedir:

"Ey insanlar! Rabbinizden korkup sakının. Şüphesiz ki kıyamet sarsıntısı, büyük bir şeydir. Onu göreceğiniz gün, emziren emzirdiğini unutur, gebe kadınlar çocuklarını düşürür ve insanları sarhoş hâlde görürsün; oysa onlar, sarhoş değildirler. Fakat Allah'ın azabı pek çetindir."[24]

"Şayet kâfir olursanız, çocukların saçlarını ağartan (o dehşetli) günde, nasıl korunup sakınacaksınız?"[25]

Mikdad'ın (ra) rivayet ettiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"Güneş, kıyamet gününde insanlara bir mil mesafe kalıncaya kadar yaklaştırılır... İnsanlar, işledikleri kötü amelleri kadar tere batarlar. Onlardan bir kısmı topuklarına, bir kısmı dizlerine, bazıları bellerine kadar ter içinde kalır; bazılarının da ter adeta ağızlarına gem vurur, dedi ve eliyle ağzını işaret etti."[26]

24. 22/Hac, 1-2
25. 73/Müzzemmil, 17
26. Müslim, 2864; Tirmizi, 2421; Ahmed, 23813

Bu dehşet verici sahnelerden kurtaran bir vesile de, Allah'ı (cc) çokça zikretmektir:

" … Allah'ı çokça zikreden erkekler ve (Allah'ı) çokça zikreden kadınlar; Allah onlar için bağışlanma ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır."[27]

Zira, zikreden kadın ve erkekler, Allah (cc) tarafından ağırlanırlar. Onlara bağışlanma ve mükâfat vardır.

Allah Resûlü (sav) o günün dehşetinden, arşın gölgesiyle korunacak yedi sınıf insan sayar. Onlardan biri de kimsenin olmadığı yerlerde Allah'ı zikreden zikir ehlidir:

"Allah yedi kişiyi, kendi gölgesinden başka gölgenin olmadığı günde, gölgesi altında gölgelendirecektir: Adaletli imam, Rabbine ibadet içinde yetişmiş genç, kalbi mescidlere bağlı olan kimse, Allah yolunda birbirini sevip, birleşmeleri de ayrılmaları da bunun için olan iki kişi, mevki ve güzellik sahibi bir kadın kendisini istediği hâlde 'Ben Allah'tan korkarım!' diyen erkek, infak ettiğinde sol tarafının, sağ tarafının ne infak etmekte olduğunu bilmeyeceği kadar gizli sadaka veren kimse ve **kimsenin olmadığı yerlerde Allah'ı zikredip iki gözü dolup taşan kimse.**"[28]

e. Kalbin Beş İlacı

Burada konumuzla direkt ya da dolaylı olarak alakalı olduğu için Yahya bin Muaz ve İbrahim El-Havvas'ın, kalbin ilacı olarak dile getirdikleri beş hususa biraz daha yakından bakmak faydalı olacaktır:

27. 33/Ahzâb, 35
28. Buhari, 660, 1423; Müslim, 1031; Tirmizi, 2391; Nesai, 5380

(1) Kur'ân'ı Tefekkür Ederek Okumak

Kur'ân Allah'ın (cc) Eş-Şafî isminin bir tecellisidir. Allah (cc) onu bir şifa kaynağı olarak indirmiştir:

"De ki: 'Ey insanlar! Şüphesiz ki size, Rabbinizden bir öğüt, sinelerde olan (manevi hastalıklara) şifa, müminler için de hidayet ve rahmet olan (bir Kitap geldi).' "[29]

Kalp katılığı, bir kalp hastalığıdır. Hâliyle onun şifası Kur'ân ayetlerindedir. Kalbinde katılık hisseden, bu İlahi eczanenin önüne oturmalı, onun çeşit çeşit tiryaklarını yarasına merhem çalar gibi okumalıdır. Şifalı bir suda ağrılarından kurtulan ve kirlerinden temizlenen beden gibi, kalbini onarıp arınmalıdır…

Evet, Kur'ân bir şifadır. Ancak her insan bu şifadan faydalanamaz. Daha açık bir ifadeyle, mushaf kapağını her açan, Kur'ân'la şifa bulmaz. Peki, ya kimler şifa bulabilir? Kur'ân'ın ifadesiyle, ona belli bir usulle, bir kalp hâliyle, arınarak ve umutla yönelenler ondan şifa bulabilir ve onunla tedavi olabilirler.

"Bu Kitap; kendisinde hiçbir şüphe olmayan, takva sahiplerine yol gösteren bir Kitap'tır."[30]

Kitap, takvayla onu okuyanlara yol gösterir. Yani, korkup sakınanlara, onu bir kalkan edinip Allah'ın azabından korunmak isteyenlere yol gösterir.

"Bu, hüküm ve hikmetler barındıran bir Kitab'ın ayetleridir. Muhsinlere/kulluğunu en güzel şekilde yapmaya çalışanlara hidayet ve rahmettir."[31]

29. 10/Yûnus, 57
30. 2/Bakara, 2
31. 31/Lokmân, 2-3

O; muhsinlere, kulluğunu en güzel şekilde yapmaya çalışanlara yol gösterir. Güzelleşmek ve güzelleştirmek isteyen; iyileşmek ve iyileştirmek isteyenlere yol gösterir.

Kur'ân'ın kalp katılığını gidermesi için ihtiyaç duyulan önemli bir haslet, onu tedebbür ve tefekkürle okumaktır:

"Onlar Kur'ân'ın (derin anlamlarını anlayacak şekilde dikkatli) düşünmüyorlar mı? Şayet Allah'tan (değil de) bir başka yerden gelmiş olsaydı onda çok fazla çelişki/zıtlık bulurlardı." [32]

"Onlar, Kur'ân'ı derinlemesine düşünmezler mi? Yoksa, kalpleri üzerinde kilitler mi var?" [33]

Kişi Mushaf'ın sayfalarındaki ayetleri gözleriyle takip ederken kalbini de onun manaları üzerine odaklamalıdır. Kur'ân'ı sırf hatim indirmek için okumamalıdır. Zihnen, ruhen ve kalben bütün kuvvetini o an itibarıyla okuduğu ayetler üzerine yoğunlaştırmaya çalışmalıdır. Kendisiyle amel edilmeyen, hayatın her alanında görünür olmayan ve insan için zor da olsa hayırlı yollara sevk etmeyen bir Kur'ân okuması, gerçek manada bir tilavet olmaz.

Tefsir kitaplarını bu konuda örnek olarak verebiliriz. Şu an itibarıyla kütüphanelerde sayıları binlere varan tefsirler bulunmaktadır. Fakat, Kur'ân tefsiri dendiğinde özellikle de ilim talebelerinin aklına belli başlı bazı tefsirler geliverir. Örneğin, Taberi Tefsiri, Kurtubi'nin El-Câmîu li Ahkâmi'l Kur'ân'ı, İbni Kesir ve son asrın en çok okunan tefsirlerden Fi Zilâli'l Kur'ân. Bu tefsirlerin müelliflerine bakıldığında görülecektir ki; Kur'ân'ı kalemleriyle tefsir etmeden önce, kalpleri ve yaşamlarıyla tefsir etmişlerdir.

32. 4/Nîsa, 82
33. 47/Muhammed, 24

Bir de mazlum halkların üzerine çöreklenmiş tağutların teşvik ve destekleriyle saray mollalarına hazırlatılan, ısmarlama "tefsir"ler bulunmaktadır. Tevhid akidesini bozan unsurların serpiştirilmiş olduğu bu tür tefsirler, esas itibarıyla ilimden de yoksundur. Bu tefsirleri hazırlayanlar kalplerini, ruhlarını ve hayatlarını Kur'ân'a ve Kur'ân'ın özü olan tevhidin hizmetine vermediler ki, Kur'ân onlara hidayet ve şifa versin.

Kur'ân'ı hakkıyla tefekkür etmeme hususunda ilim talebeleri üzerinden de örnek verebiliriz. Özellikle de Kur'ân hafızları ve hafız adaylarının bu konuda daha büyük bir hassasiyet göstermeleri gerekir. Allah'ın (cc) merhamet ettikleri müstesna, Kur'ân'dan en az istifade edenler, İslam coğrafyasında sayıları yüzbinleri bulan Kur'ân hafızlarıdır. Niyetleri Kur'ân'dan gerçek manada istifade etmek olmayanlar, kendilerine fayda verecek ilimden de mahrum kalmaktadır. Zira Kur'ân'dan istifade etmenin engellerinden biri, onu anlamamak ve onunla amel etmemektir:

"Doğrusu o (Kur'ân), sana ve kavmine bir zikir (hatırlatma, şereftir). (Ondan) sorulacaksınız."[34]

Kendisine farklı nimetler verilen kimsenin hesap ve sorumluluğu, bu nimetlerden nasiplenmemiş kimselere göre çok daha fazladır. Buna paralel olarak mükâfatları yahut cezaları da daha büyüktür. Kur'ân-ı Kerim'i okuyabilen ve okuduklarını anlayabilen bir kimse büyük bir hayır elde etmiştir. Hatta bunu bir çocuk için de söylemek mümkündür. Selef'ten nakledildiğine göre o, şöyle denilmiştir:

34. 43/Zuhruf, 44

"Her kim ergenlik çağına gelmeden önce Kur'ân'ı okuyabilirse işte o, henüz çocukken kendisine hikmet verilenlerdendir."[35]

Kur'ân'ı bildiği hâlde bu nimetin hakkını vermeyenin cezası da doğal olarak Kur'ân'ı bilmeyen bir kimsenin cezasına göre daha ağır olacaktır. Somut bir örnek olarak bekâr bir kimse ile muhsan[36] bir kimsenin yapacağı zinadan dolayı farklı cezalarla cezalandırılmalarını verebiliriz.[37]

Konuyu daha fazla uzatmayalım ve şöyle diyelim; sözün kalp üzerindeki etkisi tartışılmazdır. Allah (cc) güzel sözü, kökü yerde sabit, dalları ise gökte olan ve her zaman meyve veren güzel bir ağaca benzetmiştir:

"Allah'ın (tevhidi) nasıl örneklendirdiğini görmedin mi? Güzel söz (Lailaheillallah), kökü sabit, dalları ise gökyüzüne ulaşmış güzel bir ağaç gibidir. (O ağaç) Rabbinin izniyle her zaman yemişini verir. İnsanlar öğüt alsınlar diye Allah onlara örnekler veriyor."[38]

Bu teşbih bize şunu gösterir: Nasıl ki bir ağacın diriliğinin ve verimliliğinin devamı için bakıma, korunmaya ve sulanmaya ihtiyacı varsa, kalp de böyledir. Kalpteki imanın ve takvanın canlılığı için, tefekkürle beraber günde belli bir miktar Kur'ân okunmalıdır. Buna, faydalı ilim öğrenmek, zikir ve Esmau'l Husna ile dua etmek de dâhildir.

---

35. Tefsiru'l Beğavi, İhyai Turas, 3/227
36. Evli veya evlendikten sonra boşanmış olan
37. Evli bir kimse zina ettiğinde ve bu çirkin fiili ispatlandığında recmedilerek öldürülür. Aynı fuhşu yapan kişi bekâr ise celdelenir (sopalanır) ve bir yıl sürgün edilir. Bunun böyle olmasının hikmetlerinden birisi de evli olan ya da başından evlilik geçmiş bir kimsenin evlilik hayatıyla elde edilen nimetleri tanıdığı hâlde küfran-ı nimette bulunmuş olmasıdır. Bundan dolayı cezası daha şiddetlidir. Bekâr kimse ise böyle bir nimeti henüz elde edememiş olduğu için cezasının daha hafif olması takdir olunmuştur.
38. 14/İbrahîm, 24-25

İbni Kayyım (rh), hocası İbni Teymiyye'nin (rh) kendisine şöyle söylediğini nakleder:

"El-Hayy ve El-Kayyûm isimlerinin kalbin hayatı için büyük bir tesiri vardır. Kim her gün sabah namazının sünneti ile farzı arasında kırk defa 'Ya Hayyu, Ya Kayyûm, la ilahe illa ente bi rahmetike esteğisu ... '[39] duasını okumaya devam ederse kalbi hayat bulur ve o kalp ölmez."[40]

Kur'ân'ı Terk Etmek/Hecr!

"Resûl der ki: 'Rabbim! Şüphesiz ki benim kavmim, bu Kur'ân'ı terk edilmiş olarak bıraktılar.' "[41]

Kıyamet günü Allah Resûlü'nün (sav) şikâyet ederek davacı olacağı insanlar, Kur'ân'ı mehcur, terk edilmiş bir hâlde bırakıp onu harabeye çevirmiş olan insanlardır. Kur'ân'ı terk etmek; ona iman etmeyi, onunla amel etmeyi, onu kanun yapıp onunla hükmetmeyi, onu insanlara anlatıp onunla cihad etmeyi, onu okumayı ve onun ayetleri üzerinde düşünüp onda hidayet aramayı terk etmek gibi Kur'ân'a karşı sorumlu olduğumuz her alanı kapsar. Her kişi ona karşı sorumluluğunu terk ettiği oranda onu mehcur bırakmış olacak ve Resûlullah'ın (sav) davalısı olacaktır.

İbni Kayyım, "Resûl der ki: 'Rabbim! Şüphesiz ki benim kavmim, bu Kur'ân'ı terk edilmiş olarak bıraktılar.' "[42] **ayetinin tefsiri ile alakalı şöyle söylemektedir:**

"Kur'ân'ı mahcur bırakmanın (terk etmenin) birtakım şekilleri vardır:

---

39. Ey, Hayy ve Kayyûm olan Allah'ım! Senden başka ilah yoktur. Senden rahmetinle yardım isterim.
40. Medaricu's Salikin, 1/446
41. 25/Furkân, 30
42. 25/Furkân, 30

1. Onu dinlemeyi terk etmek, ona inanmayı terk etmek ve ona yönelmekten kaçmak.

2. Onunla amel etmeyi terk etmek. Kur'ân okusa ve iman ettiğini (söylese) de helal ve haramını gözetmeyi terk etmek.

3. Dinin usulünde ve fürusunda Kur'ân'la hükmetmeyi ve onunla muhakeme olmayı terk etmek, onun kesinlik ifade etmediğine inanmak, delillerinin lafzi olduğunu söylemekle beraber bunların ilim ifade etmediğine inanmak.

4. Kur'ân'ı inceden inceye düşünmeyi, onu anlamayı, onunla konuşmayı ve onu anlamaya çalışmak isteyenin kitap hakkındaki marifetini terk etmek.

5. Bütün kalp ve diğer hastalık türlerinin şifasını Kur'ân'da bulmayı terk edip, başkasından hastalığına şifa istemek."

İşte bu zikredilenlerin hepsi kuşkusuz, her ne kadar kimisi kimisinden daha tehlikeli de olsa, Allah'ın (cc) şu âyetinin kapsamına girmektedir:

"Resûl der ki: 'Rabbim! Şüphesiz ki benim kavmim, bu Kur'ân'ı terk edilmiş olarak bıraktılar.'[43] "[44]

Her birimiz muhasebe etmeliyiz: Kur'ân'ı tedebbür ve tefekkür ederek okuyor muyuz? Cevabımız olumluysa Allah'a hamdetmeliyiz. Cevabımız olumsuzsa davacımız Resûlullah (sav) olmadan, kendimizi ıslah etmeliyiz.

(2) Mideyi Aç Bırakmak

Daha önce mide ile kalp arasında bir bağ olduğunu belirtmiş[45] ve çok yemenin zararlarına temas etmiştik. Sözü oraya bırakıp, anlatmaya devam edelim.

43. 25/Furkan, 30
44. Fevaid, 82
45. s. 86

(3) Gece İbadetine Devam Etmek

Gece kıyamının kalp hayatı üzerinde güçlü bir etkisi vardır. Bu etki iki şeyin bir araya gelmesiyle vuku bulur.

İlki; o saatin özel bir saat olmasıdır. O saat, yüce Allah'ın dostlarıyla buluştuğu müstesna bir andır. Kalplerin hayatı olan rahmet, bir sağanak gibi dünyaya iner. Bu rahmetin altında duran kul, iliklerine kadar İlahi rahmetle ıslanır. Bu ıslanmadan en fazla nasibini alan da kalptir.

Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"Gecenin (üçte ikisi geçip de) son üçte biri kaldığında Rabbiniz her gece dünya semasına nüzul ederek şöyle buyurur: 'Hani, bana kim dua eder ki onun duasını kabul edeyim. Benden kim istekte bulunur ki dilediğini vereyim. Benden kim mağfiret diler ki ona mağfiret edeyim." [46]

İkincisi ise, gece kıyamıyla bütünleşen Kur'ân kıraatidir:

"Hiç kuşkusuz gece ibadeti (duygu dünyanda) daha etkili, söz olarak da daha kuvvetlidir." [47]

Kur'ân, aynı Kur'ân'dır. Ancak gecenin, Kur'ân'ın ve kalbin Rabbi, bu vakte özel bir etki bahşeder. Bu üçünün buluşmasını, kalbi ihya etmeye ve en ağır yüklerin altına girebilecek kuvvete ulaşmaya vesile kılar.

(4) Seher Vakitlerinde Allah'a Yönelerek İstiğfarda Bulunmak

Bu da gece ibadetinin devamı niteliğindedir. Geceyi Allah'ın razı olacağı bir kulluk üzere geride bırakan mümin, yeni günü de O'na yönelerek karşılamış olur. Seherlerde,

46. Buhari, 1145; Müslim, 758; Ebu Davud, 1315; Tirmizi, 446
47. 73/Müzzemmil, 6

yeni günü istiğfarla karşılayanlar, kalplerini İlahi rahmete sonuna kadar açarlar. Dilleri istiğfarla ıslanırken, Allah (cc) kalplerini onarır; hastalıklarını giderir, kirlerini arındırır ve manevi güçle destekleyerek onu inşa eder:

"Ayetlerimize (gerçek anlamda şu kimseler) inanır: (Ayetlerimiz) kendilerine hatırlatıldığı zaman secdeye kapanan, Rablerini hamd ile tesbih eden ve (ayetlerimize karşı) büyüklenmeyenler... Yanları (geceyi ibadetle geçirmek için) yataktan uzaklaşan, Rablerine korku ve umutla dua eden ve onlara verdiğimiz rızıktan infak edenler... Hiçbir nefis, yaptıklarının mükâfatı olarak, kendileri için hazırlanmış göz aydınlığı (nimetlerin) ne olduğunu bilmez."[48]

"Seherlerde istiğfarda bulunurlardı."[49]

Şeytan, gece ve seherin kalp üzerindeki etkisini bildiği için, bu saatlerde uykuyu ağırlaştırır. İnsanın kalkmaması, kalksa dahi istifade etmemesi için hücuma geçer. Türlü vesvese ve aldatmayla insanı ağırlaştırır. Akıllı insan, bu servetin talan edilmesine müsaade etmez. Göz göre göre, Allah'ın ihsan ettiği bu rızkı, İblis'in çalmasına izin vermez.

(5) Salih İnsanlarla Arkadaşlık Yapmak

Kalbin ıslahı için, arkadaş seçimi hayati öneme sahiptir. Çünkü yüce Allah (cc) kalpleri, etkileyen ve etkilenen bir fıtratta yaratmıştır. Bu nedenle arkadaş seçen, kendine ayna seçmiştir. O aynada kalbini izleyebilir.

"Ey iman edenler! Allah'tan korkup sakının ve sadıklarla beraber olun!"[50]

48. 32/Secde, 15-17
49. 51/Zâriyat, 18
50. 9/Tevbe, 119

Bu, bir emirdir… Yüce Allah'ın kullarına emri. Onları en iyi tanıyan, onlar için en doğru ve en hayırlı olanı bilen Allah'ın emri… Kişi salih ve sadık kimselerle bir arada olduğunda, onlardan etkilenir. Bazen hızlı, bazen yavaş, ama mutlaka onlara benzemeye başlar.

Allah Resûlü (sav) bu durumu şöyle ifade eder:

"Salih arkadaş ile kötü arkadaşın hâli, güzel koku satan ile körük çekenin hâline benzer: Misk satan ya sana güzel kokusundan karşılıksız olarak bir miktar verir ya sen satın alırsın ya da (onunla beraber olduğun sürece) güzel koku koklarsın. Körük çeken kimse ise ya elbiseni yakar ya da (en azından) körüğün kötü kokusundan rahatsız olursun."[51]

Salih insanlarla bir arada olmak nasıl faydalıysa, facir insanların sohbeti de öyle zararlıdır. Ateş körükleyen kimsenin üstümüze kıvılcım sıçratması ve elbisemizi yakması gibi, kulluğumuzu da yakıp yıkar. Söz ve davranışlarından ateşe çağıran çirkinliklerini bize de bulaştırır. Hiçbir şey olmasa dahi kötü kokuya alışmamızı sağlar. Yani, günahlara karşı bizi duyarsızlaştırır. Fasık arkadaşı göre göre, kişi için günah normalleşir. Zamanla, imanın en zayıf hâli olan kalpte buğz dahi kalmaz.

Salih olmayan insanlarla beraberlik sadece zamanın boşa harcanması ya da birtakım günahlara iştirak veya günaha karşı duyarsızlaşmakla neticelenmez. Aynı şekilde kalp de fasık topluluktaki fertlerin kalplerine benzemeye, kararıp katılaşmaya başlar. Bu ise kişi için en büyük kayıplardandır. Allah (cc) benzer sözleri telaffuz edenlerin zamanla kalplerinin benzeştiğine dikkat çekmiştir:

51. Buhari, 5534; Müslim, 2628

"Bilmeyenler: 'Allah'ın bizimle konuşması ya da bize bir ayetin gelmesi gerekmez miydi?' dediler. Onlardan öncekiler de benzer sözler söylediler. **Kalpleri birbirine benzedi**. Biz, yakinen inanan bir topluluk için ayetlerimizi açıklamışızdır."[52]

Yani Allah (cc) **aynı esprileri yaptığınız, aynı jargonla konuştuğunuz, aynı dili kullandığınız insanlarla kalplerinizi de aynılaştırır.**

52. 2/Bakara, 118

YETİMLERE VE FAKİRLERE YARDIMDA BULUNMAK

Metin

ومنها: الإحسان إلى اليتامى والمساكين، روى ابن أبي الدنيا: حدثنا علي بن الجعد، حدثني حمَّاد بن سلمة، عن أبي عمران الجوني، عن أبي هريرة: أنَّ رجلاً شكى إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم قسوةَ قلبه؟ فـقـال: (إنْ أحببت أنْ يليـن قلبك؛ فـامسح رأس اليتيم، وأطعم المساكين) إسناده جيد، وكـذا رواه ابن مهدي عن حماد بن سلمة، ورواه جعفر بن مسافر: حدثنا مُؤمَّل، حدثنا حمَّاد، عن أبي عمران، عن عبدالله بن الصامت، عن أبي ذر، عن النبي صلى الله عليه وسلم.

وهذا كأنَّه غيرُ محفوظ عن حمَّاد، ورواه الجوزجاني: حدثنا محمد بن عبدالله الرّقاشي، حدثنا جعفر، حدثنا أبو عمران الجوني مُرسلاً، وهو أشبه، وجعفر أحفظ لحديث أبي عمران من حمَّاد بن سلمة.

وروى أبو نُعيم، من طريق عبدالرزاق، عن معمر، عن صاحب له: أنَّ أبا الدرداء كتب إلى سلمان: ارحم اليتيم وأدنه منك، وأطعمه من طعامك. فأنّي سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم وأتاه رجلٌ

يشتكي قساوةَ قلبه؟ فقال: (أتحب أنْ يلين قلبُك؟) فقال له: نعم. فقال: (ادن اليتيم منك وامسح رأسه، وأطعمه من طعامك، فإنَّ ذلك يُلين قلبك، وتقدر على حاجتك).

قال أبو نُعيم: ورواه ابن جابر، والمُطعم بن المقدام، عن محمد بن واسع: أن أبا الدرداء كتب إلى سلمان مثله.

ونقل أبو طالب: أنَّ رجلاً سأل أبا عبدالله -يعني أحمد بن حنبل- فقال له: كيف يرقُّ قلبي ؟ قال : ادخل المقبرة ، وامسح رأس اليتيم .

" ... Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre o, şöyle demiştir:

'Bir adam, Resûlullah'a kalbinin katılığını şikâyet etti. Resûlullah dedi ki: 'Kalbinin yumuşamasını istiyorsan yetimin başını okşa ve fakirleri doyur."

Ebu Zerr de (ra) aynı hadisi rivayet etti.

Ebu'd Derda, Selman'a mektup yazdı, dedi ki: 'Yetime merhamet et ve onu kendine yakın tut. Ona kendi yiyeceğinden (yediğinden) yedir. Ben Resûlullah'tan dinledim. Ona bir adam gelmişti. Kalbinin katılığını Resûlullah'a şikâyet ediyordu. Resûlullah, 'Kalbinin yumuşamasını istiyor musun?' diye sordu. Adam, 'Evet, istiyorum.' dedi. Resûlullah dedi ki:

'Yetimi kendine yaklaştır. Başını okşa, ona yediğinden yedir. Muhakkak ki bu, kalbini yumuşatır. Ve böylece sen de ihtiyaçlarına güç yetirirsin."

Ebu Talib'in naklettiğine göre bir adam Ebu Abdullah'a (Ahmed bin Hanbel) sordu: 'Kalbim nasıl incelebilir?' Ebu Abdullah, 'Mezarlık ziyareti yap ve yetimin başını okşa.' dedi." [1]

1. Metinde hadis ilmine dair teknik bilgiler, tercemeye yansıtılmamıştır.

Açıklama

Merhamet, kalbin ilacıdır. Merhametten uzaklaşan kalp, hastalığa tutulur. Katılaşır, çirkinleşir. İslam da yardımlaşma ve başkalarının derdiyle dertlenme ahlakı ile katılaşan kalpleri yumuşatmak ister.

İslam'dan uzak cahiliye toplumları, bencil bireylerden oluşur. "İnsan insanın kurdudur." anlayışıyla birbirlerine diş bilerler. Bu cahiliye ahlakı; laik eğitim ve kapitalist sistemde iyice belirginleşir. Kapitalist sistemin hiçbir değeri yoktur. Daha çok kazanmak için her yol mubahtır. Hâliyle merhamet ve yardımlaşmadan fersah fersah uzak bireyler yetiştirir. Laik eğitim sistemi de böyledir. Yarış atı gibi çocukları koşturur. Yalnızca rekabet duygusunu kamçılar. Hâliyle başarıyı rakamlarla kodlayan nesiller yetiştirir. Böylece kapitalizmin ihtiyaç duyduğu katı kalpli, merhametsiz, skora odaklı bireyler yetişmiş olur. Bu cahiliyede merkezde "ben" ve "başarı" vardır. Ben, şayet başarılıysam, tüm dünya yıkılsa umurumda olmamalıdır. Örneğin, Yemen'de kalp parçalayan bir açlık ve ilaçsızlık vardır. "Ben" bu ortamdan faydalanıp oraya gıda ve ilaç satabiliyorsam "başarılı" ve kendini gerçekleştirmiş bir birey sayılıyorum. Oradaki zulüm, yetimler, namusu hiçe sayılan kadınlar… hiçbir anlam ifade etmiyor… Şayet o görüntüleri paraya çevirebiliyorsam ilgi alanıma giriyor. Geride kalanlar içinse her zaman bir bahanem vardır.

İslam'ın ideal hayat modeli ise "biz" anlayışı üzerine bina edilmiştir. Ümmetin her ferdi, gücü nispetince görev ve sorumluluk almaya davet edilir. Merhamet gösterilmesi gereken yerlerde, âdeta kuraklıktan çatlamış topraklar

üzerine yürüyen yağmur yüklü bulut gibilerdir. Bu hâlleri de Rabbleri ile olan münasebetlerindeki sadakat ve samimiyetten kaynaklanır.

Kalbin hâlleri sürekli olarak değişebilir olduğundan samimi müminlerde de kalp katılığı işaretleri görülebilir. Zira kalbi, istenen bir konumda sabitlemek imkânsız bir şeydir. Bunun için sürekli bir çaba içerisinde olmak gerekir.

Kalbin maruz kaldığı katılıktan kurtulmasının bir vesilesi de müellifin kaydettiği hadis-i şerifte buyrulduğu üzere yetimlere yakın ilgi göstermek ve fakirlere yardım etmektir.

Yetimlere yakın ilgi ve fakirlere yardım, İslam ümmetinin sosyal dokusunu diri ve dinamik tutar. Kardeşlik ve muhabbet duygularını da kuvvetlendirip pekiştirir.

Abdullah bin Ömer'in (ra) rivayet ettiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"Selamı yayınız, fakir ve yoksulları doyurunuz, böylelikle El-Azîz ve El-Celîl olan Allah'ın size emrettiği şekilde kardeşler olunuz." [2]

Müslimler yetimlere, yoksullara, zayıflara, muhtaçlara ve gönlü kırık mahzun insanlara şefkat göstermek ve onlara kol kanat germekle emrolunmuştur.

Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

"O hâlde, sakın yetimi kahretme/hor görüp ezme! Ve sakın isteyeni azarlayıp tersleme!" [3]

Kendisi de yetim olarak doğmuş ve büyümüş olan Resû-

2. İbni Mace, 3252
3. 93/Duhâ, 9-10

lullah (sav) yetimliğin ne demek olduğunu çok iyi biliyordu. Yetimlerin sahiplenilmesinin İslam ümmetinin istikbali için ne denli önemli olduğunu da hakkıyla takdir etmekteydi. Birçok hadis-i şerifte bu Nebevi duyarlılığı teşvik ettiğini ve gayretlendirdiğini görüyoruz.

Sehl bin Sad'dan (ra) rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav):

" 'Ben ve yetimi himaye eden kimse cennette şöylece beraber bulunacağız.' buyurdu ve işaret parmağıyla orta parmağını, aralarını biraz aralayarak, gösterdi." [4]

Cennet ehli müminleri, sedirlere kurulu hâlde nimetlere gark eden vesilelerden biri de yetimlere olan hassasiyetleridir:

"Ona olan sevgilerine/iştahlarına rağmen yemeği, miskine/ihtiyaç sahibi yoksula, yetime ve esire yedirirler. Biz, size ancak Allah rızası için yediriyoruz. Sizden ne bir mükâfat ne de teşekkür isteriz. Çünkü biz asık suratlı, uzun ve zor bir gün (nedeniyle) Rabbimizden korkuyoruz." [5]

Yüce Allah merhamet toplumu inşa etmek ister. Bunun için de her fırsatta merhameti açığa çıkaran taleplerde bulunur. Bu taleplerden biri de, İslam toplumundan, yoksul ve yetime yardım edeceklerine dair söz almasıdır:

"(Hatırlayın!) Hani biz İsrailoğullarından: 'Yalnızca Allah'a ibadet edin, anne babaya, yakın akrabaya, yetimlere ve miskinlere/ihtiyaç sahibi yoksullara iyilik yapın. İnsanlara güzel söz söyleyin. Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin.' ..." [6]

Yüce Allah, İslam toplumunun şekilci bir toplum olma-

---

4. Buhari, 6005; Ebu Davud, 5150; Tirmizi, 1918
5. 76/İnsân, 8-10
6. 2/Bakara, 83

sını istemez. İslam'ın ruhunu kavramalarını, iyiliği meleke hâline getirmelerini, hayatın her alanında kulluk şuuruyla hareket etmelerini ister. Bu ufka erişmeyi de birr/iyilik, iman, sadakat ve takva olarak isimlendirir:

"İyilik, yüzünüzü doğu ya da batı cihetine dönmeniz değildir. (Gerçek anlamda) iyilik, Allah'a, ahiret gününe, meleklere, Kitab'a ve nebilere inananların; sevmesine rağmen malı, yakın akrabaya, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, dilenenlere ve kölelere verenlerin; namazı kılıp, zekâtı verenlerin; söz verdiklerinde sözlerine bağlı kalanların; fakirlik, hastalık ve savaş zamanında sabredenlerin yaptığıdır. İşte bunlar sadık olanlardır. Bunlar takva sahiplerinin ta kendileridirler."[7]

Evet, kalpler katılaşabilir. Günlük yaşamın hayhuyu içinde bu gayet normaldir. Ancak akıllı mümin, beden sağlığını önemsediği gibi kalp sağlığını da önemser. Beden sağlığı bozulunca alarm verdiği gibi, kalp sağlığı bozulunca da alarm verir. Böyle bir alarm anında kalp sızı verdiğinde, mümin ona yönelmeli ve onu yumuşatmak için vesilelere tutunmalıdır. Ki; bunlardan biri de yetimlerle ilgilenmektir.

Bugün, İslami mücadelenin çetin geçiyor olmasından dolayı binlerce yetim ve şıbhi yetim insan vardır. Şehit aileleri, tutuklu/hükümlü aileleri, mücadele nedeniyle Allah yolunda serbest dolaşamayan aileler… Bunların her biri İslam'ın emanetidir. Onları yük görmemeli, bilakis varlıklarından ötürü Allah'a (cc) hamdetmeliyiz. Çünkü onların varlığı bireysel ve toplumsal olarak sayısız hayır kapısını aralar:

7. 2/Bakara, 177

Ebu Hureyre'nin (ra) rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"Kocasız kadınlarla (dul ya da evlenmemiş yetişkin kızlar), yoksulların işlerine yardım eden kimse, Allah yolunda cihad etmiş gibi sevap kazanır."[8]

Ravi diyor ki: "Hatta Resûlullah'ın (sav), 'O kimse tıpkı geceleri durmadan namaz kılan, gündüzleri hiç ara vermeden oruç tutan kimse gibidir.' buyurduğunu da zannediyorum."[9]

Düşünebiliyor musunuz?! Siz onlarla ilgileniyorsunuz, kalbiniz yumuşuyor... Cennette Allah Resûlü'ne komşu oluyorsunuz... Cihad etmiş sayılıyorsunuz... Sürekli kaim ve saim abidlerden kabul ediliyorsunuz... Acaba hayatımızda hangi amel bu denli fazla hayır kapısı açıyor? Hangi amelimiz bizi bu kadar Allah'a (cc) yakınlaştırıyor?

Bu tip ailelerin hiçbir maddi sıkıntısı olmasa dahi; yakın bir ilgi, sıcak bir tebessüm, samimi bir ziyaret... onları mutlu eder. Babanın/annenin kaybı nedeniyle oluşan gönül kırıklığı bir nebze hafifler. Müslim kardeşlerinin yanlarında olduğunu bilmek güven verir. Bizi biz yapan da budur. Tevhid ve sünnet ehli Müslimleri canlı tutan; ayakta kalmalarını sağlayan; dosta güven, düşmana korku veren heybetleri de buradan gelmektedir.

Evet; yetimler, dullar, mahpus aileleri Allah'ın (cc) ve Resûl'ünün (sav) bize emanetidir. Kim bu emanete ne kadar sahip çıktığına baksın...

---

8. Buhari, 5353; Müslim, 2982
9. Buhari, 5353; Müslim, 2982

Yetimlere ve Fakirlere Yapılacak Yardımda Din, Irk vb. Ayrımların Bir Önemi Yoktur

Bu konuyla ilgili olarak Sumame bin Usal'ın tavrını ve Resûlullah'ın (sav) bunu düzeltmesini örnek olarak verebiliriz:

"Resûlullah'ın Necd yönüne gönderdiği müfreze Yemame halkının efendisi olan Sumame bin Usal'ı Medine yakınlarında esir aldı. Onu Medine'ye getirerek mescidin direğine bağladılar. Resûlullah onu görünce tanıdı ve kendisine iyi muamelede bulunulmasını emretti. Sonraki günlerde kendisine davette bulundu. Sumame de Müslim oldu. Umre için Mekke'ye gittiğinde Müslim olduğundan ötürü Mekkeli müşrikler onu kınayıp kendisine kötü davrandılar. Bunun üzerine o da Mekke müşriklerine, 'Nebi izin vermedikçe size Yemame'den bir buğday tanesi bile gelmeyecektir.' dedi. Umresini bitirdikten sonra Yemame'ye döndü ve halkını Mekkelilerle ticaret yapmaktan men etti. Mekke'de kıtlık baş gösterdi. Mekkeliler en sonunda Resûlullah'a şöyle bir mektup yazdılar: 'Sen hem akraba hukukunu gözetmeyi emretmekte hem de bizimle akrabalık bağlarını kopararak babaları kılıçtan geçirip çocukları da açlıktan öldürmektesin.'

Bunun dışında Ebu Sufyan da Medine'ye gelerek bu ambargonun kaldırılmasını talep etti. Mekkeli müşriklerin istekleri üzerine Resûlullah, Mekkelilere tahıl ürünleri satılmasına engel olmaması için Sumame'ye bir mektup gönderdi. Sumame de Resûlullah'ın bu emrine itaat ederek Mekke'ye tahıl ürünlerinin satılmasına izin verdi."

Resûlullah'ın (sav) davetinin temelinde, İslam düşmanı olsalar da bütün müşriklerin topyekün yok olmaları veya

son ferdine kadar imha edilmeleri yoktu. Asıl ve öncelikli amaç müşriklerin İslam davetine karşı duyarlı hâle gelmeleri, İslam hakkında müspet bir kanaat edinmeleri ve nihayetinde İslam davetini kabul ederek Müslim olmalarıydı. Bu nedenle daha İslam'ın ilk yıllarında, yetime ve yoksula, daha doğrusu cahiliye toplumunun itip kaktığı kesime karşı ihsan emredildi. "İnsan insanın kurdu." olduğu bir toplumda, "İnsan insanın yurdu." olması istendi.

"O hâlde, sakın yetimi kahretme/hor görüp ezme!" [10]

Bu ayet, Mekke'nin ilk yıllarında indi. Henüz İslam cemaatinin yetimleri yoktu. Yüce Allah, Müslim veya müşrik ayırmaksızın tüm yetimler için bu emri indirdi.

"Ona olan sevgilerine/iştahlarına rağmen yemeği, miskine/ihtiyaç sahibi yoksula, yetime ve esire yedirirler." [11]

İşte bir ayet daha: Savaş esiri dahi olsa, yiyeceğimizi paylaşmamız emrediliyor. Beş dakika önce, fırsat bulsa bizi öldürecek savaşçı, şu an misafirimiz ve yemeğimizi onunla paylaşmamız isteniyor.

Açıkça görülüyor ki; yardımlaşma, din, ırk vb. ayrımları gözetmeksizin ve bizden/onlardan anlayışını reddederek tüm insanlık için emredilmiştir. İndiği günden beri İslam'ı farklı kılan da bu değil miydi? İtikadında bu denli net, asla taviz vermeyen, dağ gibi yiğitler, söz konusu yetim ve yoksul olduğunda birer merhamet abidesine dönüşüyorlardı.

Müstekbir tağutlar karşısında İbrahimi bir öfke kuşananlar, cahiliyenin dışladığı insanlara karşı bir anne şefkatiyle

10. 93/Duhâ, 9
11. 76/İnsân, 8

rahmet kanatlarını geriyorlardı. Bu din, bu sorumluluk duygusu, bu adil yaklaşım… insanların dikkatini çekti…

Peki, ya bugün? Modern cahiliyenin zalim karakteri, toplumun çoğunluğunu ezip geçiyor. Birileri zenginleşip semirdikçe, milyonlarca insan açlığa mahkûm oluyor. Çünkü birilerinin gözü doymuyor. Üç asır, yedi göbeğe yetecek mal biriktiriyorlar… İnsanların bugününden ve yarınından çalıp yığıyorlar…

İnsanlık; oy beklemeden, fakirliği afişe edilip onuru kırılmadan, kokonaların ortopedik vicdanlarını rahatlatmak için kullanılmadan… yardım bekliyor. Sadece rahmet ve merhametle evlerine gelen, tebessüm eden, verirken mahcup olan ve yalnızca Allah için veren bir yardım bekliyor.

Son olarak Allah Resûlü'nün (sav) bir sözüyle bitirelim:

Ebu'd Derda künyesiyle bilinen Uveymir bin Zeyd (ra) şöyle rivayet etmiştir:

"Ben Resûlullah'ı şöyle buyururken dinledim: 'Fakirleri kollayıp gözetin. Aranızdaki zayıflar sayesinde Allah'tan yardım görüp rızıklandığımızdan şüpheniz olmasın.' "[12]

12. Ebu Davud, 2594; Tirmizi, 1702; Nesai, 3171

ÖLÜMÜ ÇOKÇA HATIRLAMAK

Metin

ومنها: كثرة ذكر الموت، ذكر ابن أبي الدنيا بإسناده، عن منصور بن عبدالرحمن، عن صفية: أنَّ امرأة أتت عائشة تشكو إليها القسوة؟ فقالت: أكثري ذكر الموت؛ يرقّ قلبك، وتقدرين على حاجتكِ. قالت: ففعلت، فأنِستْ من قلبها رشداً فجاءت تشكر لعائشة رضي الله عنها.

وكان غير واحد من السلف منهم: سعيد بن جُبير وربيع بن أبي راشد، يقولون: لو فارق ذكرُ الموت قلوبنا ساعة لفسدت قلوبنا.

وفي السُّنن: عن النبي صلى الله عليه وسلم: (أكثروا ذكر هاذم اللّذات) -الموت- .

ورُوي مُـرسلاً عن عطاء الخراساني قال: مر رسول الله صلى الله عليه وسلم بمجـلس قد استعلاه الضحك! فقال: (شُوبوا مجلسكم بذكر مكدِّر اللّذات) قـالـوا: وما يُكدر اللّذات يا رسول الله؟ قال: (الموت).

"Kalbin katılığını gideren unsurlardan birisi de ölümü çokça hatırlamaktır. İbni Ebi'd-Dünya Mansur bin Abdurrahman'dan, o da Safiyye'den (r.anha) senediyle nakletti:

'Bir kadın Aişe'ye gelip kalbinin katılığından şikâyet etti. Aişe dedi ki: 'Ölümü çokça hatırla ki kalbin rikkatli olsun (incelsin). (Bununla) ihtiyaçlarını elde etmek için güç bulursun.' Kadın da öyle yaptı. Sonra kalbinde bir rüşd (olgunluk) buldu. (Bundan ötürü) Aişe'ye gelip teşekkür etti. Allah ondan (müminlerin annesi Aişe'den) razı olsun.'

Aralarında Said bin Cubeyr ve Rebi' bin Ebi Raşid'in de bulunduğu seleften birçok kişi şu sözü söylediler: 'Eğer ölümü hatırlamak, kalplerden bir saat dahi uzak kalırsa kalbimiz fesada uğrar.'

Sünen ashabı rivayet etti. Resûlullah (sav) dedi ki:

'Zevkleri bıçak gibi keseni (ölümü) çok hatırlayın!'

Ata-i Horasanî'den mürsel olarak nakledildi:

'Resûlullah bir meclise uğradı. Orada gülme sesleri yükseliyordu. (Resûlullah) dedi ki:

— Meclislerinizi, zevkleri bulandıran şey ile kuşatın. Oradakiler:

— Zevkleri bulandıran şey nedir? (diye sordular.) Resûlullah:

— Ölüm! (diye cevap verdi.)' "

Açıklama

Kalbi karartan, katılaştıran ve öldüren başlıca sebeplerden biri de gaflettir.

Gaflet; kişinin çevresinde olan biteni fark edememesi, açık gerçeği görememesi ve kalbin yüce Allah'tan (cc)

habersiz olma hâlidir. Gaflet hâli, esas itibarıyla tercihe bağlıdır. Örneğin, kişinin dünya işlerine dalması, yaratılış amacına aykırı uğraşlarla vakit geçirmesi, Allah'a kulluğu engelleyici oyun ve eğlence ile meşgul olması onu gafilleştirir. Böylece kendi iradesiyle gafleti seçmiş olur.

"Gönülden yalvararak, korku ile ve yüksek olmayan bir sesle, sabah ve akşam Rabbini zikret. **Sakın gafillerden olma!**" [1]

Gafil olmak yasaklanmıştır. Zira gafil bir kalp hastadır, katılaşır. İnsi ve cinni şeytanların karargâhı hâline gelir. Gafil bir kalbin ilacı, ölümü çokça hatırlamak, ölüm ve sonrasına dair muhasebe yapmaktır. Çünkü ölüm, insanı gafilleştiren şeylerin hakikatini ortaya çıkarır. Nasıl boş ve faydasız olduklarını ortaya koyar. Ölüm, kalbi, yüceler yücesi Allah'a, Mele-i A'lâ'ya bağlar.

Abdullah bin Ömer (ra) şöyle nakleder:

"Bir gün Resûlullah'ın huzurunda bulunuyordum. Ensar'dan bir adam gelip selam verdikten sonra:

— Ya Resûlullah! Hangi mümin daha faziletlidir, diye sordu. Resûlullah:

— Ahlakı en iyi olan mümin, diye cevap verdi. O zat yine:

— Ya Resûlullah! Hangi mümin daha zekidir, diye sorunca:

— Ölümü en çok hatırlayıp ölümden sonrası için en iyi hazırlık yapanlar zeki adamlardır, buyurdu." [2]

Dünya hayatına karşı içimizde bir sevgi vardır. Bunun nedeni, dünyevi lezzetlerdir. Kalp bu lezzetleri tadınca, alışır. Zamanla bağımlı hâle gelir. Uyuşturucu nasıl aklı

1. 7/A'râf, 205
2. İbni Mâce, 4259

uyuşturup, insan ile hakikat arasındaki bağı koparıyorsa; dünya zevkleri de kalbi uyuşturup, insanla hakikat arasındaki bağı koparır.

Sarhoş birini ayıltmak için acı bir kahveye veya soğuk bir duşa ihtiyaç olur ya! Dünya lezzetleriyle sarhoş olan kişinin de o acı kahveye ya da soğuk duşa ihtiyacı vardır. Ki; o da ölümü çokça hatırlamaktır:

"Zevkleri bıçak gibi keseni (ölümü) çok hatırlayın!"[3]

Ölümü hatırlamak, zevkleri kesmez, zevk devam eder. Ölümün kestiği, zevkin sarhoşluğudur. İnsan, bu zevklerin daimi olmadığını ve bunların hesabını vermek zorunda olduğunu hatırlar. Kendisine çekidüzen verir.

Çevremize dikkatle baktığımızda, yüzlerce/binlerce uyarıcı olduğunu görebiliriz. Her biri bize ölümü hatırlatmak için, Allah (cc) tarafından kâinata yerleştirilmiştir:

"Onlara dünya hayatının örneğini ver: (O,) gökten indirdiğimiz bir su gibidir. (Toprakla buluşunca) yerin bitkisiyle karışmıştır. (Sonra da bir zamanlar göz alan güzellikteki yeşil bitkiler) rüzgârın savurduğu kurumuş ota döndü. Şüphesiz ki Allah, her şeyin üzerinde muktedir/iktidar sahibidir."[4]

Örneğin, mevsimler... Ölümü ve dünya hayatının hakikatini hatırlamak içindir. Toprak canlanır, türlü ekinler bitirir. Göz alıcı güzelliklerle görsel bir şölen sunar. Sonra sonbahar gelir... Yapraklar sararır, dökülür ve savrulur. Sonra kış gelir... Tüm tabiatı beyaz bir ölüm örter...

Bu değişim, insana dünyanın ve ölümün hakikatini göstermek içindir...

3. Tirmizi, 2307; Nesai, 1824; İbni Mace, 4258; Ahmed, 7925
4. 18/Kehf, 45

Ya da her gün yaşanan sayısız ölüm hadiseleri... Her biri etkili birer vaizdir. İnsana öğüt verir. Sessiz, ama kalp sarsan etkili bir vaiz. Ölümün çığlıklarını duyanlara ne mutlu! Tüm bu hatırlatmalara rağmen, çoğu insan ölümden gafildir. Çünkü insan fıtri olarak ölümü sevmez:

Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

"De ki: 'O, kendisinden kaçtığınız ölüm, hiç şüphesiz sizi bulacaktır. Sonra, gayb ve şehadet (âleminin) bilgisine sahip olan (Allah'a) döndürüleceksiniz ve yaptıklarınızı size haber verecektir.' "[5]

Bu sebeple insan, ölümü hatırlamayı nefsine bırakmamalı, onu hatırlamak için çaba göstermelidir. Kendi hâline bırakılan nefis, ölümü hatırlamaz. Çünkü ondan hoşlanmaz. İnsan, yaşama isteğiyle yaratılmıştır. Yaşamayı, eğlenmeyi, ölümsüz olmayı hayal eder. Bunun için de hep geleceğe dair planlar yapar. Hayaller kurar, farkında değildir, ama bu hayaller kalbini katılaştırır. Allah Resûlü (sav) insanın bu yönünü ölüm gerçeğiyle terbiye eder:

"Nebi, yere bir çubuk dikti. Sonra bunun yanına ikinci bir çubuk, biraz ilerisine de üçüncü bir çubuk dikti. Daha sonra ashabına dönerek:

— Bunun ne demek olduğunu biliyor musunuz, diye sordu. Ashab:

— Allah ve Resûl'ü daha iyi bilir, dedi. Resûlullah ashaba bu durumu şöyle açıkladı:

— Bu birinci çubuk insan, ikincisi onun eceli, üçüncüsü de istek ve arzularıdır. İnsan kuruntular peşinde koşup dururken

5. 62/Cuma, 8

ecel önünü keser ve onu alıp götürür."[6]

Bu bir hakikattir! İnsan, emellerinin/hayallerinin peşinden koşturup dururken, ecel/ölüm çelme takar. İnsana ise Allah'tan ve ahiretten gafil olmanın kalp katılığı kâr (!) kalır. Ve bu katı kalbiyle Rabbiyle karşılaşır... Bu duruma düşmemek için insan, çokça ölümü hatırlamalı, hatırlatmalıdır.

Örneğin, şu satırları okurken, durmalı ve kitabı bir kenara koymalıdır. "Şimdi ölecek olsam." demelidir. "Şimdi ölecek olsam, nasıl dirilirim?" Evet, bu soruyu sormalı ve samimiyetle cevap vermelidir... Bu cevap, bugüne kadar yaptıklarının raporu mahiyetindedir ve sonrası için de fikir verecektir...

6. Ahmed, 11132

KABİRLERİ ZİYARET ETMEK

Metin

ومنها: زيارة القبور والتفكر في حال أهلها ومصيرهم! وقد سبق قول أحمد للذي سأله ما يُرقُّ قلبي؟ قال: ادخل المقبرة!

وقد ثبت في صحيح مسلم: عن أبي هريرة، عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: (زُوروا القبور فإنها تُذكِّر الموت).

وعن بُريدة، أنَّ النبي صلى الله عليه وسلم قال: (كنت نهيتكم عن زيارة القبور فزوروها، فإنَّها تذكر الآخرة) رواه أحمد، والترمذي وصححه.

وعن أنس، أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: (كنت قد نهيتكم عن زيارة القبور، ثم بدا لي أنَّه تُرقُّ القلب، وتُدمع العين، وتُذكر الآخرة، فزوروها ولا تقولوا هُجرا) رواه الإمام أحمد، وابن أبي الدنيا.

"Kabirleri ziyaret etmek, kabir ehlinin hâlini ve akıbetini tefekkür etmek, kalp katılığını gideren unsurlardandır. İmam Ahmed'in (rh), kendisine 'Kalbimi inceltecek şey nedir?' diye

soran adama, 'Kabirleri ziyaret et!' diye cevap vermesi, daha önce (bu kitapta) geçmişti.

Müslim'in Sahih'inde Ebu Hureyre'nin (ra) rivayet ettiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurdu:

'Kabirleri ziyaret edin, muhakkak ki o size ölümü hatırlatır.'[1]

Bureyde'den naklolunduğuna göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

'Kabirleri ziyaret etmekten sizi nehyetmiştim, artık ziyaret edebilirsiniz. Çünkü o size ahireti hatırlatır.'[2]

Bu hadisi İmam Ahmed ve Tirmizi sahih olarak rivayet etmiştir.

Enes'in rivayetine göre Resûlullah (sav) dedi ki:

'Ben sizi kabir ziyaretinden menediyordum. Sonra onun kalbi inceltiği (benim için) açığa çıktı. O, gözü yaşartır, ahireti hatırlatır. Kabirleri ziyaret ediniz. Oraları (ziyareti) terk etmeyiniz.'

Bu hadisi İmam Ahmed ve İbni Ebi'd Dünya rivayet etti."

وذكر ابنُ أبي الدنيا: عن محمد بن صالح التمار قال: كان صفوان بن سليم يأتي البقيع في الأيام فيمر بي، فاتبعته ذات يوم؛ وقلت: والله. لَأَنْظُرَنَّ ما يصنع! قال: فقنَّع رأسه وجلس إلى قبر منها، فلم يزل يبكي حتى رحمته. قال: ظننتُ أنه قبر بعض أهله! قال: فمرَّ بي مرة أخرى، فاتبعته فقعد إلى جنب قبرٍ غيره، ففعل مثل ذلك. فذكرتُ ذلك لمحمد بن المنكدر وقلت: إنّما ظننتُ أنه قبر بعض أهل. فقال محمد: كلهم أَهْلُهُ وإخوانه! إنَّما هو رجل يُحَّرك قلبه بذكر الأموات كلَّما عرضت له قسوة. قال: ثم جعل محمد بن المنكدر بعد يمّر بي فيأتي

1. Müslim, 976
2. Tirmizi, 1054

البقيع، فسلَّمتُ عليه ذات يوم، فقال: ما نفعتك موعظة صفوان؟
قال: فظننت أنه انتفع بما ألقيتُ إليه منها.

"İbni Ebi'd-Dünya, Muhammed bin Salih Et-Timar'dan nakletti. O dedi ki: 'Safvan bin Suleym bazı günlerde bana uğrar, sonra da mezarlığa giderdi. Bir gün onu izledim. Kendi kendime dedim ki: 'Allah'a yemin olsun ki onun ne yaptığına bakacağım.' Başını önüne eğdi ve bir kabrin yanında oturdu. O kadar çok ağladı ki ona acıdım. Başında durup ağladığı kabrin, akrabalarından birisine ait olduğunu zannettim. Başka bir gün tekrar benim yanımdan geçerek kabir ziyaretine gitti. Ben de onu izledim. Başka bir kabrin başında durup oturdu. Öncekinde olduğu gibi yine başını önüne eğip ağladı. Bu durumu Muhammed bin Munkedir'e anlattım. Ona 'Başında bekleyip ağladığı kabrin, akrabalarından birisine ait olduğunu zannettim.' dedim. Muhammed bin Munkedir dedi ki: 'Oradaki kabirlerin hepsi onun ehlidir ve kardeşleridir. Muhakkak ki o öyle bir adamdır ki ölüleri(n hâlini) hatırlayarak kalbini harekete geçiriyor. Kalbine her katılık arzolunduğunda (ölüleri hatırlayarak kalbinin katılığını gideriyor).' Baktım ki bu konuşmadan sonra Muhammed bin Munkedir de kabirlere uğruyor. Bir gün ona selam verdim. Bana, 'Safvan'ın öğüdü sana fayda vermedi mi?' dedi.

Öyle zannediyorum ki Muhammed bin Munkedir de (Safvan ile ilgili olarak kendisine anlattıklarımdan) faydalanmış idi.' "

وذكر أيضاً: أنَّ عجوزاً متَعبِّدة من عبدالقيس كانت تُكثر إتيان القبور، فعُوتبت في ذلك. فقالت: إنَّ القلب القاسي إذا جفا لم يليِّنه إلا رسول البِلى، وأنّي لآتي القبور وكأني انظر إليه وقد خرجوا من بين أطباقها، وكأني انظر إلى تلك الوجوه المتعفّرة، وإلى تلك الأجسام المتغيِّرة، وإلى

تلك الأكفان الدنسة!، ما أنكل مرارة الأنفس، وأشد تلفة الأبدان.

"İbni Ebi'd-Dünya dedi ki: 'Abdulkaysoğullarından yaşlı ve abide (çokça ibadet eden) bir kadın sık sık kabir ziyareti yapardı. Bundan dolayı da sürekli kınanırdı. (Kadın) dedi ki: 'Kalp katılaştı mı, eskimenin/çürümenin eseri (görüntüsü) dışında hiçbir şey onu yumuşatamaz. (Kabir ziyareti yapmak için) mezarlıklara gidiyorum. Onların (ölülerin) kabirlerinden çıkarılacakları anı, toprağa bulanmış yüzlerini gördüğümü, değişip bozulan cesetler ile kötü (kokan) ve kirli kefenlere baktığımı düşünüyorum. Nefislerin o acısı ne kadar kötü, bedenlerin telef olması ne kadar da şiddetlidir.' ' "

وقال زياد النميري: ما اشتقت إلى البكاء إلا مررت عليه. قال له رجل: وكيف ذلك؟ قال: إذا أردتُ ذلك خرجت إلى المقابر فجلست إلى بعض تلك القبور، ثم فكَّرتُ فيما صاروا إليه من البِلى، وذكرت ما نحن فيه من المُهلة. قال: فعند ذلك تختفي أطواري.

"Ziyad en-Numeyri, 'Her ne zaman ağlamak istediysem mutlaka (kabirlere) uğrarım,' dedi. Bir adam, 'Bu nasıl oluyor?' diye sordu. 'Ağlamak istediğimde kabristana gider, bazı kabirlerin yanında oturur ve (bedenlerinin) nasıl çürüdüğünü tefekkür ederim. Sonra bize verilen ve içinde bulunduğumuz mühleti hatırlarım. Bu hatırlamamla (kalbimin katı olduğu) hâllerim kaybolur.' "

وقلتُ والله الموفِّق:

أفي دار الخراب تظل تبني *** وتعمر ما لعمران خُلقتا

وما تركت لك الأيام عذراً *** لقد وعظتك لكن ما اتعظتا

تُنادي للرحيل بكل حين *** وتُعلن إنّمَا المقصودُ أنتا

وتُسمعـك النـداءَ وأنت لاهٍ *** عن الداعي كـأنَّك ما سمعتا

وتعلم أنَّه سـفـرٌ بـعـيـد *** وعـن إعـداد زادٍ قد غفلتا

تنـام وطالـب الأيـام ساعٍ *** وراءك لا يـنام فكيـف نمتا

معائب هـذه الـدنيا كثير *** وأنـت علـى محبّتـها طُبعتا

يضيع العمرُ في لعـبٍ ولهو *** ولو أُعطيت عقلاً ما لعـبتـا

فما بعد المات سـوى جحيم *** لعـاص أو نـعيم إنْ أطعتـا

ولست بآملِ باطلٍ رداً لدنيا *** فتعـمـلُ صـالحاً فيما تركتـا

وأوَّلُ من ألوم اليوم نفسـي *** فقد فعلتْ نظائـرَ مـا فعلتـا

أيا نفسي أخوضاً في المعاصي *** وبعد الأربعين وفيت ستـا

وأرجـو أنْ يطول العمرُ حتى *** أرى زاد الـرحيـل وقد تأتّى

أيا غُصن الشباب تميل زهواً *** كأنك قد مضى زمـن وشبتا

علمتَ فدع سبيلَ الجهل واحذر *** وصحح قد علمتَ وما عملتا

ويا من يجمع الأموال قـل لي *** أيمنعك الرّدى ما قد جمعتـا

ويا من يبتغي أمـراً مطاعاً *** ليسمع نافـذاً مَن قـد أمـرتا

عجبت إلـى الولاية لا تُبالي *** أجرت علـى البرية أم عدلتا

ألا تـدري بـأنك يوم صارت *** إليك بغـير سكـين ذُبـحتـا

وليس يقوم فرحةُ (قد تولّـى) *** بترحة يوم تسمع (قد عُزلتـا)

ولا تُهمل فإن الوقت يسري *** فإنْ لم تغتنمه فقـد أضعتـا

ترى الأيام تُبلي كـل غُصن *** وتطوي مِن سرورك ما نشرتا

وتعلـم إنّمـا الدنيـا منـام *** فأحلـى ما تكون إذا انتبهتا

فكيف تصدّ عن تحصيل باق *** وبـالفاني وزخرفـه شُغلـتا

هـي الـدنيا إذا سرتك يوماً *** تسوؤك ضعف ما فيها سُررت

تغرّك كـالسراب فأنت تسري *** إليه وليـس تشعر إن غُررتا

وأشهد كـمْ أبادت من حبيب *** كـأنك آمن ممـا شهـدتـا

وتـدفنهم وتـرجع ذا سُرور *** بما قـد نلت من إرث وحرثا

وتنساهـم وأنت غداً ستفنى *** كـأنك مـا خُلقت ولا وجدتا

تُحـِّدث عنهم وتقـول: كانوا *** نعم كـانوا كمـا والله كنتـا

حديثك هـم وأنت غداً حديثٌ *** لغيرهم فـأحسن ما استطعتا

يعود المرء بعد الموت ذكراً *** فكن حسن الحديث إذا ذُكرتا

سـل الأيام عـن عم وخال *** وما لك والسؤال وقد علمتا

ألست تـرى ديـارهم خلاءً *** فقد أنـكرت منها ما عرفتا

"Harap yurdunu bina etmeye devam mı ediyorsun?

Onu bina etmek için yaratılmadığın hâlde sen onu imar ediyorsun.

Günler sana bir özür bırakmadı,

Günler sana öğüt verdi ancak, sen öğüt almadın.

Geçen günler yolculuk için her an seni çağırıyor.

Çağrılan kişinin sen olduğunu ilan ediyor.

Sana nidayı işittiriyor, fakat sen gaflet içerisindesin,

Seni çağıranı hiç işitmemiş gibisin!

Biliyorsun ki o uzun bir yolculuktur.

Fakat sen azık hazırlamaktan gafil kaldın.

Günlerin talep edicisi koştururken sen uyuyorsun.

Arkandan koşturuyor ve uyumuyor o. Peki, sen nasıl uyuyorsun?

Bu dünyanın ayıpları çok fazladır.

Sen o ayıpların üzerinde mühürlenmişsin.

Ömrü, eğlence ve oyun içerisinde geçiyor.

Şayet aklın olsaydı, oyun oynamazdın!

Ölümden sonra cehennemden başka bir şey yoktur.

İsyan eden adam için … Veyahut itaat eden için de nimet …

Dünyaya döndürülmek istediğinde batılı isteyen sen değil misin?

Terk edildiğin dünyada salih amel işlemek için.

İlk olarak kınadığım kendi nefsimdir,

Çünkü senin yaptığının aynısını o da yapıyor.

Ey nefsim, masiyetlere mi dalıyorsun?

Kırk altı yaşında olmana rağmen

Ömrümün uzamasını umuyorum, ta ki

Yolculuğumun azığı hasıl olsun.

Ey dallanıp budaklanan gençlik, sen kibre meylediyorsun,

Zaman geçtikçe gençleşiyormuşsun gibi!

Bu anlattıklarımı sen de biliyorsun, (öyleyse) bu cehalet yolunu terk et ve dikkatli ol.

Kendini ıslah et, çünkü sen yaptıklarının farkındasın.

Ey mal toplayan kişi, söyle bana,

Topladığın mallar seni ölümden men edecek mi?

Her söylediğinin dinlenilmesini uman kişi,
Kendisine emredilenleri işitsin ve uygulasın.
Sen saltanata doğru koşuyorsun ve umursamıyorsun
Adil veya zalim olduğunu.
Bilmiyorsun ki sana saltanatın verildiği gün
Bıçaksız bir şekilde kesildiğini
Sevinç olmaz o sözü işittiğin zaman
Hüzünle bir gün o işten ayrıldığını söyleyecekler.
İhmal etme, çünkü vakit akıp gidiyor.
Eğer ondan istifade etmezsen onu zayi etmiş olursun.
Günlerin her kuvveti eskittiğini görüyorsun,
Sevinçle yaydıklarını gizlediğini ...
Biliyorsun ki dünya hayatı bir uyku gibidir,
En tatlı anı da uyandığın andır.
Ebedî olanı elde etmekten nasıl alıkonuluyorsun ki?
Fani olan ve onun süsüyle meşgulsun
O, Dünya'dır. Seni bir gün sevindirse
Sonrasında seni kat kat üzüntüye boğuyor.
Kendisine koştuğun bir serap gibi seni aldatır
Ve sen aldandığının da farkında değilsin
Şahidim ben ne kadar sevgili şeyleri götürdüğüne
Sen bu gördüklerine rağmen eman içinde gibisin
Onları götürüp gömmene rağmen sevinçle dönüyorsun
Elde ettiğin miras ve topraktan dolayı

Onları unuttun, fakat sen de bu hâle düşeceksin.

Hiç yaratılmamış ve vücuda gelmemiş gibi

Onlardan konuşurken ' ... idiler' diyorsun.

Evet, onlar ' ... idiler' senin de olduğun gibi

Ölenlerden 'onlar' diye konuşuyorsun, bil ki senin için de böyle konuşulacak.

(Öyle olmamak için) gücünün yettiği kadar amellerini güzelleştir.

Kişi öldükten sonra sadece anıları geri döner,

Zikredildiğin zaman hakkında güzel konuşulan bir insan ol.

Günlere amcandan ve dayından sor bakalım,

Sormana ne gerek var ki, zaten akıbetlerini biliyorsun.

Onların yaşadığı diyarların bomboş olduğunu görmüyor musun?

Fakat sen ondan bildiklerini de tanımıyorsun ... "

Açıklama

Hadislerden de anlaşıldığı üzere İslam'ın ilk dönemlerinde Müslimler kabir ziyaretinden nehyedilmişti.

Kuşkusuz, nehyedilmiş olmalarının bazı hikmetleri vardı.

O hikmetlerden bir tanesi de kabirdeki bazı ölülerden medet ummak ve onlardan şifa istemek gibi putperest âdetlerin unutturulmak istenmesiydi. Kabir ziyaretinin geçici olarak yasaklanması sedd-u zeria kabilinden bir tedbir olarak uygulanmıştı.

Tevhid akidesi iyice oturup, iman kalplerde kök salınca, bu geçici yasak kaldırıldı. Dahası, ölümü ve ahireti

hatırlatması nedeniyle kabir ziyareti teşvik edildi. Bir önceki bölümde değindiğimiz gibi, dünya sarhoşluğu ancak ölümün soğuk ve gerçek yüzüyle dağılır, dünya sarhoşları ancak ölümle ayılır.

Kabir ziyaretleri de bu gayeye hizmet eder. Çünkü kabir demek, ölüm demektir…

A. Kabir Ziyareti Çeşitleri

İslam açısından üç çeşit kabir ziyareti vardır: Sünnete uygun olan, Müslimlerin kabir ziyareti; sünnete aykırı olan, bidatçilerin kabir ziyareti ve şirk ehlinin kabir ziyareti.

a. Müslim'in kabir ziyareti, sünnetin gösterdiği şekildedir. Kardeşlerine selam verir, onlara dua eder, kendisi de ölümü hatırlayarak bu ziyaretten faydalanır.

b. Bidatçilerin yaptığı ise, kabirleri mesh etmek ve kabrin üzerindeki taşlara çaputlar örtmek, kabrin etrafını tavaf etmek ve "Orada daha makbul olur(!)" diye kabrin yanında durup dua etmektir. Bunlar çok kötü ve çirkin bidatlerdendir. Kesinlikle haramdır ve bunu yapanların bu tür çirkin bidatlerden kaçınması vaciptir.

c. Müşriklerin kabir şirkleri ise sayılamayacak kadar çoktur. Müşrikler, kabirdeki ölüyü vasıta kılarak yüce Allah'a dua ederler. Kabir başında yahut başka yer ve zamanlarda salih olduklarına inandıkları ölülerden yardım talebinde bulunurlar ve birçoğu da bu ölülere adeta ihtiyaç listesi takdim eder. Her nerede bulunurlarsa bulunsunlar, ölmüş salih zatların kendilerini işittiklerine inanırlar. Ölmüş olan bu insanların kâinatta tasarrufta bulunduklarına ve kendilerine fayda ya da zarar verebileceklerine inanırlar.

Bu tafsilat göz önünde bulundurulduğunda şu soru sorulabilir: Müşrik kabirleri ziyaret edilir mi? Cevabımız şu şekildedir:

Müşriklerin olduğu kabristanı ziyaret etmek, asıl olarak yasaklanmış değildir. Zira Resûlullah (sav) müşrik olarak öldüğünü bildirdiği annesinin kabrini ziyaret etmiş, hüzünlenmiş ve gözyaşı dökmüştür.

Ebu Hureyre (ra) anlatıyor:

"Resûlullah (sav), bir gün annesinin kabrini ziyaret ettiği sırada ağladı. Etrafındakiler de ağladı, sonra şöyle buyurdu: ' ... Rabbimden, annem hakkında istiğfarda bulunmak için izin istedim, izin verilmedi. Annemin mezarını ziyaret etmek için izin istedim. Allah (cc) bana izin verdi ... ' "[3]

Kabir ziyareti, ölümü ve ahireti hatırlatmalıdır. Bunun için de kabirler, İslam'ın emrettiği sadelik ve basitlikte olmalıdır. Mezarların bir karıştan yüksek olmaması, kireçlenmemesi, üstüne kabir veya türbe yapılmaması, lamba/kandil asılmaması, yazı yazılmaması vb. ahireti hatırlatan bu özelliklere sahip olması gerekir.

Cahiliye toplumunun dünyaperestliği, ne yazık ki mezarlara da yansımıştır. Kent mezarlıklarında, bidat ve şirk karışımı anıtsal mimari şeklinde yapılmış birçok mezar bulunmaktadır. Mezarlar yükseltilmekte, mermerlerle çevrilip süslenerek çiçeklendirilmektedir. Öyle ki bazı mezarlıklar, âdeta gezi parkı gibi peyzaj çalışmasına maruz kalmaktadır. Dünyanın faniliğini uhrevi hayatın gerçekliğini hatırlatması gereken mezarlıklar tam tersi bir işlev

3. Müslim, 976; Ahmed, 9688; Ebu Davud, 3234; Nesai, 2034; İbni Mace, 1572

görmeye başlamıştır. Bu sebeple ziyaretçinin, -kabristanın bu hâline rağmen- ahireti hatırlayabiliyorsa kabir ziyareti yapmasında bir sakınca yoktur.

B. Bildikleri ile Amel Etmek, Kişiye Bilmediklerinin Kapısını Açar

Muhammed bin Salih Et-Timar'dan nakledilen kıssa, selefimizin bildikleriyle amel etme konusunda ne kadar gayretli olduğunu gösterir. Selef-i salihin başta olmak üzere âlimleri dinde azimli ve sebatkâr kılan özelliklerden bir tanesi de budur. Onlarda şöyle bir kanaat vardır: "Eğer bildiklerinizle amel ederseniz, Allah sizlere bilmediklerinizi öğretir."

İman ve takva ile birlikte ilim sahibi olan bir mümin, insanlar arasında Allah'a karşı en çok haşyet duyan kişidir. Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

"... Allah'tan ancak, âlim olanlar (hakkıyla) korkar ..."[4]

Haşyeti/Allah korkusunu arttırmayan ilim, vebaldir. İnsanı manevi olarak yorar, yıpratır. İslam nezdinde bilgi, amaç değil, vasıtadır. Asıl gaye ameldir, kulluktur. Bu sebeple Allah Resûlü (sav) bilgiyi faydalı ve faydasız diye ayırır ve "Allah'ım faydasız ilimden sana sığınırım."[5] derdi.

İlim ve amel, takva zemininde buluştuğunda müminin hem dünyası hem de ahireti için büyük hayırların kapısını açar. Nefsin terbiye ve tezkiyesi ile kalbin katılıktan korunması daha kolay olur. Kişi yeni öğrendiği, özellikle de ahireti için faydalı olacak ilimle amel etmeye başladı-

4. 35/Fâtır, 28
5. Müslim, 2722

ğında kendisi için hikmetin ve bilmediği ilim kapılarının açılmaya başladığını görür.

Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler! Allah'tan korkup sakınırsanız size (hakla batılı, doğruyla yanlışı, faydalı olanla faydasızı rahatlıkla birbirinden ayıracağınız) bir furkan verir, kusurlarınızı örter, günahlarınızı bağışlar. Allah, büyük lütuf ve ihsan sahibidir." [6]

C. İnsan Neyi Düşünürse Hayatını Ona Göre Şekillendirir

"Kişi nasıl yaşarsa o hâl üzere ölür ve nasıl öldüyse o şekilde diriltilir." inancı gereği; ölüm sonrası diriliş ve o sırada yaşanacak dehşetin hayal edilmesi, insan psikolojisi üzerinde müthiş bir tesir bırakır. Bu tefekkürün kabir ziyareti sırasında yapılıyor olması kalp üzerindeki etkisini daha da artırır. Zira kabir ziyareti esnasında kişinin önünde ve çevresinde yüzlerce mezar vardır. Mezar ziyareti yapan kişi, bu manzara karşısında bir an için mezardaki ölüyle yer değiştirmiş gibi bir hisse kapılır. Tam da o anda, dünyevi lezzetler acılaşmaya başlar. Ölüm anından itibaren kendisi için faydalı olacak tek sermayenin tevhid akidesi ve takva üzere yapılmış ameller olduğunu anlar. Bu duygu tüm benliğini sarar ve dünyaya dair bakış açısını şeriatın öngördüğü sınırlara çeker. Böylece nefis ve şeytanın baskısı zayıflamış olur. İradesi güçlenirken beraberinde kalbinin inceliği artar.

Resûlullah (sav) ölümü, kabir hayatını, kıyamet dehşetini, cennet ve cehennem ehlinin hâllerini tasvir ederken

6. 8/Enfâl, 29

kendisini dinlemekte olan ashabın gözleri yaşarıyor ve yakini artıyordu.

Bu konuyla ilgili olarak seleften birçok nakil yapılmıştır. Burada bir tanesine yer vereceğiz:

İbrahim Et-Teymi şöyle söylemiştir: "Kendimi önce cehennem ehlinden biriymiş gibi tasavvur ederim. (Hayalen) onun azabından tadar, zakkumundan yer, kanlı irininden içer ve zincirlerine vurulmuş olarak görürüm. Sonra da cenneti düşünürüm. Kendimi cennet nimetlerinin arasında hurilerle beraber ve cennetin (zemininden akan) nehirlerinin yanındaymışım gibi hayal ederim. Ve nefsime dönüp sorarım: 'Ey nefis, bunlardan hangisini istersin?' Nefis de (hoşuna giden) cenneti arzular. O zaman şöyle derim: 'Öyleyse temennide bulunacağına kalk ve istediğin o cennet için amelde bulun!' "[7]

7. İhyau Ulumu'd Din, 4/405; Sıfatu's Safve, İbnu'l Cevzi, 2/52

HELAK OLMUŞ KAVİMLERİN YURTLARINI ZİYARET ETMEK

Metin

ومنها: النظرُ في ديار الهالكين، والاعتبار بمنازل الغابرين.

روى ابن أبي الدنيا في كتاب التفكر والاعتبار بإسناده: عن عمر بن سُليم الباهلي، عن أبي الوليد أنه قال: كان ابن عمر إذا أراد أنْ يتعاهد قلبه؛ يأتي الخَربة فيقف على بابها، فيُنادي بصوت حزين فيقول: أين أهلك؟ ثم يرجع إلى نفسه فيقول: كلُّ شيء هالكٌ إلا وجهه!.

وروى في كتاب القبور بإسناده: عن محمد بن قدامة قال: كان الرَّبيع بن خُثَيم إذا وجد مِن قلبه قسوةً يأتي منزل صديق له قد مات؛ في الليل فيُنادي: يا فلان بن فلان، يا فلان بن فلان. ثم يقول: ليت شِعري! ما فعلتَ وما فُعل بك؟ ثم يبكي حتى تسيل دموعه، فيعرف ذلك فيه إلى مثلها

"Helak olmuş kavimlerin diyarına ve göçüp gitmiş insanların yurtlarına ibret almak maksadıyla bakmak da kalbi yumuşatan

unsurlardandır. İbni Ebi'd Dünya 'Tefekkür ve İ'tibar' isimli kitabında senediyle beraber Ömer bin Suleym El-Bahili'den, o da Ebi Velid'den şöyle nakletmiştir: 'İbni Ömer, kalbini kontrol etmek istediğinde harap olmuş yerlere gelir, kapıda durur ve hüzünlü bir şekilde 'Hani nerede senin ehlin?' derdi. Sonra nefsine hitaben şunu söylerdi: 'Allah'ın dışında her şey bir gün helak olacaktır.'

'Kubûr' kitabında senediyle beraber Muhammed bin Kudame'nin şöyle dediği aktarılır. 'Rebi' bin Huseym, kalbinde bir katılık bulduğu zaman geceleyin, ölen bir arkadaşının evine gelerek 'Ey falan oğlu filan! (Ölümünle beraber) Senin ne yaptığını ve sana neler yapıldığını keşke bir bilseydim!' diye nida eder ve gözlerinden yaşlar boşanır, ağlardı. Bu durum onda sürekli olarak tekrar eden bir şey idi.' "

Açıklama

Bu bap, önceki iki babın tamamlayıcısı konumundadır. Helak olmuş, ölüp gitmiş ve geride ismi dışında bir şeyi kalmamış insanlara/kavimlere uğramak, dünya ebedîymiş gibi yaşayan insana tokat gibi gelir. Onu dibe çeken dünyanın aldatıcı sarhoşluğundan uyandırır.

Bu sebeple Kur'ân, çokça geçmiş kavimleri anlatır ve onların akıbetini gözler önüne serer. Amaç, kulu tefekküre sevk etmek ve bu kıssalardan ibret almasını sağlamaktır. Umulur ki kalbi yumuşar:

"Onlardan önceki nesillerden çoğunu helak etmiş olmamız, onlara gerçeği göstermedi mi? (Oysa onların helaktan geriye

kalan harabe) meskenleri arasında dolaşıp (helakın izlerini görüyorlar). Şüphesiz ki bunda, akıl sahipleri için ayetler vardır."[1]

"De ki: 'Yeryüzünde gezip dolaşın ve suçlu günahkârların akıbetinin nasıl olduğuna bir bakın.' "[2]

Allah (cc) ve ahiret yokmuş gibi yaşayan katı kalpli kavimlerin helakı, geriden gelen nesiller için âdeta uzun bir yol üzerinde bulunan ve istikametten sapmalarına mani olan yön levhaları gibidir. Yolda karşılaşılabilecek tehlikeleri gösterip onları sakındıran yön levhaları... Bu levhalar kısa ve özdür, ama uzun ve etkili şeyler anlatır... Allah'ı unutmanın, ahireti yok saymanın ve isyanın tarihini önümüze koyar.

Doğru istikametten sapılması ve bu sapmada ısrar edilmesi hâlinde karşılaşılması kaçınılmaz akıbeti tüm çıplaklığıyla gösterir. Peki, tüm bu ibret dolu ayetler karşında modern cahiliye ve şirk toplumu ne yaptı dersiniz? Birer ibret vesikası olan bu geçmiş kavimleri, eğlence ve ticaret metasına çevirdi. İnsanlar bu yerlerden ibret almak bir yana, keyif alıyor, bu ibret tablolarıyla gafletlerine gaflet ekliyorlar...

Örneğin; firavunların yaptığı piramitleri ziyaret etmek için dünyanın dört bir yanından insanlar Mısır'a akın ediyor. Oysa o piramitlerin bu şekilde yükseltilebilmesi, ancak on binlerce mazlum insanın köleleştirilmesi ile mümkün oluyordu. Yani onlara bakıp zulmü ve zalimlerin akıbetini görmemiz gerekir. Peki, yaşanan nedir?

1. 20/Tâhâ, 128
2. 27/Neml, 69

Piramitler turistleri eğlendiriyor. Etrafında eğlenceler tertip ediliyor...

Şunu unutmamalıyız: Biz Müslim bir ümmetiz. Kendimize ait değer yargılarımız, hayatı kendisiyle okuduğumuz ölçülerimiz vardır. Bu ölçülerin her biri vahiy imbiğinden damıtılmış, Resûl'ün (sav) hikmetiyle yoğrulmuş ve bize ulaşmış birer mihenk taşıdır.

Hâliyle geçmiş ümmetlerden geriye kalan eserlere bu ölçüyle bakmalıyız. Turizmcilerin, eğlence sektörünün, maymun sevici tarihçilerin, belgeselcilerin... ölçüleriyle değil.

Helak olmuş kavimlerden geriye kalanlara dair ölçümüz, ibret almaktır. Zalimlerin akıbetini görmek ve yüce Allah'ın kudreti karşısında secdeye kapanmaktır:

"(Derken) Güneş'in doğmasıyla onları bir çığlık yakalayıverdi. Oranın altını üstüne getirdik. Üzerlerine de balçıktan pişirilmiş taşlar yağdırdık. Şüphesiz ki bunda, basiret/feraset sahibi insanlar için (ibret alınacak) ayetler vardır."[3]

"Halkı zalim olduğu için helak ettiğimiz nice belde vardır ki; altı üstüne gelmiş, kuyuları kullanılmaz hâlde, yüksek duvarlı sarayları terk edilmiş ve harabeye dönmüştür. Kendisiyle akledecekleri bir kalplerinin ve işitecekleri bir kulaklarının olması için yeryüzünde dolaşmazlar mı? Çünkü gözler kör olmaz. Asıl kör olan sinelerdeki kalplerdir."[4]

Allah Resûlü de (sav) bu ölçülerle hareket ederdi:

Resûlullah (sav), İslam ordusunun başında Tebuk Gazvesi'ne giderken yol güzergâhı üzerinde bulunan Hicr

3. 15/Hicr, 73-75
4. 22/Hac, 45-46

Vadisi'nden geçmek zorunda kalmıştı. Resûlullah başını da örterek o mıntıkadan süratle geçti. Ashabına, orada bulunan kuyunun suyundan içmemelerini, abdest almamalarını ve hamur yoğurmamalarını emretti.

Buhari ve Müslim'in naklettiğine göre o bölgeye yakın bir mıntıkada gecelediklerinde Resûlullah (sav) ashabına şu talimatları vermiştir:

"Herkes devesini sıkı bağlasın, bulunduğu yerde otursun ve ayağa kalkmasın. (Çünkü) Bu gece pek şiddetli bir fırtına çıkacak." [5]

Nitekim o gece çok şiddetli bir fırtına çıkmış, kasırgaya dönüşen fırtına, ashabdan abdest almak için ayağa kalkan birisini yere çarpmıştır. Bu esnada kaybolan devesini aramaya çıkan bir başkasını da o civarda bulunan Tay Dağı'na fırlatmıştır.

Abdullah bin Ömer'in (ra) rivayet ettiğine göre Resûlullah (sav) Hicr Vadisi mevkisine varır varmaz ashabına şöyle hitap etmiştir:

"Azaba uğratılmış olan şu kavmin (Semud Kavmi) yurduna ancak ağlayarak giriniz. Ağlayamıyorsanız girmeyin ki, onların başına gelen sizin de başınıza gelmesin." [6]

Modern toplumlar ise kibir ve şımarıklığın eseri olan şirk türlerine, helak olmuş tağutlarının mezarlarını anıtlaştırmayı da eklemişlerdir. Helak olmuş zalim tağutların yaklaşılmaması gereken mezarları, âdeta bir tapınak hâline getirilmiştir. Helak olan tağutların kalıntıları ise tarihî eser adı altında kutsanmıştır. Kutsanmaya da devam ediyor…

5. Buhari, 1481; Müslim, 1392
6. Buhari, 433; Müslim, 2980

HELAL GIDA TÜKETMEK

Metin

ومنها: أكلُ الحلال، روى أبو نُعيم وغيره، من طريق عمر بن صالح الطرسوسي قال: ذهبتُ أنا ويحيى الجلاء – وكان يُقال إنّه من الأبدال – إلى أبي عبدالله أحمد بن حنبل فسألته – وكان إلى جنبه بوران وزُهير وهارون الجمال – فقلت: رحمك الله يا أبا عبدالله بما تلين القلوب؟ فنظر إلى أصحابه فغمزهم بعينه، ثم أطرق ثم رفع رأسه فقال: يا بني بأكل الحلال. فمررتُ كما أنا إلى أبي نصر بشر بن الحارث فقلت له: يا أبا نصر بما تلين القلوب؟ فقال: ألا بذكر الله تطمئن القلوب. فقلتُ: فإني جئتُ من عند أبي عبدالله. قال: هيه! أي شيءٍ قال لك أبو عبدالله؟ قلت: قال: بأكل الحلال. فقال جاء بالأصل، جاء بالأصل! فمررتُ إلى عبدالوهاب الوراق فقلتُ: يا أبا الحسن بما تلين القلوب؟ فقال: ألا بذكر الله تطمئن القلوب. قلت: فإني جئتُ من أبي عبدالله. فاحمرَّت وجنتاه من الفرح! فقال لي: أي شيءٍ قال أبو عبدالله. قلت: قال: بأكل الحلال. فقال: جاءك بالجوهر، جاءك بالجوهر، الأصل كما قال، الأصل كما قال!

والحمد لله وحده.

"Kalp katılığını gideren unsurlardan bir diğeri de helal olan yiyeceklerden yemektir.

Ebu Nuaym ve başkalarının Ömer bin Salih Et-Tarsusi'den naklettiğine göre o, şöyle anlatmıştır: 'Yahya El-Cela (Onun ebdal olduğu söylenirdi) ile beraber Ahmed bin Hanbel'e gidiyorduk. Onun (Ahmed bin Hanbel'in) yanında Buran, Zuheyr ve Harun El-Cemal vardı. Ona 'Allah sana rahmet etsin ey Ebu Abdullah, kalpler ne ile yumuşar?' diye sordum. Arkadaşlarına bakıp onları gözleriyle yokladıktan sonra bir süre başını önüne eğdi. Sonra başını kaldırıp şöyle dedi: 'Kalpler helal yemekle yumuşar.'

Ebu Nasr Bişr bin Ebi Haris'e de uğradım. Ona da 'Ey Ebu Nasr, kalpler ne ile yumuşar?' diye sordum. 'Kalpler Allah'ı zikretmekle mutmain olur.' diye cevapladı. Ona, Ebu Abdullah'ın yanından geldiğimi söyledim. Ebu Nasr, 'Çok güzel! Bu konuda Ebu Abdullah sana ne söyledi?' diye sordu. 'O (Ebu Abdullah), kalplerin helal yemek ile yumuşayacağını söyledi.' dedim. Ebu Nasr şöyle dedi: 'Doğru söylemiş. O, asıl olanı ortaya koydu. O, asıl olanı ortaya koydu.'

Sonra Abdulvehhab El-Verrak'a gittim. Ona, 'Ey Ebu Hasen! Kalpler ne ile yumuşar?' diye sordum. 'Kalpler Allah'ı zikretmekle mutmain olur.' dedi. Kendisine Ebu Abdullah'ın (Ahmed bin Hanbel'in) yanından geldiğimi söyleyince sevinçten yanakları al al oldu. Bana, 'Ebu Abdullah sana ne dedi?' diye sordu. 'Bana kalplerin helal yemek ile yumuşayacağını söyledi.' dedim. Bana dedi ki: '(Ebu Abdullah) sana cevheri/özü getirmiştir. Sana cevheri/özü getirmiştir. Asıl, onun dediği gibidir. Asıl, onun dediği gibidir!' '

Vâhid olan Allah'a hamdolsun."

Açıklama

Hatırlayacağınız üzere, mide ile kalp arasında bir bağ olduğunu zikretmiştik. Çok yiyip içmenin kalbi katılaştırdığına, az yiyip içmenin ise incelttiğine değinmiştik. İbni Receb (rh) risalesini, helal yeme içme ile bitirdi. Böylece hem helal yeme içmenin kalp katılığını gideren bir unsur olduğunu zikretti, hem de Müslim'in kalp sağlığı için yediği az gıdanın, mutlaka helal olması gerektiğine işaret etmiş oldu.

Çünkü helal yemek, yüce Allah'ın insanlara, müminlere ve nebilere emrettiği bir kaidedir:

"Ey insanlar! Yeryüzündeki helal ve temiz olan yiyeceklerden yiyin. Şeytanın adımlarına uymayın. Çünkü o sizin apaçık düşmanınızdır." [1]

"Ey iman edenler! Size rızık olarak verdiğimiz temiz yiyeceklerden yiyin. Şayet yalnızca O'na kulluk ediyorsanız (bir tek) Allah'a şükredin." [2]

"Ey resûller! Temiz şeylerden yiyin ve salih amellerde bulunun. Şüphesiz ki ben, yaptıklarınızı bilmekteyim." [3]

Mümin; hem itikadı, hem ameli, hem ahlakı, hem de şahsiyeti itibarıyla hoş ve temiz bir varlıktır. Öyle ki şu yeryüzünde yaşayan en şerefli varlıklar insanlar, insanların en şereflisi de mümin olanlardır. Hoş ve temiz olan kişi her nerede olursa olsun ancak helal ve meşru olana yatkın olur. Onda teskin olur ve ondan hoşnut olur. Helal, hoş

1. 2/Bakara, 168
2. 2/Bakara, 172
3. 23/Mü'minûn, 51

ve temiz olanlardan yüz çevirip meşru sınırları aşmak ise kalpte türlü türlü hastalıkların ortaya çıkmasına sebep olur.

Bu hastalıkların başında da kalp katılığı gelir. Şu bir gerçek ki insanın yiyip içtiği et, su, meyve, sebze, tahıl, vitamin, ilaç vb. besinler bedeninde yer eder. Bu da demek oluyor ki yenilen ve içilen her şey, kişinin ruhunda ve bedeninde bir takat, yani bir güç olarak açığa çıkar. Elbette haram yiyecekler, taate yönelik bir takat oluşturmaz. Haramdan peyda olan güç, olsa olsa yine harama yönelir. Bu sebeple haram yiyenler, taatlere karşı isteksiz olup söz konusu haramlar ve lağv/faydasız şeyler olunca istek duyarlar.

Haram yiyeceklerin yasaklanmasının bir diğer nedeni, yiyeceklerle ahlak arasında sıkı bir bağ olmasıdır. Bu, İslam âlimlerinin ve modern gelişmelerin kabul ettiği, inkârı mümkün olmayan bir gerçektir. Et ağırlıklı beslenen bir insanla, bitki ağırlıklı beslenen insanın ahlakı bir değildir. Tahıl ağırlıklı beslenen insanlar ise tamamen farklıdır. Helal yiyecek dahi ahlak üzerinde farklı etkiler oluşturuyorsa, varın haram olanları siz düşünün! Haram yiyeceklerin yasaklanmasının bir diğer nedeni, haram ile dua arasındaki olumsuz etkileşimdir. Haramlar, ubudiyetin özü olan duayı zayıflatır, duanın Allah'a (cc) yükselmesine mani olur:

Peygamber Efendimiz *(sav):*

" 'Size rızık olarak verdiklerimin temiz olanlarından yiyin', ayet-i kerimesini okuduktan sonra; uzun yolculuğa çıkmış, dağınık, üstü başı perişan ve 'Ya Rabbi Ya Rabbi' diye dua etmekte olan bir adamı zikrederek 'Onun yediği haram, içtiği

haram, giydiği haram ve haram ile beslenmiş. Böyle bir kimsenin duası nasıl kabul olunur.' buyurmuştur."[4]

Yeryüzünde bulunan ve insanların istifadesi için elverişli kılınan her şeyde şu kaide geçerlidir: "Eşyada asıl olan mübahlıktır." Allah (cc) yeryüzünde bulunan ve faydalanılabilecek her şeyi insan için yaratmıştır. Bu sayısız nimetlerden yararlanılmasında asıl olan ise onların helal olmasıdır. Naslarla belirlenmiş bazı haramlar dışında helalleri sınırlandıran başka hiçbir şey yoktur. İslam'da esasen helal dairesi olabildiğince geniş tutulmuştur. İnsandan istenen ise, oldukça geniş olan bu helal dairesi ile yetinerek Allah'ın hudutlarını ihlal etmemesi ve fıtratını zorlamamasıdır.

Bir Müslim; kalbinde katılık hissediyorsa, yediklerine bakmalıdır. Kazancını gözden geçirmeli, ticaretinin helal olup olmadığından emin olmalıdır.

Kalbin haramla katılaşması arızi bir durumdur. Helal gıdalarla yumuşaması ve asli fıtratına dönmesi umulur.

Böylece bu kısa, ama faydalı risaleyi bitirmiş olduk. Salih amelleri tamamlama nimetini bahşeden Rabbimize hamdolsun.

Allah (cc) bu risalenin sahibine, bizlere ve bu satırları okuyanlara rahmet etsin. İstifade etmemizi, öğrendiklerimizi yaşamayı kolaylaştırsın. Allahumme âmin.

---

4. Müslim, 1015

KALP KATILIĞININ ZARARLARI

"Kalpler sürekli aynı hâl üzere kalır." diye bir kaide yoktur. Katılaşan kalp, insanın çabası ve Allah'ın (cc) yardımı ile yumuşayacağı gibi, selim olan bir kalp de kulun gafleti nedeniyle hastalık kapabilir, katılaşabilir. İnsanın, çabalarına rağmen kalbinde bir değişiklik hissetmeyince azmi kırılabilir. Buna rağmen asla pes etmemelidir. Çünkü bu durum -Allah muhafaza- kişiyi küfre kadar götürebilecek çok tehlikeli bir sapmadır. Bu sapmanın sebebi ise kişinin Allah'ın rahmetinden ümit kesmesidir. Hâlbuki kalp katılığı da dâhil, her türlü masiyetin tevbe ve istiğfarla Allah(cc) tarafından bağışlanacağına ve kalplerin ıslah olacağına dair ümitlerindaima korunması gerekir.

Allah (cc) şöyle buyurur:

"***De ki: 'Ey (çokça günah işleyerek) nefisleri hakkında aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Şüphesiz ki Allah, bütün günahları bağışlar. Çünkü O, (evet,) O (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) El-Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan) Er-Rahîm'dir.' "*** (39/Zümer, 53)

Allah'ın (cc) isim ve sıfatlarını bilen ve bunlara gereği gibi iman eden bir müminin, bu şuuru daima canlı tutması hâlinde -Allah'ın yardımıyla- bu sapmadan korunması daha kolay olacaktır. Nitekim kalplerin katılığı kişinin hâline göre değişebilen geçici bir durumdur. Öyleyse kalp katılığından muzdarip kimse yukarıdaki ayette buyrulduğu üzere her daim ümitvar olmalı ve sadece ümitvar olmakla yetinmeyerek samimi bir tevbe ile kalp yumuşaklığını elde etmeye çalışmalıdır.

tevhid BASIM YAYIN

KALP KATILIĞININ ZARARLARI

www.tevhidmeali.com
www.tevhiddersleri.org
www.tevhiddergisi.org
tevhiddergisi@gmail.com

ISBN 978-605-63824-2-0
9 786056 382420